Zorlu
klama

A K İ S

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene: 2, Cilt: VI, Sayı: 102

Rüzgarlı Sok. Ovehan

Kat: 3 Daire: 7

P. K. 582 — Ankara

Tel: 15221 (Başyazar)

18992 (Yazı İşleri ve İdare)

Fiatı : 60 Kuruş

*

İmtiyaz Sahibi :

Metin TOKER

*

Umumi Neşriyat Müdürü :

Hamdi AVCIOĞLU

*

Bu nüshada yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul Müdür :

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

Teknik Sekreter :

M. Nevzat ÜNLÜ

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

Hüseyin EZER

ASSOCIATED PRESS

TÜRK HABERLER AJANSI

*

Klişe :

Doğan Klişe ATELYESİ

*

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

*

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

*

İlan Şartları :

4 renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira

Kapak içi 300 lira metin sayfaları santimi 4 lira

*

Dizildiği ve Basıldığı Yer :

Yeni Matbaa — Ankara

Kapak resmimiz:

Dizzy Gillespie

Trompetti kral

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Şu bir hafta müddetle hava ne kadar güzel, hayat nasıl sakindi! Bahar gelmişti; güneş hemen her gün gökte parladı, insanı iliklerine kadar ısıttı. Herkes yollara, sokaklara döküldü. Unutulan küçük şeyler, musiki, sanat, spor tekrar günün mevzuları haline geldi. Kapaktaki Adam'ımız meşhur Dizzy Giilespie'dir. İşin aslına bakarsanız Dizzy Gillespie dünyanın en büyük şöhretlerinden birisidir ve onun trompetinin sesi milyonlar ve milyonlarca insanı çılgına çevirmektedir. Bir caz kralının ama hakiki manasiyle caz - Türkiyeye gelmesi sadece kendi mahiyetiyle dahi üzerinde ehemmiyetle durulacak bir hadisedir. Nitekim Dizzy Gillespie turnesinin Amerikan Milli Tiyatro Akademisi tarafından tertiplenmiş olması, ziyarete Amerikalılarca verilen kıymeti gösterir. Caz kralı Amerikanın bir yüzünü dünyanın diğer memleketlerine tanıtmak için seyahate çıkarılmış ve bize gelinceye kadar geçtiği yerlerde ciddi fırtınalara sebebiyet vermiş, kendisini dinleyen gençler üstlerine oturdukları sandalyaları kıracak kadar coşmuşlardır. Ama üstad geçen hafta veya önümüzdeki hafta gelseydi bizi bambaşka meselelerle uğraşır bulacağından böylesine alaka toplıyamıyacaktı.

Zira bu hafta hakikaten tatlı bir hafta oldu. Geceleri, ertesi gün ne olacağını endişeyle düşünerek yatmadığımızdan deliksiz uykular uyuduk Uyandığımızda da gazetemizi açınca yakışıksız kelimelerin mühim ağızlardan çıktığım okumadık, kimse bizi tehdit etmedi, gözlerimizin önüne maksadh karanlık levhalar çizilmedi. Oh, dünya varmış ! Gerilen sinirlerimiz şu bir hafta zarfında sükûnete kavuştu. Çekişmeler, dırıltılar hemen tamamiyle dindi. Devam edenler de daha evvelce cereyan etmiş bir takım tadsız hadiselerin akislerinden, reaksiyonundan ibaretti. Kafalarımız nasıl dinlendi, gönlümüz ne kadar rahat etti. Bahar çiçeklerini seyrederek, işimizle gücümüzle uğraşarak vakit geçirdik. Politikacılar politikalarım yaptılar tabii; ama demircinin demirini dövmesi, bakkalın malını satması, hattâ şairin şiirini yazması gibi.. Yani politika da kendi çerçevesinde kaldı, oradan taşmadı, mesuliyet yüklenmiş kimselerin ağzından korkunç laflar, endişe uyandırıcı niyetler halinde milli hayatımıza hakim olmadı.

Elbette ki bütün sıkıntılarımız yedi gün içinde kaybolmamıştı. Ama onları bile elbirliğiyle yenebileceğimiz ümidini görmek kabildi. Kimse kimseyi yemiyordu, kimse kimseye yıldırımlar, şimşekler yağdırmıyordu, kimse kimseyi boşuna sindirmeye kalkışmıyor, bunu yaparken de isyandan, ihtilalden, sehpadan, zindandan bahsetmiyordu. Hükümet işlerinde, devlet işterinde de bir aksama olmamıştı. Hattâ bilakis işler daha muntazam gidiyor, mühim kararlar alınmasa da alınan kararlar normal yollardan alınıyordu.

Bunun adı huzurdu. Evet bu haftayı Türkiye, pek âlâ huzur içinde geçirdi. Huzurun şartları, huzurun esas temeli olan teminat, huzurun lâzımı gayrimufarıkı olan emniyet hukuken pek noksan bulunduğu halde sinirlerimizle kimse oynamadı, tahrik yoluna gidilmedi, kütleler ayaklandırılıp şatafatlı dekorlar içinde dehşetli nutuklar çekilmedi. Meclis hakiki fonksiyonunu ifa eder görünüyordu. Dışardan veya içerden bir tazyike maruz değildi Hattâ gruplar bile daha sakindi. Zecri tedbirlerden, şiddet usullerinden "geçen hafta içinde bahis mevzuu edilmiş lâflar" diye konuşuluyordu. Hiç bir şey bunların lüzumsuzluğunu, kapağımıza Dizzy Giliespie'nin trompetiyle beraber resmini koyduğumuz şu haftadan daha iyi gösteremezdi. Orada burada, geçen haftaların telkinlerine kapılıp aldıkları direktifleri ifa endişesiyle harekete geçen gayretkeşler çıkmadı değil. Bunların bir kısmı yıldırma politikasının maşaları haline gelmenin kendilerine nimetler sağlayacağına inanıyordu. Ama, mühim olan havaydı. Türkiyeye huzur havası hakim bulunduğu *gün*, her balon kendi kendine sönecek, insanlar rahatsız edilemiyecekti.

Yarından endişe etmemek! Müvazenesiz zihinlerin her türlü kontroldan azade kalarak bir takım tadsız teşebbüslere geçmiyeceğinden emin bulunmak! Hadiselere yukardan, soğukkanlılıkla bakabilmek, devlet arabasında frenden kuvvetli gaz tertibatının mevcut olmadığını hissetmek! İşte, tatlı bir bahar güneşinin ruhları ısıttığı hafta içinde rahat yaşamamızın, kulak zarlarımızın tedirgin olmamasının sebepleri bunlardı.. Bahar günleri karanlık tabloları da sanki bir uçağa koyup göndermişti. Oh, hayat hakikaten güzeldi!

Çiçekler güzel kokularını yayçıkarsın ve maksadh felâket tellâlları bizden ebediyen uzak kalsın. Böyle bir hava İçkide her güçlüğü yenmemiz, dertlerimizi halletmemiz, vatandaş hak ve hukukuna riayetkar bir rejim kurmamız işten bile değildir. Demokrasi de, işte bu rejimin adıdır.

Saygılarımıla

AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Cumhurbaşkanlığı

Gelmeye başlayan telgraflar

Bu haftanın sonlarında Ankaranın en yorgun adamlarından ikisi Çankaya mahallesinin mektup ve telgraf müvezzileriydi. Köşke gelen mektuplarda ve telgraflarda gözle görülen bir artına vardı. Gerçi Cumhurbaşkanına ait olan mektup ve telgraflar hususi muamele görüyordu, ama gene de işin sonu posta memurlarının sırtına biniyordu. Vatandaşların Celal Bayardan istedikleri ne hususi meselelerinin halli, ne yardım, ne lutuftu. - Bu gibi mektupların da sayısı yüksekti, ancak onlar evvelden beri gelirdi ve artma ondan neşet etmiyordu -. Cumhurbaşkanından demokratik rejimin geriye götürülmesine müsaade etmemesi talep olunuyordu. Halk bir tehlikeyle karşı karşıya bulunulduğunu hissetmişti. Celal Bayarı ikazı bu yüzden bir vazife telâkki ediyordu. Cumhurbaşkanına yurt seyahatlerinde de böyle müracaatlar yapılmıştı. Hattâ bazı münakaşalar dahi olmuştu. Hissetmemek mümkün değildi: karşısındaki Cumhurbaşkanı dahi olsa vatandaş fikrini ve arzusunu açıkça söylemekten çekinmiyordu. Bu, on senelik demokrasi hayatımızın verdiği bir itiyattan başka şey sayılamazdı. Sadece bu bile gösteriyordu ki rejimi mutlaka muhafaza edecek bir nesil ortaya çıkmıştır.

Cumhurbaşkanına çekilen telgraflar içinde hakikaten alâka uyandırıcı olanları ve ibretle okunması gerekenleri vardı. Bunlardan biri D. P. nin kalesi sayılan Eskişehirden geliyordu ve şehrin tanınmış avukatlarının imzalarım taşıyordu. Bunda şöyle deniliyordu:

"Demokrasimizi geriletme yolundaki alınacak herhangi bir tedbirin ağır vebal ve mes'uliyetine iştirak buyurmıyacağınızı ümit ediyoruz, Bu gibi hallerin millet vicdanında yaratacağı tepkinin şiddetini takdirlerinize arzederiz. Fevri hareket ve arzularla rejimi soysuzlaştırmanın askı mümkün bulunmadığı hakkındaki kat'i kanaatimize tercüman olmanızı ve milli bünyeyi huzursuzluğa götüren yolun hürriyet ve aklıselim barajlariyle kapatılmasını istirham eyleriz."

Halkın sesi - *Hakkın sesi*

Milletin Cumhurbaşkanından bir şeyler beklediği aşikardı. Herkes hissediyordu ki Hükümet Başkanının demokrasi telâkkisi karşısında Celal Bayara bazı vazifeler düşüyordu. Rejimi geriye götürme temayüllerine karşı onun set çekmesi gerekiyordu. Millet bunu bıkmadan ve usanmadan tekrar edecekti.

Belki de bu inanç, Demokrat Partinin iktidara geçmesinden sonra ilk okulların hem de birinci sınıflarında okutulan bazı alfabelerde "Bayar Babamız" başlığım taşıyan - ve iktidardaki partinin adına hiç de uymayan - şöyle bir yazının bulunmasından doğuyordu:

Şimdiki Cumhurreisimiz Celal Bayardır. Celal Bayar büyük Atatürk'ün en sevdiği bir arkadaşı idi. Şimdi onun yerine geçti. O da hocası büyük Atatürk gibi gece gündüz yurt işlerini düşünür. Celal Bayar da bir köylü çocuğu idi. Çalıştı, çok emek verdi, yetişti. Biz ona Bayar Babamız deriz.

İlkokulların birinci sınıflarındaki çocuklara kendisine "Bayar Babamız" dendiği tedris edilen Cumhurbaşkanına çekilen telgrafların Ur netice verip vermediği muhtemelen önümüzdeki hafta içinde belli olacaktır. Celal Bayar bu haftanın başında İstanbuldan Ankaraya döndüğünde Meclise gitmiş ve orada D.P. Grubuna mensup bazı milletvekilleriyle görüşmüştü. Cumhurbaşkanının yaptığı bir zemin yoklamasıydı. Çıkan ilk hava, grubun yeni yeni antidemokratik gidişe taraftar bulunmadığıydı. Bu haftanın sonunda Celâl Bayarın temasları daha devam ediyordu.

Ancak görüşmelerden şimdiye kadar sızan haberler, Başbakanın kalkınma şenlikleri sırasında söylediği nutuklardaki havaya Cumhurbaşkanının pek muhalif bulunmadı» gıydı. Celal Bayar bilhassa muhalefetin seçimler sırasında tek cephe halinde birleşme imkanını bulamıyacağı yolunda Başbakan Adnan Menderes tarafından ileri sürülen fikre taraftar görünüyordu. Cumhurbaşkanı aynı zamanda Anayasa muvacehesinde kendisinin aktif bir rol alamamasından şikâyetçiydi. Zaten kalkınma şenliklerinde Başbakanın konuşmaları sırasında onun yanında yer alması son derece manidardı. İktisadi politikaya gelince, Devlet başkam muhalefet tarafından tenkid edilen kalkınmayı daima övüyor, eserleri görmeyenlere kızıyor, bunu da saklamıyordu.

Pek çok kimse Başbakanın Cumhurbaşkanı tarafından desteklendiği kanaatindeydi. O bakımdan - meşhur tâbirle hürriyetleri ayarlayın Ur takım kanunların çıkarılmasına muvaffak olunduğu takdirde bu kalmaların Celal Bayar tarafından veto edilmesi pek zayıf bir ihtimaldi.

Ne var ki bu kanunların çıkarılmasına muvaffak olunması da daha kuvvetli bir ihtimal değildi. Zira halkın sesi, haklan sesiydi.

Demokrasi

Ayakta duran grup

Bu hafta içinde salı günü D. P. Meclis Grubunun toplantısına katılmak üzere Ankara Palastan çıkan bir genç milletvekiline takıldılar:

"— Ne o, gene kedi-fare hikâyesi oynamağa mı gidiyorsun?"

YAZISIZ

12 TEMMUZ BEYANNAMESİ HATIRLATILINCA..

Bu memleket, demokratik hayata geçmemizden bu yana bir defa daha ağır tehlikeyle karşılaşmıştı. Sene 1947 idi, Başbakanlıkta Recep Peker vardı, Recep Peker demokrasiyi herkesin anladığı manada anlamıyordu. Kendisinin hususi bir demokrasi telâkkisi mevcuttu; daha doğrusu normal bir demokrasi telakkisi yoktu, bu rejime inanmıyordu. İnanmadığını da saklamıyordu. Demokrasinin tabiatı icabı olan mücadeleyi o, memlekette huzursuzluk ve anarşi yaratma sayıyor, iktidara geçmek için çalışmayı ihtilal çıkarma mânasına alıyordu. Eski sisteme yürekten bağlıydı ve sistem değiştirmenin mucip sebebini kavrayamıyordu. İnandığı ve müdafaası için azimli olduğu bütün inkılâplar tek parti tarafından gerçekleştirilmiş, bu memleketi tek parti yirmi beş yıl içinde muasır medeniyet seviyesine eriştirmişti. Hürriyetler ve insan hakları bahislerinde Recep Peker totaliter düşünüyordu. Neydi bu, her Allanın günü mitingler? Neydi hu, ölçüsüz sözler? Neydi bu, yerde bir taş görenin onun üstüne çıkıp devleti, hükümeti terzil etmesi? Ne oluyordu, ihtilâl mi vardı? Devlet mefhumu, hükümet mefhumu zedeleniyordu. Cemiyetin menfaati ferdin menfaatinin fevkinde tutulmalıydı. Bu fitne artık dinmeliydi.

Recep Peker buydu, ama böyle olduğunu hiç bir zaman saklamamıştı. Ömrünün bir tek anında dahi - gözden düştüğü zamanlar vardı - miting meydanlarında demokrasinin faziletlerinden bahsetmemiş, hürriyeti en asil ideal şeklinde tarif etmemiş, insan haklarının her şeyin üstünde bulunduğunu söylememiş, hayatının gayesi olarak çok partili rejimi övmemişti. Bilakis daima şef sisteminin taraftarları arasında yer almış, memleket menfaatlerini o zaviyeden görmüştü. Hükümet başkanı olarak da kanaat ve prensiplerinin tatbikini vazife biliyor, bir takım baldırıçıplaklara, "kasketliler" e uyulmaması gerektiğine İnanıyor, bunları icabında zor kullanarak susturmayı borç sayıyordu. Devletin kudretinin buna yeteceğine de kani bulunuyordu.

1947... Çok partili sisteme geçmemizin üzerinden sadece bir yıl akıp gitmişti. Tek parti devrinin ne âdetleri, ne endişeleri, ne de hararetti taraftarları kaybolmuştu. Yolun başında bulunuluyordu ve geriye dönmek hakikaten kolay sanılırdı. Nitekim Recep Peker hükümetinin baskısı tesirini gösteriyordu. Haziran ayında Devlet Başkanına Eskişehirde - Eskişehir D. P. nin en kuvvetti olduğu ve türlü tertiplere rağmen seçimleri kazandığı yerdi - Demkorat ocak ve bucak başkanlarının parti tabelâlarım teslim etmekte olduğu, muhalefetin darmadağınık hale geldiği bildirildi. Bu, bir iftihar vesilesi sayılıyordu. Demokratlar sindirilmişti. Recep Peker vaziyete hâkimdi. Ama devlet başkanının bu hadise karşısında memnunluk duymadığı hayretle görüldü. Bilâkis üzülmüştü. "— Demokratik hayata bu neticeye varmak için mi girdik? O hakle başlamaya ne lüzum vardı?" dedi.

Devlet başkanının bu reaksiyonunu dostları ve düşmanları başka şekillerde izah ederler. Dostlarına göre devlet başkam demokratik rejime hakikaten inanıyordu ve samimi arzusu böyle bir rejimin memlekette yerleşmesini temin etmekti. Tek ihtirası bundan ibaretti. Düşmanlarına gelince, onların ifadesine bakılırsa Devlet Başkam halkın galeyana gelmesinden çekinmişti. Çok partili sisteme bir defa geçildikten sonra geri dönmek imkânsızdı. Geri dönmeye kalkan "meselâ bir sabah karar verirse o günün akşamı dünya başına zindan olacak, "kendisini, arkadaşlarını ve teşkilâtım bir kabusa atacaktır." Bunu düşündüğü zaman devlet başkanının memlekette mutlak hakim olduğu devirden bu yana ancak bir sene geçmişti ve kendisi hâlâ, mevcut kuvvetler üzerinde münakaşa edilmez bir otoriteye sahipti.

İzah tarzı ne olursa olsun hakikat, Devlet başkanının 1947 senosi temmuzunda partilerin üzerine çıkmış bulunduğudur. İktidarın muhalefetten, muhalefetin iktidardan şikayeti vardı. Devlet başkam, hem de iktidar partisinin Genel Başkam sıfatım hukuken taşıdığı halde - çok partili rejime girmemizi müteakip partiyi Genel Başkan Vekili fiilen idare ediyordu - yüksek hakem rolünü oynamaktan çekinmedi. Hattâ tarafsızlığı, haklı olan muhalefeti teşvik etmeğe kadar götürdü. İktidar, muhalefetin iktidara geçmek için çalışmalarına tahammül etmek zorundaydı; rejim bunu icap ettiriyordu. Ne mitinglere, ne nutuklara mani olunabilirdi. Madem ki yeni bir sistemi benimsemiştik, onun bütün kaidelerine riayetle mükelleftik. Demokrasi bir taneydi; "Recep Peker demokrasisi" veya "batılı demokrasi" diye iki demokrasi yoktu.

Devlet başkanına 1947 yılında kızmak kabildi, ona bin tane kusur da bulunabilirdi. Ama o yılın temmuz ayında vazifesini tam bir devlet adamı olgunluğu içinde ve emsali ancak gelişmiş batı memleketlerinde görülebilecek şekilde ifa ettiğini inkâr etmenin imkânı yoktur. Dostlarının dedikleri gibi bunu, rejime samimi surette inandığı için yaptıysa zihniyetinden dolayı tebrike şayandır. Yok baskı yoluna gidildiği, herkesin anladığı mânadaki demokratik rejimin en tabii icapları olan söz hürriyeti, toplanma hürriyeti, basın hürriyeti tekrar kaldırıldığı takdirde dünyanın başına zindan olacağını düşündüyse memleketi felâkete sürüklemediği için kendisini takdir gerekir. Her halde 12 Temmuz Beyannamesi yeni rejimimizin bir dönüm noktasıdır ve o tarihte Devlet Başkam hattâ kendi başbakanını haksız ilan edecek kadar tarafsız kalarak siyasi partiler arasında açılan uçurumu kapamağa muvaffak olmuştur. Eğer değişik bir zihniyete sahip olsaydı, eğer Çankayada kalmağı hayatının gayesi bilseydi, eğer arkasında uzun bir devlet adamlığı mazisi bulunmasaydı cılız demokrasimiz doğumundan bir yıl sonra göçüp giderdi.

Onun göçüp gitmesi Recep Pekeri veya Devlet başkanını iktidarda bırakır mıydı? Asla! Tıpkı Peronun devrildiği gibi onlar da devrilirler ve memleketlerinin tarihinde ebedi bir yüz karası olarak kalırlardı. O tarihte demokrasi şarkılariyle beslenmiş yepyeni bir nesil henüz ortada yoktu, o tarihte hürriyet alışkanlığı gönülleri kaplamamıştı, o tarihte şef karşısında duyulan korku yerini medeni hislere bırakmamıştı. Ama gene de devrilirler, gene de isimlerim lekelerlerdi. Zira Türk milleti demokrasi hayatına hazır hale gelmişti. Demokrasiyi herkesin anladığı gibi anlamaktan ve onu yerleştirmeye çalışmaktan başka çare yoktu. Hakikatler görmemezliğe gelinemezdi. Hakikatler görülünce de devlet başkanlığı vazifesini Anayasadaki manasiyle anlayan bir insanın başka türlü hareket etmesine imkân yoktu. Devlet başkanı son merciydi, devlet başkanı memlekette huzurun garantisiydi, devlet başkam bir takım politik endişelere âlet olamazdı. Rejim bakımından bir tehlike baş gösterdiğinde taraflardan biri lebinde vaziyet almak yerine iki tarafı huzuruna celbedip tam tarafsızlık içinde hal çaresi bulmak mevkiindeydi. 12 Temmuz Beyannamesi, Demokrasimizin geçirdiği ilk vahim tehlike karşısında bu vazifenin ifa edildiğini gösteren vesikadır.

Zafer gazetesinin o vesikayı küçümsemesi karşısında 1947 yi iyi hatırlıyanların düşünceleri işte bunlardan ibarettir!

Milletvekili omuzlarını silkti. Grup hakkında pek kimse yanlış bir zehap taşıyordu. Nitekim D. P. milletvekilleri, meşhur çelik silolar ile rigili olarak bir muhalif tarafından verilmiş Meclis tahkikatı teklifinin grupta neticeye bağlanmaksızın umumi heyete getirilmesine karar verdiler. Tıpkı Dr. Mükerrem Sarol meselesinde olduğu gibi.. Üstelik o meselede teklif bir demokrat milletvekilinden geliyordu. Halbuki bu sefer bahis mevzuu olan düpedüz bir muhalifti. Buna rağmen heyecanlı müzakereler oldu ve meselenin örtbas edilmesi cihetine gidilmedi. Grup bu gibi işlerdeki hassasiyetinden bir şey kaybetmediğini göstermek mecburiyetindeydi. Gösterdi. Aynı şekilde, bundan bir kaç ay evvel, Menderes IV. kabinesi kurulurken yapılan vaadlerin tahakkuku bahsinde de müsamahakâr devranmıyacağı anlaşılıyordu. Hele, üzerlerine yapıştırılan

Burhanettin Onat

Silah başına borusu

etiket no olursa olsun, bir takım yeni antidemokratik tedbirlerle hürriyetlerin kısılması yoluna gidilmesine cevaz vermiyecekti. Zaten verirse kendi kendisini inkar etmiş olur, acıklı bir vaziyete düşerdi Önümüzdeki aylarda seçmenlerinin karşısına çıkmaya hazırlanan milletvekilleri bunu pek âlâ müdriktiler. O bakımdan hesaplarını grubun tam mutavaatına dayanarak yapanlar, salı günü yanılmış olmak endişesiyle gözlerini Tahran tarafına çevirdiler.

Başlangıç

Kalkınma şenliklerinden dönüldüğünde İstanbulda Cumhurbaşkanı Başbakan bir toplantı yapmışlar, toplantıya katılacak bakanları Ankaradan çağırmışlardı. Fakat toplantıdan tam kadrosuyla kabine dağıldi. Bazı bakanların hiç bir şeyden haberleri yoktu. Çağırılanlar da arkadaşlarını haberdar etmek lüzumunu hissetmemişlerdi. Toplantının yapıldığı gün meselâ meşhur Samed Ağaoğlunun, meselâ aynı derecede şöhretli Celal Yardımcının bir bilgileri yoktu. Kendileri ikinci plânda bırakılmışlardı.

Toplantı Perapalas otelinde yapılıyordu. Zira Celal Bayar orada kalıyordu. Görüşülecek meselelerin başında muhalefeti ve basım yola getirme işi vardı. İktidar muhalefetten de, basından da fena halde şikâyetçiydi. Hükümet harikalar yarattığı halde bu ikisi elele vermişler, hakikatleri tahrif ediyorlar, Adnan Menderesin gayretlerini kafi derecede övmek şöyle dursun, üstelik onu tenkidden dahi çekinmiyorlardı. Basında bazı yanlış haberlerin çıktığı doğruydu, ama iktidarın mensupları bunlara lüzumundan fazla ehemmiyet veriyorlardı. Yalan haberin tekzip edilmek suretiyle bir balon gibi söndürülebileceğini görmüyorlardı. Üstelik mütemadiyen yalan yazdığı anlaşılan neşir vasıtalarının bir devamlı rağbet görmiyeceğinin de farkında değillerdi. Aynı şekilde bazı muhaliflerin orada veya burada yapılan toplantılarda ağır, yakışıksız kelimeler kullandıkları, topyekun ithamlar yaptıkları da hakikatti. Ancak onlardan şikâyet edenler kulaklarım biraz da kendi ağızlarına vermek lüzumunu fuzuli buluyorlardı. Zira yakışıksız kelimeler her iki tarafın lugatçesinde bol bol mevcuttu ve bir taraf broşür çıkarırsa öteki taraf iki broşür teşkil edecek malzemeye sahipti. Bütün bunlar doğruydu ama D.P. büyüklerinin aşırı sinirlilik, hattâ şaşkınlık içinde oldukları, kendilerini gündelik hadiselere kaptırmış bulundukları, fasid daireyi kıramadıkları müddetçe de o vaziyetten kurtulamıyacakları aynı derecede doğruydu.

Toplantıda savcılar tarafından girişilecek hareketler üzerinde de duruldu ve bir meselenin tahkiki için İstanbul savcısı Perapalasa çağrıldı. İstanbul savcısı Hicabi Dinç belki da kendisine daha fazla ehemmiyet atfettirmek için bahis mevzuu meselenin dosyaları koltuğunda olduğu halde otele girdi ve gazetecilerin şaşkın bakışları arasında toplantının yapıldığı salona çıktı. İstanbul savcısından sorulan mesele neydi? İki gün sonra Ankarada, C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek Hicabi Dinçin Perapalasa kendi dosyasını getirdiği kanaatinde olduğunu beyan edecekti. Başka bir iddia ise dosyaların bazı muhalefet toplantılarında yapılan konuşmalarla ilgili bulunduğu merkezindeydl. Hakikat şudur ki Perapalas toplantısından iki gün sonra savcılıklar Başbakanın kalkınma şenlikleri serasında suç saydığım bildirdiği bir takım hadiseleri dikkatle takip etmeye başladılar. Halbuki Başbakanın konuşmasına kadar bu gibi hallerde başka zihniyete sahip görünüyorlardı.

RİLEY MESELESİ

Bu hafta içinde General Riley ismi iç politika tartışmalarımızın baş sayfasında yer alıyordu. General Riley Amerikan Yardım Heyetinin Başkanıydı. Meşhur kalkınma şenliklerine o da iştirak ettirilmiş ve Urfada ihtisaslarım Anadolu Ajansına ifade ederken Seyhan barajı ile Birecik köprüsünün kıymetini, ehemmiyetini belirtmiş, üstelik demişti ki: "Halkın bir millet olarak Bayara ve Menderese izhar ettiği hayranhğa hayatımda bir yerde rastlamadım," Bu beyanatı muhalefet bir mesele yapmış. Hür. P. bunu iç işlerimize müdahale saymış. Meclise sözlü sorular vermeğe kalkmış, arada iki gazete de Riley'le konuştuklarını yanlış aksettirince iş büsbütün alevlenmişti.

Amerikan Yardım Heyeti Başkanının hükümetimize ekonomik tavsiyelerde bulunmasını iç işlerimize müdahale saymayan, üstelik bu tavsiyeler kendi fikirlerine tamamiyle uyduğundan onları bol bol kullanan muhalefetin aynı şahıs mesul hükümet adamlarını ve D. P. iktidarının iki eserini övdü diye kıyamet koparması sadece hafifliktir. Nihayet herkes gibi Amerikan Yardım Heyeti Başkanı da ihtisası sorulunca hislerini mutad diplomatik nezaket kaideleri içinde ifade etmek hakkına sahiptir.

Ne var muhalefetin General Riley'i anlaması gerektiği gibi General Rileyin de muhalefetin asm hassasiyetini normal karşılaması lâzımdır. Zira kalkınma şenlikleri sırasında sadece ekonomik meselelere temas edilmemiş, büyük kütlelerin öyle istediği iddiasiyle hürriyetlerin yemden tahdit edileceği tehditleri savrulmuştur. Generalin beyanatım bu tehditleri Amerikan hükümetinin tasvip ettiği mânasına almak isteyenler çıkabilirdi ki, Hür. P. ihtimal o yüzden hassasiyet göstermeğe kendini mecbur hissetmiştir.

Her halde mesele, bir bardak suda koparılan lüzumsuz fırtınadan ibarettir ve neşredilen sözlerin her bakımdan "mutad söz" lerden ibaret bulunduğa cümlece malumdur. Ne var ki bandan böyle iki taraf da daha dikkatli davranırsa iyi olur.

İktidar, Adnan Menderesin mevcudiyetini iddia ettiği "fitne" yi durdurmak için evvelâ elinde zaten mevcut imkânları Kullanacaktı. Bunların başında basım ve muhalefeti taciz geliyordu. Kanunların alâkalılar tarafından değişik şekilde anlaşılması temin olunacak, müsamaha gösterümiyecekti. Muhaliflerin konuşmaları zaten tele alınıyor, basında çıkan yazılar altları kalemle çizilerek takip ediliyordu. Perapalas toplantısından bu yana İstanbul savcılığına çağırılanların sayısı birden artmıştır. Yakında Ankara savcılığının da faal hale gelmesi pek âlâ beklenilebilir. Bunlar Meclisten yeni tedbirler geçirmeksizin yapılacak işler arasındadır. Hükümet geçen kış tatbik ettiği - ve Menderes III. kabinesinin devrilmesiyle neticelenen - metodlarına dönüyordu. İktidarın ileri gelenlerinden bazıları o sırada muhalefetin kıs uykusuna yatmış bulunmasını o metodların fazileti icabı sayıyorlardı. Muhalefet, o kadar sinmişti ki CH.P. yi Nihad Erimden teslim almak için üstadla müzakerelere bile girişilmişti. Üstaddan elinde mevcut olmayan bir malın satın alınmak istendiği ancak iş isten geçtikten sonra anlaşılabilmiş, pazarlık fiyaskoyla neticelenmişti. Şimdi yeniden o havayı yaratmaya kalkışmak - muhalefet cephesinde büyük değişiklikler olmuştu - boşuna gayretti. Zira bu gibi D.P. ileri gelenlerinin halkın hürriyetsizlikten bunalmadığı, bilakis yaz aylarında darlık baş gösterince reaksiyon doğduğu yolundaki kanaatleri tamamiyle yanlıştı. Ekonomik faktörlerin hadiselerin cereyanında mühim rol oynadıkları elbette ki doğruydu ama bunları izam etmemek lazımdı.. Şimdi yeniden sertlik yoluna dönüş, aynı neticeleri" mutlaka doğuracaktı. Bu memlekette bir iktidarın huzur içinde çalışmasının ancak tahammülle mümkün olacağı hakikati maalesef D.P. liderlerinin iltifatına henüz mazhar değildi.

Yeni projeler

İş başındakiler iktidarın ellerinden gitmekte olduğunu hissediyorlar ve onu yakalamak, tutmak için her gayretlerinde yeni bir hata işliyor, sonra da o hatayı başka bir hatayla tamir yoluna gidiyorlardı. Bunun sonu 1958 de gelecekti. Şimdi iktidarda kalmanın şartının muhalefeti müşterek liste yapamıyacak hale getirmek, bunu kanunlarla temin etmek olduğu zehabına kapılmışlardı. Hakikaten Seçim Kanununun Meclisten geri alınmasının tek gayesi buydu. Liderler milletvekillerine de bunun lüzumunu anlatıyorlar, bir takım hesaplar yapıyorlar, rakamlarla oynuyorlar ve işin sonunda "C.H.P. nin iktidara gelmemesi için" müşterek listeyi kanun yoluyla önlemenin tek çare olduğunu söylüyorlardı. Halbuki bu tedbirin Belediye seçimlerinde dahi istenilen neticeyi vermediği ve bir çok yerde D.P. yi mağlûbiyetten kurtarmadığı, bele milletvekili seçimlerinde halkı kızdırmaktan, iktidara karşı cephe almaya sevketmekten başka bir ise yaramıyacağı ortadaydı, İktidarda kalmanın yolunun D.P. içinde bir zihniyet değişikliği olduğunu kimse kabule yanaşmıyordu.

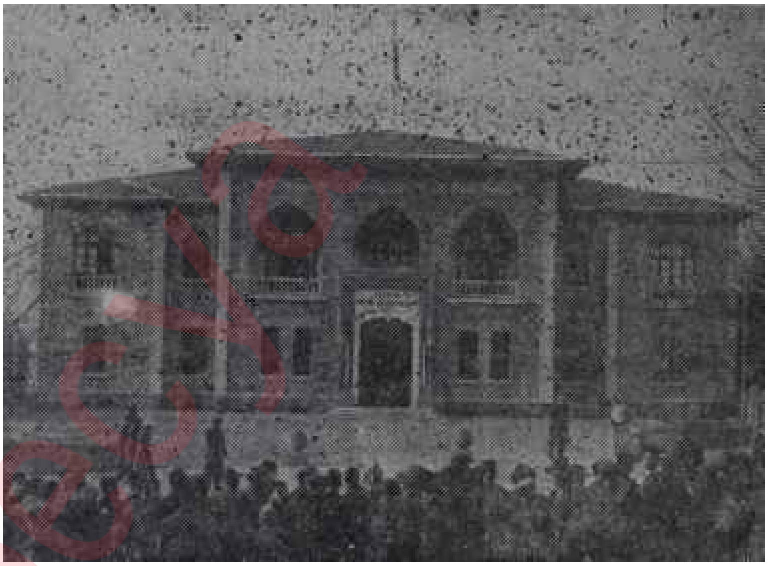
Ancak Meclis grubuna ne denilecekti? Zira gruba secim kanununun 1954 teki haline getirileceği resmen vaad edilmiş ve itimad reyi öyle alınmıştı. Şimdi kabine bir defa daha "kusura bakmayın, hata ettim" diyecek ve gene hatadan dönmenin bir hükümet için ne büyük fazilet olduğunu mu anlatmaya kalkacaktı? Zira seçim kanununun 1954 deki haline getirilmesi mahzurluysa niçin bu vaadde bulunulmuştu? Aslında o kanunun hiç bir mahzuru olmadığı herkesçe malumdu ya.. Aynı şekilde öteki antidemokratik tedbirlerin kaldırılacağı, meşhur ispat hakkı teklifine dair kararı Meclisin vereceği yolundaki vaadler ne oluyordu T Bunların yerine yeni şiddet yolları mı kanunlaştırılacaktı?

Salı günü D.P. grubu hadiseleri örtbas etme yoluna gitmeyince evdeki hesabın pazara uymadığı görüldü. Gerci Genel Başkan Tahrandaydı ve karar vermek hakkı ona aitti: ama buradaki taktikçiler kara kara düşünmeye başladılar. Hükümetin, programındaki vaadlerine taban tabana zıd tekliflerle gruba gelmesi halinde bu tekliflerin kanunlaştırılması teşebbüsü son derece güç ve tehlikeliydi. Belki de yeni bir hükümet buhranının doğmasına yol acardı. Grubun başında bulunanlar vaadlerden aksi istikamette ilerlenmesine taraftar görünmüyorlardı. Meselâ Dr. Burhenettin Onat bunlardandı. Gerçi Dr. Burhanettin Onat Başbakan Adnan Menderesin oturduğu tarafa "— Adnan bey, grubun soldan direktif aldığı devirler geçmiştir" dediği günler geride kalmıştı ama milletvekillerinin - bütün tahrik gayretlerine rağmen - Menderes IV. kabinesine niçin rey verdiklerini unutmamış oldukları görülüyordu.

O zaman başka bir yol düşünüldü. Alınmak istenilen tedbirler, milletvekillerinin teklifi olarak getirilebilirdi. Ama buna da kimsenin inanmıyacağı açıktı. Her halde bu hafta D.P. liderleri ve kendilerini Adnan Menderesin havasına kaptırmış olanlar derin bir hayal sukutuna uğradılar.

Teşrii masuniyet meselesi

D. P. grubunun, Adnan Menderesin arzusu hilâfına bası muhalif milletvekillerinin tesrii masuniyetlerin: kaldırmaya yanaşmıyacağı da hakikatti. Teşrii masuniyetlerle oynamak her yerde evvelâ muhalif milletvekillerinden başlamış, fakat en sonda bizzat iktidar milletvekillerini Şefin elinde oyuncak hale getirmişti. Grup meşhur "ıskat hakkı" meselesinde hassasiyetini göstermişti. Muhalif milletvekillerinin suç islediklerini isbat sadedinde Zafer gazetesinde bastırılıp dağıtılan broşürde ise öyle iddialar vardı ki insan gayrı ihtiyari "yalan mı" demekten kendisini alamıyordu. Bu broşürlerden birini okuyan D.P. milletvekillerinden bazıları broşürün bizzat muhalefet tarafından bastırılmış olduğunu sanmışlardı. Tasvip edilemiyecek olan, kullanılan dildi, seçilen kelimelerdi. Ancak Zafer gazetesinde daha bir kaç gün evvel meselâ İsmet İnönüden bahsedilirken "baş zebani" gibi son derece edebi ve kibar kelimeler kullanılması karşısında savcılığın tecril masuniyetleri bulunmayan ga-

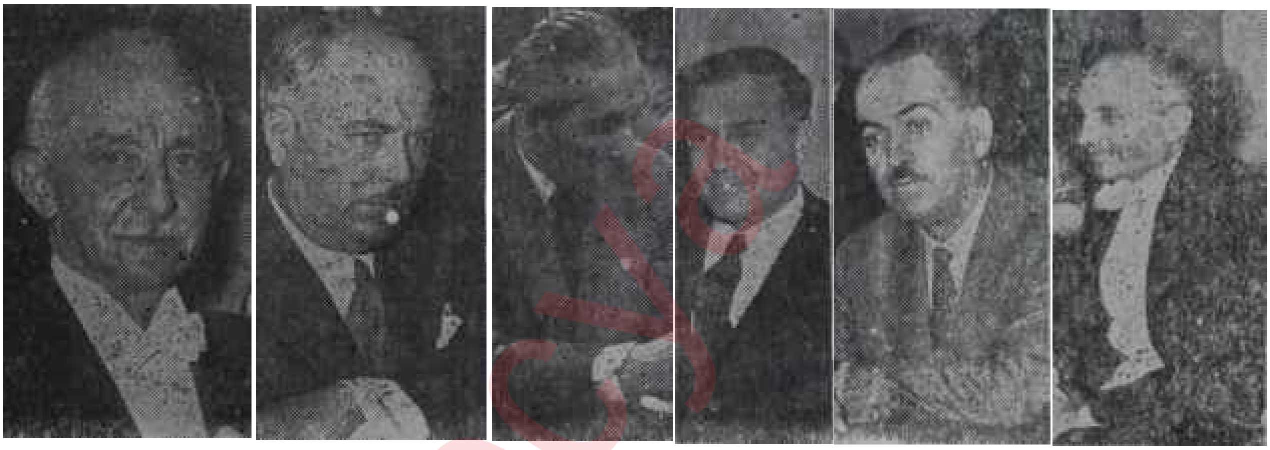
Büyük Millet Meclisi
Kararlar burada çıkar, bay Menderes!

zete mesulleri hakkında takibata geç memesi, aynı kelimeye yakın kelimeler kullanan milletvekillerinin teşrii masuniyetlerinin kaldırılmasına nasıl sebep olabilirdi?.

Teşrii masuniyetleri kaldırma yolundaki teşebbüs, tıpkı ıskat hakkı gibi ölü doğmuştu. Meclisi teşrii masuniyetle oynamaya sevketmek imkansızdı. Aynı şekilde açık hava toplantılarına yeni tahditlerin konmasına ve İçtimaatı Umumiye Kanununda değişiklikler yapılmasına da cevaz verilmiyecekti. Zaten Zafer gazetesi başyazarının "iğtişaş yolunu kapayacağız" diye haykırması kuru gürültüden başka şey değildi. Memlekette iğtişaş filan yoktu. Bunu herkes biliyordu. Başyazar kendi ağzını kapasa daha iyi ederdi.

Bugünkü görünüş, grubun mutavaat etmiyecegi merkezindeydi. Kocaman Demokrat Parti elbette ki bir Burhan Belgenin işaretiyle harekete geçmezdi.

tırıyordu. Küçük müdavelei efkârlar sonunda politikanın ufak taraflarından sıyrılabilmişler ve meseleleri daha geniş zaviyeden görmeye muvaffak olmuşlardı. Dâva ortadaydı: rejim tehlike geçiriyordu. Demokrasinin herkes tarafından bilinen esaslariyle oynamaya teşebbüs edeceklere beraberce "hayır!" demek lâzımdı.C.H.P. ve Hür. P. iktidara tek başlarına geçmek emeli beslemedikleri hususunda görüş birliğine vardıklarında müşterek cephenin kurulması yolundaki manilerin en amansızı bertaraf edilmişti. İki tarafa da itimat gelmişti. Elbette bunun yanında her partinin kendi meseleler), kendi davaları vardı. Ama onların üstünde, samimi bir işbirliğinin kabil bulunduğu kolaylıkla görülmüştü. Eğer C. M. P. nin de başında Osman Bölükbaşı değil de meselâ Ahmet Tahtakılıç veya Sadık Aldoğan gibi bir lider. bulunsaydı, şu anda üçüncü muhalefet partisi de şahsi endişelerinden kurtulur ve muhalefet cephesine katılmış olurdu. Buna rağmen ne C. rüş yoktu. Osman Bölükbaşının durumu müteredditti. Doğrusu istenilirse C.M.P. Genel Başkanı ne istediğini ve bu istediğine nasıl erişeceğini kestirmiş değildi. İstediğinin tek başına iktidar olduğunu sanmak için Bölükbaşının fazla saf tarafı bulunduğuna inanmak gerekirdi. Müstakbel bir koalisyonda baş rolü oynamak sevdası ise çok şahsiydi. İşin doğrusu şuydu ki C.M.P. henüz kendisini toparlamış değildi. Bunda bizzat Osman Bölükbaşı ile bilhassa Hür. P. liderleri arasında vaktiyle bazı anlaşmazlıkların, hattâ kavgaların çıkmış bulunması, selâm sabahın kesilmiş olması da rol oynuyor* du. Halbuki politika hayatında liderler şahıslarım zaman zaman ikinci plâna almak zorundaydılar. Osman Bölükbaşı işte bunu yapamıyordu. maamafih Adnan Menderesin muhalefeti mutlaka müşterek cephe kurmaya adeta zorlayan hareketleri ve gayretleri C.M.P. yi anlaşmaya mütemayil hale mutlaka getirecekti. Zira böyle anlarda kuvvetlerin dağıtılması değil, birleştirilmesi lâzımdı.

İnönü — Karaosmanoğlu — Bölükbaşı — Gülek — Öktem — Tahtakılıç

Aynı safta toplanıyorlar

Muhalefet

İşbirliği yolunda

Bu haftanın ortalarında muhalefet partilerinden C.H.P. ve Hür. P., aralarında bir işbirliği yapılması mevzuunda mutabakata varmış bulunuyorlardı. Mutabakat elbette ki sadece bir prensip mutabakatıydı. İki partinin hem liderleri ve hem de yetkili organları müşterek bir cephenin kurulması ve rejim için mücadeleye öyle devam edilmesi hususunda eş düşüncelere sahip olduklarım belli etmişlerdi. Zaten kararı alanların aşağı yukarı birbirine benzeyen insanlar olduklarım görmemek imkânsızdı. Şimdiye kadar başka vasıtalarla, hattâ başka istikametlerde aynı hedefe varmak için mücadele etmişlerdi. Cemiyet içinde işgal ettikleri mevki, mensup oldukları sınıf ve nihayet kafa teşekkülleri de onları birbirinden ayırmıyor, birbirine yaklas- H. P.'de ve ne de Hür. P.'de C.M.P. nin de hadiseleri yakında realist bir gözle göreceği ve tek başına iktidara gelmek için taraftarlarına öteki muhalefet partilerini de yerme direktifleri göndermekten vaz geçeceği ümidi bu haftanın sonlarında kaybolmuş sayılamazdı.

C.H.P. ile Hür. P. arasındaki işbirliğinin şekli ve çerçevesi tesbit edilmemişti. Fakat Adnan Menderesin temsil ettiği zihniyete ve almaya hazırlandığı tedbirlere karşı mutlaka birleşmek lüzumu vardı. Partilerin önümüzdeki seçimlerde ne miktar milletvekili namzedi gösterecekleri hususu üzerinde durulmamıştı. İki taraf da bunun ehemmiyetini mübalâğa etmiyordu. Zamanı gelince o anın şartlarının icap ettireceği karar kolaylıkla alınabilirdi. Kesin rakamlar, dar kontenjanlar şimdilik bahis mevzuu değildi ve C.H.P. ile Hür. P. ni C.M.P. den ayıran da bundan ibaretti. C.M.P. de henüz belirli bir gö-

C.H.P. de çatlaklar

Liderini en ziyade hararetle destekleyen parti uzaktan C.H.P. gibi görünüyorsa da, yakında Kurultayın toplanacak olması en çok orada muhtelif iç mücadelelerin cereyanına yol açıyordu. Hizipler şimdiden faaliyete geçmişti. Her hizbin kendisine göre dâvaları, bayrakları, sloganları vardı. Fakat bunların bir kısmının lüzumundan fazla ufak meseleden ibaret bulunduğu gözden kaçmıyordu. Partinin önünde iktidara geçmek ümidi açılmış olduğundan, bir takım kimseler şimdiden mevki almak hırsına kapılmışlardı. Halbuki bunların arasında öyle şöhretler vardı ki partilerine yapacakları en büyük hizmet bir kenara çekilmek ve isimlerini siyaset sahasına tekrar atmamaktı. Senelerden beri başına dert gelmesin diye sessiz sedasız bekliyenler, iktidara kur yapıp kendi küçük işlerini çevirenler, tek parti devrinin bu

C H. P. Meclisi çalışıyor
Evvela kurultayı, sonra seçimleri kazanmak için mi?

kalıntıları veya en küçük tehdit karşısında bayrağı indirmiş olanlar Kurultayı basamak yapmaya hazırlanıyorlardı. Halbuki C.H.P. Kurultayı bu sefer son derece yüksek bir seviye içinde cereyan etmeli, küçük meseleler değil büyük dâvalar ele alınmalı, memleketin karşısına emniyet veren bir teşekkül olarak çıkılmalıydı. Şahıs mücadelesinin yeri kulislerdi, ama Kurultayın kürsüsünün hususi hesaplaşmalara açık tutulmamasına dikkat olunmalıydı. Gelecek delegelerin büyük bir kısmı C.H.P. ye muhalefet yıllarında iltihak etmiş, onun uğrunda idealist olarak çalışmış kimselerdi. Mihnet yıllarının sıkıntısını çeken bu gençlerin yerini tekrar "malum eskiler" almasına müsaade edilmemeli, parti yeniden bir "menfaat ortaklığı" haline getirilmemeliydi. C. H. P. Meclisine C. H. P. denilince hatıra gelen ve sadece iyi hatıralar uyandıran devlet adamlığı vasfı kadar davaya bağlılığını da göstermiş olan şahsiyetler seçilmeliydi. Kurultay muhalefetin işbirliği meselesinde de şüphesiz bir adım daha atacak ve ortaya Parti Meclisinden de daha müsbet esaslar koyacaktı.

Dış Politika

Askerlikten iktisada

Bu haftanın başında Tahranda bir pakt, kalıp değiştiriyordu. Bu pakt Bağdat Paktıydı. Bağdat Paktı evvela, askeri olarak düşünülmüştü, kültürel ve iktisadi cepheleri daha ziyade gölgedeydi. Fakat şu anda askeri tarafları, tıpkı Balkan Paktında olduğu gibi törpülenmiş, buna mukabil kültürel ve bilhassa iktisadi tarafları ön plâna geçirilmiştir.

Menderes ve Köprülü geçen haftanın sonunda Tahrana müteveccihen Yeşilköyden ayrılırlarken, kendilerinden evvel İran Başkentine giden heyetimizin iktisadi sahadaki çalışmalarından haberdardılar. İlk heyetimiz orada iktisadi bir konferansa katılmıştı. Bağdat Paktı devletleri müşterek kararlara varıyorlardı. Bunların bir kısmı ilim sahasını alâkadar ediyor, diğerleri iktisadi cephede kalıyordu. Üye memleketler beraberce bir takım meseleleri halledebilecek vaziyetteydiler. Bazı nehirlerin tanzimi ve bir araştırma merkezinin kurulması gibi çalışmalar bilhassa İngilizlerin desteği ile alâka, uyandırıcı mahiyet alıyordu.

Bakanlar seviyesindeki konsey de toplandığında paktın bu kültürel ve iktisadi cephesinin ehemmiyet kazandığı, buna mukabil askeri vasfının nisbeten düştüğü görüldü. Bunun sebebi basitti: Bağdat Paktı, ancak Amerikanın iltihakiyle bir kıymet ifade edebilirdi. Amerika ise girmek istemiyordu. Pakta karşı alâka beslediğini fiilen ispat ediyor, delege gönderiyor, yardım teklifinde bulunuyordu. Ama pakta dahil olmak? Hayır. Amerikalıların kanaatince bunun zamanı gelmemişti. Washington hükümeti bu pakta katılmakla ham Mısırlıları, hem Fransızları, hem de İsraillileri darıltmak istemiyordu. Bulunan formül, iste en çok bu çekingenliğin neticesiydi. Zaman hiç de gelmiyeeektir.

Bizim garip durumumuz

Fakat toplantının ikinci günü Türkiye başbakanı söz alınca bizim garip bir durum takındığımız görüldü. Herkes ne Oluyor diye birbirine bakıyordu. Adnan Menderes sözlerinin yarısına geldiğinde öteki delegelerin hayretlerini yüzlerinden okumak kabildi. Başbakanın bundan on gün kadar evvel Seyhanda veya Gaziantepte verdiği nutukların havasından kendisini kurtaramadığı zeha bı uyandı. Zira Adnan Menderes aynen şöyle diyordu.: "— Filhakika bizi hiç değilse aciz duruma düşürmeğe matuf açık veya gizli bir sürü faaliyetlerle karşı karsıya bulunmaktayız. Bugüne kadar bu faaliyetleri sarfedenlere karşı sistemli Ve müttehid bir siyaset takip edilmemiştir. Kimseyi darıltmamak, sırf güzel misallerin tesiri ile sakim düşünceleri düzeltebilmek kaygusu ile bizlere karşı menfi vaziyet alanlara olduğu gibi şiddetle hasmane hareketlere geçenlere karşı dahi adeta kendimizi müdafaa etmekten vazgeçmek derecesine varan bir müsamaha gösterdik. Bu tarzı hareketimizin yegane mükafatı olarak menfi ve yıkıcı unsurların mütenebbih olacak ve insafa gelecek yerde daima daha müteaddi bir hareket hattı takip ettiklerine şahid olduk. Bu mütecavizane hareketlerin bazılarının arkasında gizlenin maksadlar başka başka olmakla beraber hepsi bir noktada birleşmektedir. O da bizi yıkmak!".

Elbette ki başbakanın bahsettiği D. P. İktidarı değil Bağdat Paktıydı ama neredeyse Türk delegasyonuna, mensup azalar Başbakanın "Dinsin artık bu fitne!" diye bağırmasını beklediler. Menderes bunu söylemedi, ancak tıpkı yurt içindeki mitinglerde sarfettiği bu cümlelerin sonuna gene aynı mitinglerde kullandığı bir ihtarı ekledi:

"— Bu hakikatin ve şimdiye kadar yapılan tecrübelerin verdiği ders lerin ışığı altında siyasetlerimizi müştereken tekrar gözden geçirmek ve müşterek bir hattı hareket tesbit edip onu sistemli bir şekilde tatbik etmek mecburiyetindeyiz".

Ertesi gün ajanslar bu nutku dünyaya Türkiye başbakanının çok sert ve ağır kelimelerle Bağdat Paktı aleyhtarlarına hücum ettiğim belirterek bildiriyorlardı. Nutuk siyasi çevrelerde son derece garip karşılanmıştı. Zira Menderes o sözleri Tahranda söylerken Sovyet Rusya Birleşmiş Milletler çerçevesi dahilinde yeni bir sulh taarruzuna geçiyor ve Orta Doğu meselelerinin halli hususunda batılılara destek olacağım bildiriyordu. Dulles ise - Amerikanın Bağdat Paktına katılmasını istemeyen adam - bu teklifi mülayim karşılıyordu.

Türkiyenin bu vaziyeti alması Tahranda yadırganmıştı. Dış politika usullerine riayet etmek mecburi* yeti, iç politika usullerine riayetten çok daha mühimdi. Bağdat Paktı Konseyinde Adnan Menderesten başka bir temsilci böyle ağır kelimeler, hatta tehditler kullanarak konuşmamıştı. Zira ne Tahrandaki ve ne de dünyadaki hava bu şekilde, sözler

sarfetmeye müsait görünmüyordu. Bağdat paktının kabuk değiştirmekte olduğunu anlamamak hataydı. Amerikada Amerikan yardımının Bağdat Paktı nevinden paktlar çerçevesi içinde yapılması lüzumunu hatırlatanlar arasına Senatör White gibi nüfuslu şahsiyetler katılmıştı. Amerika, Yardım meselesini yeniden gözden geçireceğini ve bir şekle bağlayacağım bizzat Dulles'in ağzından ifade etmişti. Delegasyonumuzun acaba bundan haberi yok muydu? Ve Adnan Menderesin Kalkınma Şenliklerindeki nutuklarının havasım taşıyan hitabesini, irad edilmeden önce Dış işleri bakanlığının selahiyetli ma, kamları görmemişler miydi? Başbakanı ikaz etmemişler miydi? Yoksa bu zevat kendi vazifesini Adnan Menderesin yazdığı nutukları tercüme ettirmekten ibaret mi sayıyordu?

Her halde Tahran Konferansı dış politikamız için iyi bir imtihan olmadı ve görüldü ki iç politika metodları dış politikaya bile maalesef aksettirilmek istenmektedir.

B. M. M.

Tahkikat işleri

Bu haftanın başında bir gün İstanbulda D.P. nin kıymetli siyasilerinden Osman Kapani'nin kırmızı ve toplu yüzünden ter taneleri boncuk gibi süzülürken, Ankarada gene D. P. nin bir başka kıymetli siyasisi Fatin Rüştü Zorlu grup toplantısında kendisini müdafaa için terliyordu. İstanbulda D.P. nin parti müfettişleri muhalefetin mitinglerine mukabele olsun diye Beyoğlu ilçesinde bir siyasi toplantı tertiplemişler, gazetecileri de davet etmişlerdi. Fakat gelen delegeler bütün İstanbullular gibi ağızlarına kadar dertte dolu vatandaşlardı. Konuşmak fırsatını bulan, iktidara yüklendi. O kadarki tenkidlerin bazıları muhalefet toplantılarından tenkidleri bile şiddet balonundan bastırıyordu. Hayat pahalılığı, fena idare, suistimal alıp yürümüştü. Bunlarla mücadele edilmediği takdirde iktidar mutlaka kay Dolacaktı' Şimdiden halk bu sebepterden dolayı D.P. ye sırt çevirmişti. Toplantıde Parti müfettişi olarak bu kınan Osman Kapani renkten renge giriyor, ne yapacağını bilemiyordu. Propaganda olsun diye tertiplenen toplantı ne hale gelmiş, ne netice vermişti! DP, nin kıymetli siyasisi hadisenin sanki büsbütün göz çekici hale gelmesini istiyormuş gibi çareyi gazetecileri dışarı çıkarmakta buldu. Genel İdare Kurulu' hakikaten İstanbula parti müfettişi diye bulunmaz politikacılar göndermişti.

Fakat aynı gün D.P. nin Meclis grubu teşkilatta halinin ne olduğunu gayet iyi bildiğinden onu tatmin edici bir karar alıyor, çelik siloların ihalesinde yolsuzlukların bulunduğu mucip sebebiyle Fatin Rüştü Zorlu ve Sıtkı Yırcalı hakkında Meclis tahkikatı açılması için C.H.P. milletvekili Hasan Erdoğan tarafından verilen takririn umumi heyette karara bağlanmasını kabul ediyordu. Bu mevzuda Konya milletvekillerinden Muammer Obuz ve Rüştü Özal konuşmuşlar, iki genç ve samimi demokratın sözleri alâkayla karşılanmıştı. Milletvekilleri meselenin esasına girmiyorlardı. - Meclis umumi heyetinde konuşacaklardı -. Hadise şuydu: bir yolsuzluk iddiası vardı, bunu alenî celsede görüşmek, karara bağlamak lâzımdı. D.P. iktidarının nasıl ithamlar altında bulunduğu biliniyordu. Yapılacak iş D.P. grubunu bu ithamlardan korumak, her hangi bir suistimal mevzuunda hassasiyette durulduğunu göstermekti. Bir yandan halkı, diğer taraftan teşkilâtı ancak böyle davranmak, müsamaha etmemekle tatmin mümkündü. Müteakiben Fatin Rüştü Zorlu ve Sıtkı Yırcalı konuşmuştu. Zorlunun iddiası

Hasan Erdoğan
Kutuyu açtı

şuydu: Amerikalılar böyle istemişti, böyle yapılmıştı. İddia kimseyi tatmin etmedi. O Zorlu ki Amerikalıların ilme aykırı buldukları için aleyhtar oldukları iktisadi politikasını savunurken milletvekillerine "ben Türküm, Amerikalılar da kim oluyormuş, ben evveaâ kendi memleketimin menfaatini düşüneceğim" tarzında nutuklar irad ediyordu. Şimdi, hem de asılsız olarak, Amerikalıların ihalenin mutlak filan firmaya verilmesini istedikleri için Ttirkiyeyi zarara soktuğunu nasıl söyliyebilirdi? Nitekim grup, tatmin olmadı. Mesele umumi heyette müzakere edilecek ve Hasan Erdoğanın elindeki deliller kuvvetli görülürse yeniden bir Meclis tahkikatı açılacaktı.

AKİS
Bu hafta 33.200 adet basılmıştır.

Yanlış karar

D. P. Meclis grubu bu şekilde hassasiyet gösterirken hemen aynı saatlerde C.H.P. grubu yanlış bir kararı tasvip ediyordu. Meclis Tahkikat Komisyonundaki tek muhalif delege Mehmet Zeki Tolunay çekilmişti. Tolunay çekilmesinin mucip sebeplerini grubuna anlattı. Merkez Bankası vasıtasiyle yapılan transferlerin hepsinin tahkikini istemiş, fakat komisyon maddi imkânsızlığı ileri sürerek bu teklifi ekseriyette reddetmiş, sadece hakkında ihbar bulunan transferleri incelemeği uygun görmüştü. Bu, başka ihtilâflara katılınca ve Başbakanın sanık bazı bakanlara iltifat etmesinin komisyon çalışmalarına tesir ettiği zehabı da uyanınca C.H.P. li delege vazifesinden ayrılmıştı. Halbuki ayrılmaması lâzımdı, ayrılması daha ziyade politik bir hareket hissi uyandırıyordu. Komisyou çalışmalarının samimiyeti üzerine gölge düşürmek hem komisyona, hem de D.P. grubuna karşı haksızlıktı. Muhalif delegenin her kararı tasvip etmesini isteyen yoktu. Nihayet rapor yazılırken altına muhalefet şerhi vermek tamamiyle hakkıydı. Komisyonun çalışma tarzını beğenmese bile içerde kalması ve muameleleri sonuna kadar takip etmesi, iş Meclise gelince de hem milletvekillerini, hem de umumi efkarı tanı olarak aydınlatması lâzımdı. Mahkemelerde ekalliyette kalan hakimlerin heyeti terkettikleri sık görülmüş bir hadise midir?

Üstelik, doğrusu istenilirse, suistimaller ve nüfuz ticareti mevzularında D.P. Grubunun hassasiyet göstermediğini iddia etmek şu anda doğru değildi. Menderes III. kabinesi bu yüzden düşürülmemiş miydi, ideal arkadaşlarından Dr. Mükerrem Sarol hakkında tahkikat talebi kabul edilmemiş miydi? Hasan Erdoğanın elindeki deliller kuvvetliyse onun talebi de kabul edilecekti, başka suistimaller varsa onlar da tahkik olunacaktı. Zira mille t vekili eri anlamışlardı ki millet nezdindekl itibarlarım ancak hırsızlık yapanlar mevcutsa onları gerektiği gibi ve bizzat cezalandırmak suretiyle koruyabilirlerdi. Ancak bunun akabil düşünenlerin de D.P. nin en yüksek kademelerinde bulunduğu hakikatti.

Hadisenin ehemmiyeti

Halbuki Meclis tahkikatı D.P. iktidarı için son derece mühimdi ve politikayı uzağı görmekle telif edenler komisyonun faaliyetini bundan dolayı alâkayla takip ediyorlardı. Menderesin bir hafta, on gün evvelki nutuklarında şikayet ettiği gibi bazı bakanlara suç isnad edilmişti; suçu

Bir ev hakkında

Mecmuanızda Menderesin Kavaklıderede bir ev yaptırmakta olduğunu, o ev bittiğinde kendisinin Başbakanlıktan ayrılmasının muhtemel bulunduğunu okudum. Evin inşaatının bir an evvel tamamlanması için sırtımda taş taşımağa hazır olduğumu bildiririm.

Hamdi Soydemir - İstanbul

*

Mecmua hakkında

AKİS sütunlarında tek taraflı savunmaların yer almasını uygun bulmuyorum. Bütün yazılarınızın 99. sayınızın altıncı ve yedinci sayfasındaki gibi yerinde tetkik edilmiş, fotoğraflı ve objektif olması uğraştığınız davaların daha kestirme yoldan hallini sağlıyacaktır.

Hidayet Kabakcıoğlu - Demirci

*

AKİS'i zevkle okuyorum. Doğu vilâyetlerimizden hiç olmazsa birinde de istihbarat teşkilâtınız olsa - Paris gibi - beni ve zannedersem bir çok okuyucunuzu memnun etmiş olursunuz.

Mehmet Yücel - Bingöl

*

Mecmuanızın Akisler kısmını okurken gözlerimin önü boşalıveriyor, öyle ya.. AKİS'te bembeyaz boşluklar bırakılmış sayfalar okumaya alışkın değilim. Kâğıdı mı bol buldunuz? Haber bulmak mı zor yoksa?

Adil Mumca - Ankara

*

AKİS'in üslubu, cesareti, kısacası münderecatı ve idarecileri iyi.. Fakat baskısı... Doğrusu tutulur tarafı yok. Mecmuayı okuduktan sonra mürekkep lekesinden kurtulmak için üstbaş değiştirmek ve yıkanmak icap ediyor.

Okuyucularınıza birer "okuma elbisesi" giydirmek arzusunda iseniz, elhak muvaffak olmak üzeresiniz.

İ. Züğürdoğlu - İstanbul

AKİS, Dr. Sarolun akıbetini vukuundan evvel bildirirken "Elbet bizim de' bir bildiğimiz var" cümlesini ilâve ediyordu. O zaman Sarol iyi bir mevkide idi. Kısa bir müddet sonra AKİS'in yazdıkları tahakkuk etti.

Daha sonra aynı üslûpla "Menderes yakın zamanda çiftliğine çekilecek ve buna mecbur olacaktır" derken AKİS gene "Elbette bizim de bir bildiğimiz var" cümlesini ilâve etmeyi ihmal etmemişti. Bahsedilen yakın zaman mı hâlâ gelmedi, yoksa bir bildiği olan AKİS'in bir bilmediği mi vardı?

Selçuk Savattan - İstanbul

isnad eden de bizzat D.P. grubuydu. Ama D.P. grubu da bu işi tek başına yapmamıştı. Tatilden dönen milletvekilleri memlekette neler söylendiğim kulaklarıyla duymuşlar ve bunları Meclise aksettirmişlerdi. Şimdi acılan tahkikatın bir netice vermemesini temin yolunda gösterilerde bulunan bazı Demokrat liderlerin hareketleri gazetelere aksetmişken komisyonun sadece demokrat milletvekillerinden ibaret kalması parti için iyi olmamıştı.

Tahkikat komisyonunun raporu alâkalı bakanlardan çok D. P. nin heyeti umumiyesini ilzam edecekti. Bir takım meselelerin üzerine sünger çekilmek istendiğinin hissedilmesi veya bazı hadiselerin kasden tahkik dışı bırakıldığının duyulması, yahut toplanan delillerin kaale alınmaması D.P. için propagandaların en kötüsü yerine geçecekti. Zira milletvekilleri nereye giderlerse, kendilerine hakikaten hırsızlık olup olmadığı sorulu-

Mehmet Zeki Tolunay
Dayanamadı

yordu. Halkın en fazla bu nokta üzerinde hassas bulunduğunun gözden kaçmasına imkan yoktu. Vaziyet bu iken bazı ideal arkadaşlarım kurtarmak yolunda gayret sarf edilmesi ihtimali sadece seyircileri değil, bizzat oyuncuları, yani D.P. nin üst kademelerine çıkmış salahiyetli şahsiyetleri endişeye garkediyordu. Tahkikat komisyonunun raporu D.P. nin umumî efkar önünde vereceği temizlik raporuydu. Bu raporun üzerine şüphe gölgesinin düşürülmesi hakikaten talihsizlik olacaktır.

Unutulmamalıydı ki mühim olan, bir takım kimselerin kanun dışı hareketlerle kendilerine veya yakınlarına servet temin etmelerinden ziyade, topyekun bir iktidarın bu gibi hareketler karşısında gösterdiği reaksiyondu. O neviden şahıslar her zaman, her yerde çıkmıştır. Ama bunlar sadece temiz idarelerde ceza görmüşlerdir.

Okuyucu mektupları

Politikacılar hakkında

AKİS'i itimatla takip ediyorum. Yalnız son sayılarında C.H.P. için "ileride iktidara geçmesi en muhtemel muhalif parti; zira bütün yurdu kaplayan muazzam bir teşkilâta. K. Gülek gibi halka hitap etmesini bilen bir hatibe ve nihayet İnönü gibi de büyük bir şahsiyete sahiptir" diyorsunuz. İlk ikisine bir diyeceğim yok ama, C. H. P. nin yerinde saymasının asıl sebebi, parti içindeki birçok kıymetleri gölgelemesi bakımından, bizzat İnönü'nün şahsiyeti değil midir? Yoksa yanılıyor muyum?

Nurettin Doğan - Balıkesir

*

Mes'ud Zorlu'ların yaşadıkları hayat için aile reisi Fatin Rüştü'yü tebrik ederim. Tanrıdan ana-kız Zorlu'ları nazardan korumasını dilerim. Mutekid bir insan olarak onlardan bahsederken "Maaşallah" demeyi unutmamanızı rica ederim. '

Doğan Yağcı - Gaziantep

Mecmuanızın Kasım Gülek hakkındaki tenkidlerinin isabetli olmadığı kanaatindeyim. Kasım Gülek, Parti içinde çalışkan bir şahsiyettir. Keşke diğer C.H.P. li büyükler de onun gibi çalışsalar, Ama Kasım Gülek kendisini Genel sekreter seçtirmek istiyor ve bunun propagandasını yapıyorsa, bu onun demokratik ve tabii bir hakkı değil midir?

İsmail Özgüler - Ödemiş

*

Olaylar hakkında

Makbule Atadan'ın bir kaç milyona varan servetinin, ölümünden sonra mirasçıları arasında mesele çıkmasına sebep olduğunu son gelen gazetelerden öğrendim. . Bu durumu, rahmetlinin, bundan üç dört sene evvel, gelirinin masraflarını karşılıyamadığını bildirerek B.M.M.ne maaşının arttırılması icin yaptığı müracaatla kabili telif bulmuyorum.

Dr. Jale Düvenci - New York

*

Hükümetin Kıbrıs politikası hakkındaki tenkidleriniz yapıcı olmaktan uzaktır. "Üzerinde en ufak taviz verilemiyeeek'' milli politikamız ne olmalıdır? Lütfen bunu- söyler misiniz?

Nihat Gökyiğit - Konya

*

Döviz kaçakçılığı hâdiselerinde hep yabancı isim duymaktayız. Son misal : Sava Vafidis.. misal: Sava Vafidis..

a) Ahmet, Mehmet bu işlerde methaldar değil midirler?

b) Yoksa. Ahmet, Mehmet'in akılları bu islere ermiyor mu?

A. N. Konuralp - Adana

F. R. ZORLU HADİSESİNDE ARTIK

Okuyucularımız açığıda bir mektup bulacaklardır. Mektup, sabık bakan Fatin Rüştü Zorlunun durumu hakkında AKİS'in muhtelif sayılarında çıkan yazıların, bizzat alâkalı tarafından tavzihidir. Gerçi kanun bu tavzihin neşrine bizi mecbur tutmaktadır; bu bakımdan mektubunu koymakla sabık bakana bir lütufta bulunmuyoruz. Ama kanun mecbur dahi etmeseydi, iki sebepten dolayı Fatin Rüştü Zorlunun mektubunu bir tek virgülüne dahi dokunmadan sütunlarımıza geçirirdik. Sebeplerden biri, yazılanların hiç bir hususi maksada dayanmamasıdır. Bi lakis sabık bakanın şahsen hoş ve Celebi bir insan olduğunu bilenlerdeniz. Bahis mevzuu ettiğimiz hâdiselerde Fatin Rüştü Zorlunun değil, kimin alâkası bulunsaydı aynı yazıların bu mecmuada çıkacağından herkes emin olmalıdır. Böyle olunca sabık bakanın mektubunu neşretmek kanun borcu değil, bir şeref ve dürüstlük borcudur.

İkinci sebebe gelince.. Mektup, bugün çektiğimiz bütün ıstırapların asıl kaynağı olan bir zihniyetin tipik misalidir. Fatin Rüştü Zorlu memlekete bir hizmet yaptığını sanıyor; - hizmetinin neticesi de ortadadır ya... - ifadesine göre NATO nezdindeki daimi delegeliğimiz memlekete 1 milyar liradan fazla yardım temin etmiştir. Madem ki daimi delege de kendisidir, o halde bu işte en büyük pay onundur. Eee, artık böyle bir insanın, yok karısı nerede oturuyormuş, neyle geçiniyormuş, yok konağının parasını devlet veriyormuş, yok hususi Cadillac almış gibi küçük meseleleriyle uğraşmanın âlemi var mıdır? Fatin Rüştü Zorlunun bu fikrini, mutlaka değiştirmesi lâzımdır. Mesuliyet mevkiinde bulunanların hizmet etmek vazifeleridir, ama bu onlara başkalarına tanınmayan bir takım hakların tanınmasını icap ettirmez. Halbuki sadece aşağıdaki mektup, hazin bir itiraf nameden baş ka şey değildir.

Küçümsenen rakamlar

Eğer şu mecmua bir mizah mecmuası olsaydı, Fatin Rüştü Zorlunun küçümsediği rakkamları hatırlatmak yeter de, artardı bile... Sabık bakan Paristeki evi fazla lüks ve çok pahalı bulduğumuzu tenkid ediyor ve masumane diyor ki: "Evin kirası ayda 2400 lira civarındadır". Ayda 2400 lira kira!. Sonra evi tarif ediyor: "Şato, konak, villa diye gözde büyütülerek bahsedilen ev 9 odalı bir evdir". Sabık bakana kalırsa, bu adeta bir gecekondudur. Sadece 9 oda!. Zorlu ailesinin - devletin her ay ödediği milyon frangın dışında - aylık masrafı çeyrek milyon franktır. Bunu da temin etmek, fazla külfet değildir! Hakikaten bu satırları üzülerek okumamak imkânsızdır. Düşününüz ki Fatin Rüştü Zorlu millete kemerini sıkmasını tavsiye eden bir iktidarın mensubu, bir hükümetin bakamdır.

Daimi delegelik meseleni

Fatin Rüştü Zorlunun iddiası şudur: "Ben Çanakkale milletvekilliğine seçilip Başbakan muavinliğine getirildikten sonra Daimi delegelik vazifesine devam etmekliğim hükümetçe tensip edildi". Hükümet tensipleri kararname ile olur. Şimdi Fatin Rüştü Zorluya soruyoruz: bu kararname hangisidir? Zira bizim tesbit ettiğimiz, böyle bir kararnamenin katiyyen mevcut bulunmadığıdır. Sabık bakan bu kararnameyi bize göstersin, zevcesinin Pariste Daimi delegelik binasında oturmasının kanuna karşı bir hareket olmadığım kabul edelim. Fatin Rüştü Zorlu hakkında Parise her gidişinde "falanca Konsey toplantısında Türkiyeyi temsil etmek üzere.." diye ayrı bir kararname çıkarılmış, fakat bunlarda sabık bakanın bütün arzusuna rağmen? daimi delegelik vasfı zikrolunmamıştır. Zikrolunmasına da imkân yoktu, çünkü Meclisten çıkmış bir tefsir kararına göre milletvekillerini memuriyet vazifelerinde ancak muvakkaten kullanmak mümkündür. Bırakınız ki bu tefsir kararının dahi Anayasa ve Seçim Kanununa uygunluğu çok münakaşa götürür, ama nihayet cari ve meri bulunması Fatin Rüştü Zorlunun iddialarını kökün den yok eder. Nitekim Necmeddin Sadak Cemiyeti Akvam nezdinde Türkiye Murahhası Daimisi ünvanı

FATİN RÜŞTÜ

Mecmuanızın muhtelif nüshalarında hakkında çıkan yazılarda bahis mevzuu edilen malûmat ve iddiaları tavzih etmek üzere size bu mektubu yazmayı lüzumlu gördüm. Mektubumu aynı sütunlarda neşretmenizi rica ederim.

1 — 1952 senesinde Nato Daimi Delegeliğinin tahsisatına mütedair olarak çıkan kanunda Delegeliğe ikametgah olarak tutulacak bir ev için ayda üç bin liralık bir tahsisat kabul edilmişti.

2 — Ben Nato'ya 1952 senesinde Daimi Delege ve Büyük Elçi olarak tâyin olundum ve iki sene de memur olarak bu vazifeyi ifa ettim.

S — Çanakkale Millet Vekili seçilip Başvekil Muavinliğine getirildikten sonra Daimi Delegelik vazifesine devam etmekliğim hükümetçe tensip edildi. Zaten Yunanistan'ın Daim! Delegelik vazifesini de bir seneden beri bir Devlet Vekili ifa etmekte idi.

4 — Benim bu vazifeyi ifa edip edemiyeceğim keyfiyeti 1955 senesi bütçesi münasebetiyle bazı mebuslar tarafından bütçe Encümeninde mevzuubahis edildi. Evvelce merhum Necmettin Sadak'ın Sivas Mebusu olarak Cenevre'de Cemiyeti Akvam nezdinde Türk Daimi Delegesi olarak vazife görmüş olduğu ve orada ikâmetine tahsis edilmiş bir ev ve otomobili bulunduğu ve memur gibi maaş ve sicille tâbi olmadıktan sonra Daimi Delegelik ve Mümessilliğin pek âlâ bir Mebus ve eyleviyetle bir Vekil tarafından ifa edilebileceği Bütçe Encümeninin ekseriyeti tarafından kabul edidi ve ben de Encümen huzurunda bütün vecibe ve selahiyetleriyle Daimi Delegelik vazifesini ifa etmekte olduğumu ve edeceğimi yazıylan bildirdim. Bu şekilde Konseyin lüzumlu görülen Daimî Delegeler içtimalarına evvelce olduğu gibi Hükümetimizi temsilen katılmaya devam ettiğim gibi Konsey muvacehesindeki fiili ve hukuki statüm de tıpkı Yunanlı Devlet Vekili meslekdaşımın olduğu gibi Daim! Delege statüsü idi ve bir devamlılık arzediyordu.

5 — Daimi Delegeliği muhafaza ettiğime göre bu vazifenin icabatından olarak Devlete ait evde oturmamdan tabi! bir şey olamazdı. Bunun Devlete ayrı bir yük olmadığı bedihidir. Çünkü devlet bütün büyükelçi ve Daimî Delegelerine dünyanın her yerinde bütün devletlerin yandığı gibi bir ev temin etmektedir ve ben orada olmasa idim ve benim yerime yeni bir Daimî Delege tayin olunsa idi elbetteki ona da bütçe kanunundaki tahsisata göre bir ev tutulacaktı.

Evin fazla lüks ve çok pahalı kirasından bahsediyorsunuz. Evin kirası ayda 2400 lira civarındadır. Bütçe kanunu ile tanınan tahsisat ise 3000 liraya kadar aylık kira ver mek imkânını vermişti. Şato, konak, villâ diye gözde büyütülerek bahsedilen ev, 9 odalı bir evdir. Kirası da başka yerlerde kira ile tuttuğumuz elçilik binalarından daha yüksek değildir. Ankaradaki ecnebi elçiliklerin verdikleri kiraları da gözönünde tutarsanız pahalı değildir. Evin umumi seviyesi ve içerisindeki eşyaları da diğer Daimi Delegelerin evleri seviyesindedir. Bu evde birçok gazeteci dostlarınım ve sizin arkadaşlarınızın da hazır bulunduğu davetler yapdım bu davetler ecnebi sefirler ve Nazırlar şerefine idi. Bunlar da vazife icabıdır ve bütün bu yemeklerin tutarı da senevi 8000 lirayı hiç bir zaman aşmamıştır, bu da diğer Sefaretlerimize verilen tahsisat kadardır, ve ben Vekil olduktan sonra da bu paralar zaten benim namıma değil fakat Vekâletçe nasp ve tayin olunan bir amiri ita namına gönderilmekte ve hesabı onun tarafından tutulmakta idi.

6 — Ailemin orada iaşesi mesele sine gelince: Yukarıda da belirttiğim gibi benim Paristeki vazifem

SÖZ MİLLETVEKİLLERİNDEDİR

nı taşımaksızın Türkiyeyi Cenevrede temsil etmiştir.

Şimdi, kendisinin Daimi delegelik vazifesine devam etmesinin hükümet çe tensip edildiğine dair bir kararname göstermediği müddetçe Fatin Rüştü Zorlu, zevcesinin Daimi delegelik binasında oturmasının hesabını vermiş olmayacaktır. "Ben oturmasaydım başkası oturacaktı" demesini nihayet Büyük elçilik ve Başbakan muavinliği yapmış bir zata yakıştırmaya imkân yoktur. Günün birinde bir Cumhurbaşkanı Çankayada oturmak istemezse, onun yerine Köşkte amcasının oğlu mu oturacak tır? Devlete ait binalarda kimlerin oturabileceği resmen tesbit edilmiştir. Bunlar devredilir cinsten haklar değildir. Bu, bir! .

5 milyon frank yevmiye

Fatin Rüştü Zorluya göre ailesi 18 ay zarfında Pariste, 4,5 milyon frank sarfetmiştir. İtiraz haklarımızı muhafaza ederek sesimizi çıkarmayalım. Kendisi ise aynı müddet içinde yabancı memleketlere çıktığın da 40 bin Ura karşılığı 5 milyon frank yevmiye almıştır. Eee, bir yandan bu para, diğer taraftan iki senelik Büyük elçiliği sırasında yaptığı tasarruf ailesinin masrafım karşılamıştır. Fatin Rüştü Zorlunun itiraf ettiği, bir kabahattir. Zira devlet kendisine 5 milyon frank yevmiyeyi götürüp Pariste bulunan zevcesine versin diye vermemiştir. Bu 5 milyon frank, sabık bakanın Vashington'dan Bandung'a, Bağdattan Londraya, Belgraddan Ammana yap tığı seyahatleri sırasında tahakkuk ettirilen yevmiyedir. Haydi Pariste bulunduğu sırada aldığı yevmiyeleri, bir frangına dokunmaksızın ailesine bıraktığım kabul edelim. Ya öteki yerlere giderken kendisine verilen paraları fransız frangına nasıl tanvil etmiş, bunları nasıl Parise göndermiştir? Zira Zorlunun 18 ay zarfında Pariste kaldığı günlerin sayısı nihayet 30'u geçmez. 30 günün yevmiyesi ise 5 değil, 0,5 milyon franktır. Gerisi? Hem sabık bakan bizzat. başbakanlığın 20.4.1953 tarih ve 47/700-6/1247 sayılı tamiminden haberdar değil midir? O tamimde geçici vazifelerle dışarıya gönderilenlerin yanlarına aile efradım almamaları bildiriliyordu. Fatin Rüştü Zorlu ise bütün yevmiyelerini zevcesine verdiğim iddia ediyor. Yevmiyeler, dışarda bırakılan ailelerin beslenmesi için mi millet parasından bakanla ra ödenir? Bu ne biçim mazerettir? Sonra sabık bakan dışarıya giderken aldığı dövizlerden arta kalanı döndüğünde Türk parası olarak, iade etmiştir. O dövizleri ne yapmıştır? "Yapılan tasarrufa gelince, bu ne biçim Büyük elçilik maaşıdır ki iki sene müddetle üc kişilik bir aileyi mükemmel şekilde geçindiriyor, bir Cadillac temin ediyor, üstelik öyle tasarruf ediliyor ki 18 ay müddetle ayda çeyrek milyon frank sarfeden. daha iki kişiyi Pariste yaşatıyor! E-- ğer vaziyet buysa, Büyük elçilerimizin maaşları bir gözden geçirilmelidir. Hele, bu döviz sıkıntısında!.

Söz Milletvekillerinindir

Bir demokraside gazetelerin vazifesi burada biter. Fatin Rüştü Zorlu meselesinde bizim için yapacak başka bir şey kalmamıştır. Hâdiseyi çıkardık, pişirdik, kotardık; şimdi teşrii vazife yüklenmiş olanlara ve millet menfaatlerini korumağı yeminle tekeffül etmiş bulunanlara bunu sunuyoruz. Zorlu ailesi tam yirmi ay müddetle - Bayan Zorlu zevcinin istifasından sonra dahi aylarca konakta oturmaktan çekinmemiştir hiç bir hakkı bulunmadığı halde devlete milyonlarca franga mal olarak Pariste kalmıştır. Bunun hesabı sorulmak, mesuliyet varsa ceza verilmek, millet parası tazmin edilmek gerekir. Her halde bu, bir Meclis tahkikatı mevzuudur.. Bakan zevceleri bütün zaruri masrafları devlet kesesinden ödenerek Pariste oturma ya başlarlarsa, bakanlar memleketi şerefimizle mütenasip şekilde temsil etsinler diye tahakkuk ettirilen yevmiyelerini bu zevcelerine cep harçlığı diye vermeye kalkarlarsa, hele bahis mevzuu muamelelerde bir takım karanlık noktalar kalırsa söz gazetecilerin olmaktan çıkar, milletvekillerinin vazifesi haline gelir. Biz üzerimize düşeni yaptık; sıra onlardadır.

ZORLU' nun MEKTUBU

devamlı bir mahiyet arz etmekte idi ve bu mahiyetini hiçbir zaman kaybetmemiştir, hemen hemen her ay oraya gitmekte idim. Binaenaleyh, ailemin bu evde oturmasından tabii bir şey olamazdı, bilhassa ki kızım tahsilini orada yapıyordu ve son sınıfa gelmişti. Nasıl ki 1952 de Paris'e tayin edildiğim zaman da yine kızımın tahsili ve imtihanları sebebiyle ailem Paris'e benden 8 ay sonra gelebilmişti. Ben, bütçe Encümeninde de söylediğim gibi maaş değil fakat yevmiye almakta idim. Aldığım ve fiilen tahakkuk eden yevmiyeler bu 18 ay zarfında 40.000 Ura yani 5.000.000 frank civarındadır. Bir büyük elçinin Paris'teki maaşı ise 18 ayda 10 milyon frangı mütecavizdir. Aldığım yevmiyeler ise emsalinden fazla değil azdır. Evvelce Büyük Elçi olarak aldığım maaşın ise görüldüğü veçhile % 50 dunundadır ve aldığım Vekillik ve mebusluk tahsisat ve maaşatı buna ilave edilse bile yine Büyük Elçi iken aldığım maaşdan uşağı tatar.

7 — Ailemin sürdüğü hayata gelince: Kızım nihari bir mektebe gitmekte ve bu mektebin 8 aylık taksiti 18 bin frank, yani bizim paramızla 105 lira kadar tatmakta idi. Ne refikam ve ne de kızım hiç bir zaman sizin yazdığıma gibi ne Jacgues Fath ve Christian Dior gibi birinci sınıf ve hatta ne de ikinci sınıf terzilerden giyinmemişler daima esvaplarını oradaki bütün Türk hanımlarının bildiği gibi bir gündelikçi ev terzisine diktirmişlerdir. Ayrıca bahsettiğiniz At gezintileri de hakikate uymamaktadır. Çünkü kızım şimdiye kadar bir kerre bile ata binmediği gibi refikam da 20 senedir ata binmemiştir. Kaldıki Fransa'da ata binmek de ayrıca bir büyük lüks değildir ve ben talebe iken bile herkes gibi aldığım talebe maaşı ile pekala ata binerdim.

8 — Ailemin umumi masrafı vasati olarak ayda 250 bin frank tutmaktadır. Bu 18 ayda 4,5 milyon frank kadar eder ve aşağı yukarı oradaki bir Başkâtip veya Müsteşarın sarfiyatına tekabül etmektedir, ve benim aldığım yevmiyelerin, iki senelik Büyük Elçiliğim zamanında yapabildiğim tasarruflar da nazarı itibare alınınca, bu masrafları karşılamaya kâfi geleceği tebarüz eder.

9 — Cadillac otomobilime gelince: Dışarıdaki sefaret memurlarımız diğer ecnebi meslektaşları gibi birer otomobile sahip olabilmektedirler. Çünkü bu otomobiller Diplomatlara umumiyetle % 30 veya veya % 40 nispetinde tenzilâtla verilmekte ve markasına göre 8 lia 11 bin lira arasında temin olunabilmektedir. Ben de Büyük Elçi iken ilkönce bir Buick Roadmaster otomobil almıştım. O eskiyince hemen hemen aldığım fiyata satıp onun yerine 1200 Ura ilavesiyle 11 bin liraya Cadillac'ın en küçüğünü aldım ki o da gazetenizde yazdığınız gibi 4 ay evvel Paris'de satılmış bulunmaktadır.

10— Refikamın veya kızımın namına herhangi bir döviz gönderilmiş değildir. Kızım 4 aydır İstanbulda, refikam da üçüncü defadır ameliyat geçiren pederinin yanında kliniktedir.

11 — Bütün yazdıklarımdan anlaşılacağı veçhile benim orada bulunmam ve Daimî Delege vazifesini tedvir etmekliğim memlekete ayrıca bir külfet olmamış, bilâkis oraya tayin edilecek bir Büyük Elçinin yapacağı masraflara nazaran en az % 50 tasarruf temin etmiştir. Daimi Delegeliğin uğraştığı işlerin memlekete temin edilecek askeri yardımla memlekette yapılacak tayyare meydanları, benzin depo ve boruları gibi işler olduğunu ve bunlardan şimdiye kadar temin olunan yardımın 1 milyar Türk lirasını aştığını da hatıra olarak arzederim.

Saygılarımla,

Fatin Rüştü Zorlu

Akisler

Yurttan Akisler

Vekiller hükümeti
Baransele elçilik
Nota bilen eşek
K ve B
Cenazede polisler

İktidar çevrelerinde

HÜKÜMET — Bu hafta Menderes IV. kabinesi "vekil bakanlar kabinesi" manzarası gösteriyordu. Hakikaten Başbakana İçişleri Bakanı, Dışişleri Bakanına İşletmeler Bakam, Millî Savunma Bakanına Devlet Bakam, Ekonomi ve Ticaret Bakanına Gümrük ve Tekel Bakanı vekâlet etmekteydi. Şimdi Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına kuvvetli bir talip aranmaktadır. Bu makam D.P. den Hür. P. ne en fazla bakan veren makam olmuştur. Muhlis Ete, Enver Güreli ve Fethi Çelikbaş orada bakanlık yapmışlardır. Kendilerini son halefleri Fahreddin Ulaşın da takip etmesi pek gayrı mümkün değildir.

EĞİTİM — Milli Eğitim Bakanlığı son aylarda pek müşkül bir mevkide kalmıştır. Başbakanın Orta Okullara din dersleri konulacağı yolundaki sözleri his bir hazırlığa istinat etmediğinden, üstelik seçimlerin arefesinde o yola gidilmesi gerekeceğinden bakanlık telâş içindedir. Zira bu plânın tatbiki için yeter sayıda eleman mevcut değildir. Bir ara müsbet ilim tedris eden hocaların aynı zamanda din dersleri vermeleri düşünülmüşse de bu hocalara, kimin din dersi vereceği hususu halledilemediğinden başka bir çare aranması tercih olunmuştur.

ELÇİLİKLER — Bu haftanın başında İsrail devletinin yıldönümü münasebetiyle elçilikte verilen kokteylde hükümetimizi daha ziyade bakan zevceleri temsil ediyordu. İsrailin hususi vaziyeti dolayısiyle elçi, bir de bakanın gelip gelmiyecegi hususunda müteredditti. Kokteylin sonlarına doğru bir bakan kapıdan içeri girince İsrail temsilcilerinin yüzü güldü. Üstelik gelen Mili Savunma Bakan Vekili Şem'i Ergindi.

GENEL KURMAY — Genel Kurmay Başkam Orgeneral Nureddin Baransel tamamiyle iyileşmiştir ama, vazifesine iade edilmiyecektir. Genel Kurmay Başkanlığı vekâletle idareye devam olunacaktır. Orgeneral Baransel için bir Büyükelçilik düşünülmektedir. O büyükelçiliğe tayin edil dikten sonra, vekili Orgeneral Tunaboylu asil placaktır.

DIŞ TEMASLAR— Sovyet Hükümeti Türkiyeden bir parlamento heyetini henüz resmen Rusyaya davet etmemiştir. Sovyet Büyükelçisinin geçenlerde Refik Koraltanı ziyareti sırasında yaptığı, bir istimzaçtan ibarettir. Büyükelçi Meclis Başkanına böyle bir davetin düşünüldüğünü bildirmiş ve bunun nasıl karşılanacağım öğrenmek istemiştir. Rusya, eğer kabul cevabı verileceği kendisine hissettirilirse böyle bir daveti resmiyete intikal ettirmek niyetindedir. Fakat teklifin akisleri pek cesaret verici olmamıştır.

EKONOMİ — Pamukçular Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına yapılacak tayini merakla beklemektedirler. Zira pamuk ihracatında prim verilip verilmiyeceği henüz belli değildir Gerçi Fahreddin Ulaşın istifaya mecbur kalması pamukçular için ilk zaferdir ama onun halefinin kim olacağı bilinmeden her hangi bir spekülasyonda bulunmak kabil değildir. Mesele bakanlığa tayin yapılırken bahis mevzuu edilecektir.

Muhalifler arasında

HÜR. P. — Muhalefet partileri arasında "beklenen sevgili" vaziyetinde olan üç sabık D.P. milletvekilinden Ziya Termen (Kastamonu) C.H.P. ile kısa fakat sıkı bir flört devresi geçirdikten sonra Hür. P. ni bu haftanın başında seçmiştir. Geriye kalan iki Zonguldak milletvekilinden Hüseyin Balık C.H.P. ye, Cemal Kıpçak Hür. P. ne meyletmektedir. Fakat her ikisinin de Ziya Termeni takip etmesi daha muhtemeldir.

B. M. M. — D.P. den çıkarılmış olan milletvekilleri muhalefet partileri arasında rekabete yol açarken aynı vaziyette bulunan bir tanesi hiç kimseden davet almamaktadır. Bu, Hamid Şevket İncedir. Hamid Şevket İncenin partisinden nüfuz ticareti yaptığı ithamiyle çıkarılması, üstelik bu muameleyi hazmederek böyle bir karar veren Haysiyet Divanı aleyhinde harekete geçmemesi muhalefet partilerini dikkatli davranmaya sevketmektedir.

C.H.P. — Partilerinin kendi kendine yola gelmeyeceğini, hele devlet adamlığı yapmış - ve muhalefet yıllarında da şerefinden bir şey kaybetmemiş - mensuplarının bizzat harekete geçmiyeceğini anlamış olan genç Halkçılar kolları sıvamış vaziyettedirler. Bunlar ocak veya bucak kongresi günleri sabahleyin erkenden bu gibi zevatın evine giderek onları almakta» sonra kongreye götürüp konuşturmaktadırlar. Aynı cereyanın Kurultayda kendini göstereceği ve böyle şahısların adeta zorla partinin mesul teşekküllerine sokulacağı, üstelik de mazeret dinlenmiyeceği anlaşılmaktadır.

Akisler

Basından noktalar

GAZETELER — Zafer gazetesinin başmakalelerini imzasız olarak yazan Burhan Belgenin, yazılarında "muhaliflerimiz" tâbirini kullanması pek çok kimseyi şaşırtmaktadır. Üstadın bu kelimeyi kullanmakla ne demek istediği meçhul kalmaktadır. Zira kendisi evvelâ C.H.P. nin hararetli bir taraftarı olmuş - C.H.P. iktidardayken -, müteakiben D.P. nin hararetli bir müdafii kesilmiş - D. P. iktidara gelecek sanılırken -, sonra yeniden C.H.P. yi hararetle övmüş - D.P. iktidarı alamayıp, C.H.P. iktidarda kalacak zehabım verince -, nihayet tekrar D.P. nin hararetli resmî yazarı sıfatını Mümtaz Faik Fenikten kapmıştır - D.P. iktidara gelince -. Umumi kanaat Burhan Belgenin "muhaliflerimiz" diyecek yerde "muhalefet" demesinin daha iyi olacağı merkezindedir. Zira D.P. nin muhalifi, C.H.P. dir, C.H.P. ninki D.P. dir, C.M.P. ninki Hür. P. dir, Hür. P. ninki D.P. dir... Ama Burhan Belgeninki daima "iktidarda olmayan parti" dir.

MUSİKİ — Ankarada çıkan bir sosyete gazetesinde açıklandığına göre Türkiyede bir sıpaya notayla anırma öğretilmiştir. Ses adlı mecmuanın, sahibi olan ve eski bir musiki öğretmeni bulunan yazar kendi ifadesine bakılırsa kemaniyle bir sıpaya Do - Mi - Sol akordunu tedris etmiş, sıpa Do sesini çıkarınca ona yonca, Mi sesini çıkarınca saman, Sol sesini çıkarınca da arpa vermiştir. Sıpa en sonda Do - Mi - Sol diye anırmaya başlamıştır. Yazar bu hadiseyi Aydın Gün adında se sini pek kaybetmiş bir eski tenorun kendisine yaptığı hücumlara karşı müdafaasında nakletmektedir. Sıpanın halen nerede bulunduğu bildirilmemektedir.

KALKINMA —Memlekette büyük bir maden suyu sıkıntım çekilmektedir. Maden suyunun bazı kimseler için ilaç kadar mühim olduğunu bilmek hadisenin üzerinde durulmasına yol açmıştır. İktidar gazetelerini okumak âdetinde olan kimseler sıkıntının sebebinin kalkınan köylümüzün artık maden suyuna rağbet etmesinden ibaret bulunduğunu sanmışlarsa da buhranın kapak yokluğu yüzünden çıktığı anlaşılmıştır. Kapak bulunmaması ise dövizsizlikten dolayıdır. Aynı sebepten gazoz fabrikaları da son derece müşkül mevkide kalmışlardır.

Dünyadan Akisler

Yeni bir siyaset modası

RUSYA — Geçen haftadan beri bütün dünya basını "K" ve "B" den bahsetmektedir. "K" ve "B" Kruçef ile Bulganindir ve bu isim kendilerine İngiliz basını tarafından verilmiştir. İki ahbap çavuşlar çarşamba günü bir Rus harp gemisiyle İngiltereye gelmişlerdir. Ancak harp gemisinin rotası gizli tutulmuştur. İngilizler şu anda K ve B nin malum soytarılıklariyle gönüllerini pek eğlendirmektedirler. Ancak ziyaretin hususi ehemmiyeti de hiç kimsenin gözünden kaçmamaktadır,

MONAKO — Prens Rainier ve Grace Kelly nihayet evlenmişlerdir. Prens bu izdivaç ile memleketine hakikaten lâyık bir hükümdar olduğunu ispat etmiştir. Zira Monakonun başlıca gelir kaynaklarından biri turizmdir ve düğün münasebetiyle öyle bir propaganda olmuştur iki dünyanın dört köşesinden küçük prensliğe turist akın etmiştir. Zaten Nisan ayı da Monakonun en güzel ayıdır.

AMERİKA — Amerikan hükümetinin "seçim yılı" nda bulunulması dolayısiyle Orta Doğu hakkında kesin bir vaziyet almak istemediği ve daha ziyade hadiseleri takiple yetindiği gittikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Nitekim mayıs ayında Paris-te toplanacak olan Atlantik Paktı Konseyini müteakip üç Büyüklerin bir araya gelip Orta Doğu meselelerini müzakere etmeleri yolundaki bir Fransız teklifi reddedilmiştir.

KIBRIS — İngilizlerin yaptıkları bütün aramalara rağmen tedhişçiler tarafından adaya sokulmuş silâhların sonu bir türlü gelmemektedir. Hemen her yerde büyük silâh depoları ele geçirli* inektedir. İngilizler nerede kalabalık bir grup teşekkül etse orada mutlaka hadise çıktığını müşahede ederek bazı tedbirler almışlardır. Bu tedbirler cümlesinden olarak sivil polisler kiliselerde veya cenazelerde cemaat arasına karışmaktadırlar.

AVRUPA KONSEYİ — Avrupa Konseyinin bakanlar kurulu Türk Dışişleri Bakanı hazır bulunmaksızın toplanmıştır. Halbuki Yunan Dışişleri Bakanı Strasburga hareket ederken Konseye Kıbrıs işini götüreceğini açıkça bildirmişti. Toplantıda Türkiyeyi Paris Büyükelçimiz Numan Menemencioğlunun temsil etmesi kararlaştırılmıştı. Menemencioğlunun bu gibi işlerde her hangi bir Dışişleri Bakanımızdan daha mahir olduğu herkes tarafından bilinmektedir ama temsilci olarak o seçilmek isteniyorsa yapılacak şey kendisini Dışişleri Bakanlığına getirmekten ibarettir.

T U R İ Z M

Seyahat

Kaybettiğimiz bir dava

Serfaus, Tirol (Nisan) Aydemir Balkan bildiriyor:

Tren, Zürich'ten sonra İsviçrenin Doğu hududuna iki saatte kavuştu. Bir müddet Avrupanın en küçük devletlerinden biri olan Lichtensein prensliğinde seyretti. Şatoları ve ormanlarıyla güzel Lichtenstein hemen arkada kalmıştı ki Sargans'ta Avusturya hududuna girdi. Paskalyayla beraber Avrupada milyonlarla ölçülen bir turist akını başlamıştı.

Avrupada turizm sanayiinin kesafeti ve erişilen rakkamların nispeti 'hakkında bir fikir sahibi olmak isteyenlerin Avrupa İktisadi İşbirliğinin üye devletlerdeki bir yıllık turizm bilançosunu gösteren raporu incelemelerinde fayda vardı. Ancak, bu kadar tafsilâta girişmeden sadece Paskalya haftasındaki Fransız gazetelerine bir *göz* atmak ta kâfidir. Tatilin birinci haftasında Fransız yollarında "hareket halinde" olan yabancıların ve Fransızların adedi 7 milyona yaklaşmaktaydı. Paskalyanın ikinci haftası bu rakkam 9 milyonu geçmişti. Paristen, yalnız Doğu garından hareket edenler, 4 gün içinde 300 bin kişiden fazlaydı. Bu rakkam Türkiyeye bir yıl içinde gelip giden turistlerin 4 mislinden de büyüktür. Doğu garı, Almanyanın, İsviçrenin ve Avusturyanın kış sporları şehirlerine hareket eden trenlerin merkezidir.

İstatistikler

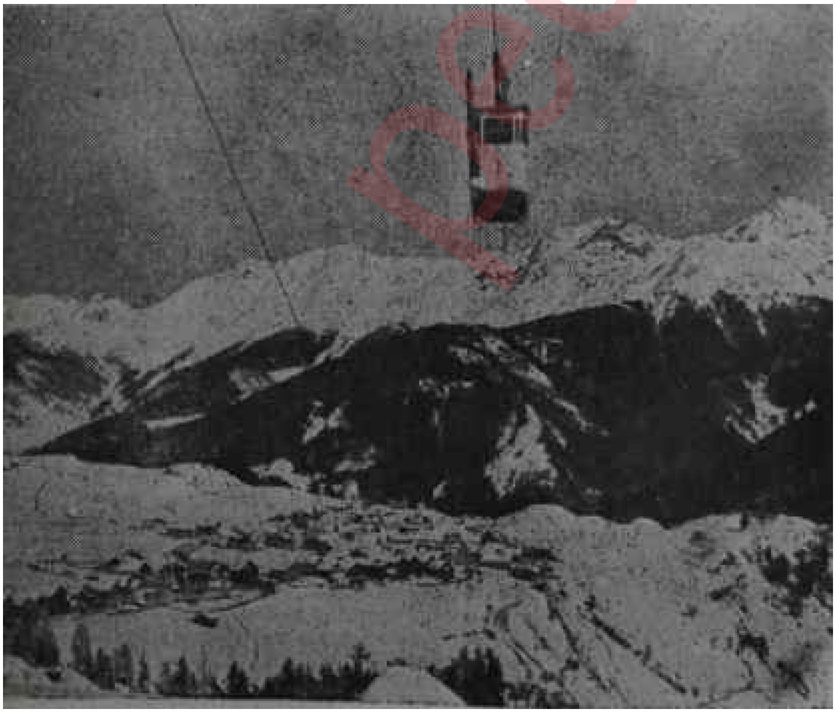
Avusturya Tirolleri, her yıl daha fazla turist çekmekte, bilhassa İsviçre ve Fransa Alp istasyonlarına rakip olmaktadır. Bunda Tirol Alplerinin yaz başına kadar kayağa müsait olmasından başka Avusturya hükümetinin meharetle yaptığı turizm propagandasının ve teşkilatının geniş payı vardır. Son beş yıl içinde Avusturya Avrupanın en önemli turizm merkezlerinden biri haline gelmiş ve İsviçre; Fransa, bilhassa Almanyadan yüzbinlerle turisti "çalmağa" muvaffak olmuştur.

OECE nin raporuna göre Avusturyayı geçen sene iki milyon turist ziyaret etmiştir. Bu suretle 80 milyon dolar elde edilmiştir. Ayni rapora göre Avusturyanın turistik tediye muvazenesinde lehte 64 milyon dolarlık bir fazlalık vardır ki, bu 16 milyonluk dış- ticaret açığım fazlasıyla kapatmaktadır. Avusturyanın turizm faaliyeti son iki yılda % 30, son yedi yılda ise % 120 artmıştır.

Avusturya'nın gayreti

Avusturyanın yabancı memleketlerde resmi veya hususi yüzlerce seyahat bürosu vardır. Son yıllarda kayak istasyonlarının teçhizatı ve otellerinin adet ve konforu için Avusturya hükümeti milyonlarla şilin sarfetmiştir. Propaganda ve reklam için sarfedilenler bu yekûnun da üstündedir.

OECE'nin raporuna göre Avusturyada "sınıflandırılmış" tam 180 bin otel yatağı vardır. Ayrıca hususi teşekküllerde ve pansiyonlardaki yatak adedi de 120 bini bulmaktadır.

Tirol'lerde bir kış sporları merkezi

Dolar kumbarası

Avusturya hükümeti savaştan sonra, Voralberovı Tiroide yeniden 84 kayak istasyonunu beynelmilel turizme açarak modern tesislerle teçhiz etmiştir. Unutmamalıdır ki Avusturya bu turizm hamlesini İsviçre, İtalya ve Fransa gibi çok kuvvetli rakiplerin arasında ve savaş sonrasının külfetli ve zahmetli yıllarında yapmıştır. Avusturya barışa ancak geçen yıl kavuşmuştur. Bu bakımdan Avusturyalıların gayretleri bir kat daha övülmeğe lâyıktır.

Alınacak ders

Tren, Feldkirch'ten sonra meşhur Alberg geçitini tırmanmaya başladı. Arlberg dar, çetin bir boğazdı. Her yıl fırtınalar, bilhassa çığlarla tıkanır, hemen yanında dimdik yükselen Alplerin insafına kalırdı. Dalaas istasyonu geçen yıl, müthiş bir çığla vadiye sürüklenmişti.

Her yanımız Alplerin haşin siluetleriyle çevrilmişti. Yükseldikçe manzaranın güzelliği herkesi büyü--lüyordu. Bütün ufuk, dört yandan, duvar gibi dağlarla, vahşi şekillerle çevrilmişti. Avrupanın tam göbeğinde, bir iki memleket büyüklüğünde, bu ıssız ve vahşi Alp ormanını, medeniyetten ve insan elinden bu kadar uzak ve erişilmemiş duran bu Alp cengelim izah etmek güçtü. İsviçre, Almanya, Fransa ve Avusturyanın ortasında, buzulları, daimi karları ve iptidai şekilleriyle, zamanımızın ve dünyamızın dışındaymış gibi duran bu dağları, yüksekçe bir zirveden seyretmek, insanın içinde ürpertiler uyandırıyordu. Avusturyalıların, bu kadar çetin ulaştırma ve taşıma problemleri içinde turizme milyonlarla yatırım yapmaları ve bu zor şartlarla bir turizm sanayii inşasına kalkmaları da, kendilerine nispetle, çok elverişli şartlara malik olan memleketlere - meselâ bize faydalı bir dere olmalıdır.

Tuna'dan Boğaziçi'ne

Alberg geçitinin öte tarafında İnn vadisi başlıyordu. Paris'te "Latin -Tourisme" isimli bir turizm bürosu mı idare eden Dr. Heinz Pezzai bu bölgelerin aşinasıydı. Voralberg'te doğmuş, İnnsbruck üniversitesini bitirmişti. Heinz Pezzai:

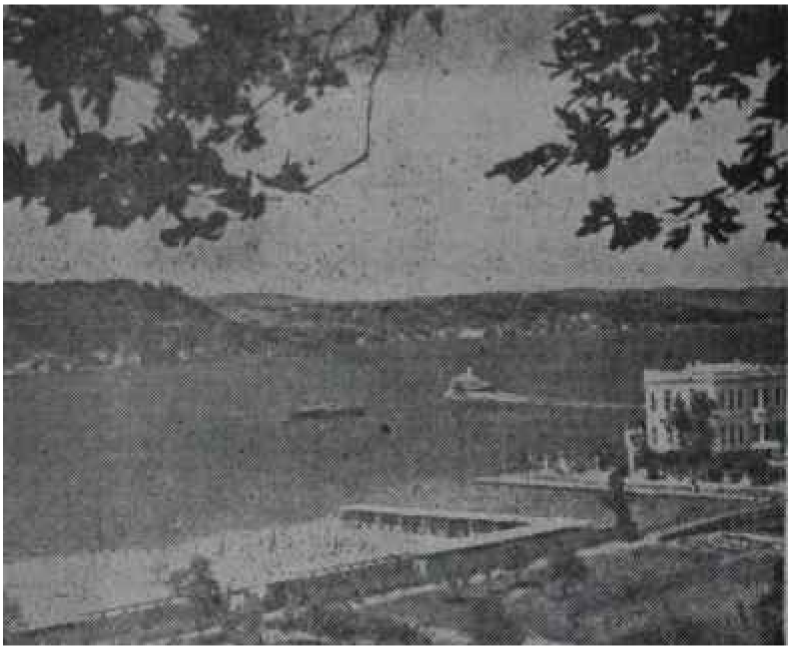
— "İnn vadisi, dedi, Avrupanın sularını ikiye ayıran Arlberg geçitinin oluğudur. Arlberg'in batısında sular Atlantiğe, doğusunda Karadenize ulaşır. İnn nehri doğru Tunaya kavuşur, Tuna da Karadenize"..

Uçurum dibinde mavi İnn suları görülüyordu. Dr. Pezzai:

— "Görüyorsunuz ya, dedi. Tirol'ün kar suları, Tunaya, Karadenize, oradan da Boğaziçine ulaşıyor. Bir Şişeyi sulara koyup, Türkiyedeki turistlere mesaj gönderelim.."

Bu latifenin OECE raporundaki Türkiye faslım hatırlatmamasına imkân yoktu.

OECE nin turizm komitesinin raporunda Türkiye faslı oldukça yürekler acısıydı. Turizm son yıllarda bütün memleketlerde ortalama olarak % 20 artmış, Yunanistanda % 67 Yugoslavyada % 39 bir hızlanma göstermişti. İtalya, İsviçre, Avusturya, gibi memleketlerde bilanço-

Boğaziçinden bir görünüş
Para etmeyen güzellik

nun artışı başdöndürücü idi. Ancak turizm faaliyeti İrlanda ve Türkiyede bir gerileme göstermekteydi. Turizm bilançomuz **10,5** milyon dolarlık bir zararla aleyhimize kapanmıştı. Aynı yıl Yugoslavya 45, Yunanistan 20 milyon dolarlık bir kâr kaydetmiş tiler. Grafiklere göre Türkiye en az turist gelen memleketti. - 71 bin - Halbuki Yugoslavyayı **320** bin, Yunanistanı 158 bin turist ziyaret etmişti. Bu iki memleket son yıllarda büyük hamleler yapmışlardı. Dış ticaret açıklarının büyük bir kısmının turizm karlarıyla kapanacağını rapor ilâve etmekteydi. Geçen yıl Türkiyenin turizm gelirleri 2,5 milyon giderleri de 13 milyon dolardan ibaretti.

Fakat, ağır ekonomik şartlar dolayısıyla, dışarıya seyahatin tahdit edildiğine göre bu 13 milyonluk giderler faslı izaha muhtaç bulunmaktadır. Dışarıya seyahati yasak edenler elbet bir izah şekli bulmalıdırlar. Rapor aynı sebepler dolayısıyla dışarıya yapılan turizm hakkında malûmat vermiyor, Türkiyeyi ziyaret edenlerin de, gerek nakliyat ve gerek ikamet şartlarının oldukça tesadüfe bağlı olduğunu ihsas ediyordu. Avrupa memleketlerinde hakkımızda kullanılmaya başlanan "Teneke perde" tabirinin bu iki meçhullü denklemden doğduğunda şüpheniz olmasın.

Zihniyet

Turistik servetlerimiz en az komşularımız kadar olmasına rağmen turizm bilançomuzun - hem de dışarıya seyahatin menedildiği bir devrede - aleyhimize kapanması hazindir. Hariçte, ve dahilde turizm faaliyetlerimiz bazan iyi niyetli, fakat gerek yetişme gerek kültür bakımından kifayetsiz insanların eline kalmıştır. Paris, Londra, Roma gibi büyük merkezlerde turistik propaganda faaliyetlerimiz bir Mısır, bir israil, bir Yunanistan, hatta bir Lübnan yanında hiç mesabesinde kalmaktadır. Koskoca Avrupada bir tek Turizm büromuz yoktur. Denizyollarımız bile yabancı ajansların himmetine kalmıştır. Basın ateşeleri turizme de bakmakta, tabiatiyle ikisine de yetişememektedirler. Türkiye fiilen turizm sahasından kaybolmuştur. Bunun için bizi Habeşlilerle veya Hintlilerle karıştıranlar çoktur. Millî propaganda diye bir şeye rastlamak kabil değildir. Türkiye hakkında gösterilecek bir tek film yoktur. İsmimiz, varlığımız Avrupada, hele dünyanın gözü ve kulağı Pariste hissedilmemektedir.

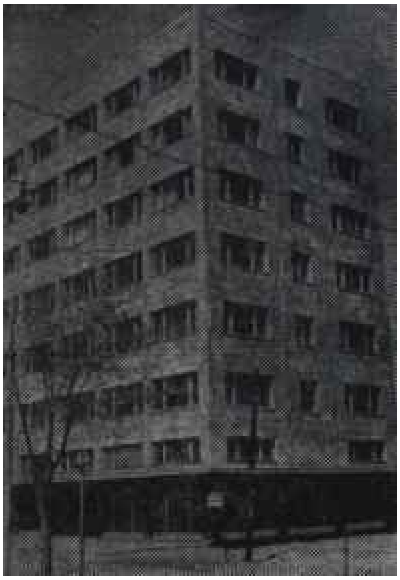
Hem basın hem yayın hem de turizm umum müdürü olan zat şimdilik turizm gayretlerini sık sık Avrupada "tetkik gezilerine" çıkmağa, kongrelere gitmeğe teksit etmiş gibi görünmektedir. Türkiyenin şimdilik bütün Turizm hamlesi de galiba umum müdürün - yorulmadan - Avrupa şehirlerini bir bir dolaşmasıdır.

Turizm davasını, turizm yarışını çok avantajlı bir mevkide, çok avantajlı bir zamanda, bize nazaran fakir ve savaştan yeni çıkan komşularımız karşısında kaybettiğimiz aşikârdır. Avusturya, İskandinavya mi sallerini bırakalım, Yunanistan, Yugoslavya, Lübnan bize bu sahalarda bir kaç tur bindirmişlerdir.

Evet, İnn Tunaya, Tuna Karadenize, Karadeniz Boğaz yalılarına Tirol'ün kar sularını yıllardır taşımaktadır. Fakat bizdeki zihniyetin, bizdeki kafaların değişmesi için bütün Alp buzullarının erimesi bile kâfi gelmiyecek midir?.

BELEDİYECİLİK

İmar

Yüksek binalar
İmar planını deldi

400.000 liralık proje

Mimar Odaları Birliğinin İstanbulda yaptığı son toplantıda Ankarayı temsil eden delegeler acı acı dert yanıyorlardı. Ankara çirkin bir şehir olmak tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Vaktiyle Profesör Jansen'in yaptığı plân şehircilikten anlamıyanların elinde, orasından burasından didiklenerek dejenere olmuş gitmişti. Aradan yıllar geçtikten sonra yapılan hatalar kısmen olsun anlaşılmış ve başşehrin günden güne çirkinleştiğinin farkına varılmış ve Ankaranın imar planı yeniden müsabakaya çıkarılmıştı. Bu yarışma seçen yıl neticelenmiş ve Ankarayı imar etmek şerefini iki genç Türk mimarı kazanmıştı: Nihat Yücel, Raşit Uybadın. Geleceğin Ankarası bu iki geç sanatkârın çizgileriyle şekillenecek, mahkûm olduğu çirkinlikten kurtulacak, dünyanın güzel şehirleri arasında adı geçecekti. . Müsabaka neticelendikten sonra Ankara semt semt ele alınarak imar. plânının detaylarının hazırlanmasına başlandı. Bu çalışmalar devam ede dursun, plânın hudutları yer yer zorlanıyor, imar hudutları dışındaki bazı arsalar plân hudutları içine alınıyordu. Bu plan aşağı yukarı 400 bin liraya mal olmuştu.

Donmuş musiki

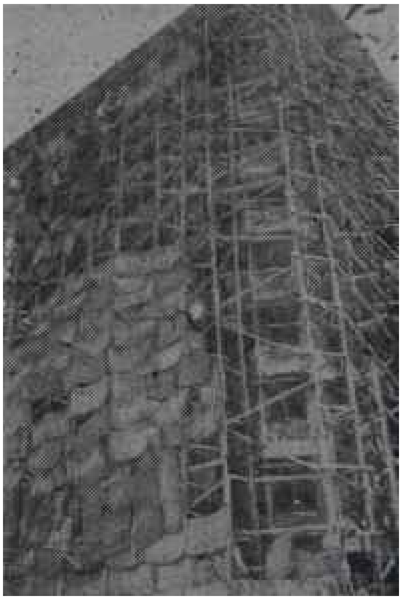
Goethe mimariyi "donmuş musiki" diye tarif etmişti. Gaye Ankarayı bu tarife uygun eserlerle donatmaktı. Ne çare ki zaman zaman menfaat kaygıları, zaman zaman iş bilmezlik, bu gayenin gerçekleşmesine engel oluyordu.

Bu şehrin imar işleriyle ilgilenen selahiyetli merci "İmar İdare Heyeti" dir. Bu heyet, bakanlıklar temsilcileriyle Belediye İmar Müdüründen teşekkül eder. Aralarında İmar Müdürü Mimar Fethi Tulgar, Bayındırlık Bakanlığının iki temsilcisi: Mühendis Mimar Orhan Alsaç ve Mühendis Mimar Ali Talip Güran'dan başka imar işlerinden anlıyan kimse yoktur. Halbuki bir şehrin imar planı ile meşgul bir heyetin her şeyden önce şehirciliği hilen ihtisas sahibi kimselerden müteşekkil olması icap ederdi. İşte İstanbulda yapılan Mimar Odaları toplantısında Ankara temsilcileri acı acı bu heyetten dert yanmışlar, İstanbulda olduğu gibi bir "estetik jüri" kurulmasını istemişlerdir. Bu "estetik jüri" şehirciliğe bihakkın vâkıf kimselerden teşekkül etmelidir. Çünkü icabında şehrin estetiğini bozan, şehircilik anlayışına aykırı binaların yapılmasını önliyecektir. Şehircilikten anlamıyan kimselerin ise, ne kadar hüsnüniyet sahibi olurlarsa olsunlar böyle bir mevzuda isabetli karar vermelerine imkân yoktur. "Donmuş musiki" nin ne olduğunu takdir edebilecek heyet işte bu "estetik jüri" olabilir, işte Ankarada imar işlerinin, şehircilik işlerinin aksamasının hakiki sebebi budur.

650 sayılı kararname

1955 haziranından önce Ankarada kat tahdidi vardı. Yani inşaat sahipleri şehrin istedikleri yerinde istedikleri kadar kat çıkamazlardı. Jansen plânında nerelerde ne kadar kat inşa edilebileceği tesbit edilmişti. İmar İdare Heyeti geçen haziranda 650 sayılı kararnameyi kabul etti. Bununla şehir "ticaret" ve "kesafet" bölgelerine ayrılıyordu. Ticaret bölgelerinde yol uzaklığı ve yan mesafeler de göz önünde tutulmak suretiyle arsa yüz ölçümünün dört buçuk misli, kesafet mıntakalarında ise iki buçuk misli inşaata müsaade ediliyordu. Bu nisbet şehrin diğer yerlerinde azalıyordu.

Bu kararnameden istifade ederek emlâk sahipleri şehrin şurasında burasındaki apartmanlarının üstüne katlar çıktılar, tek katlı, yahut iki katlı evlerini yıkıp yerine Ankara çapında gökdelenler inşa ettiler. Meselâ Ziya Gökalp caddesiyle Mithat Paşa caddesinin birleştikleri köşe başında şehrin en yüksek binalarından biri yükseldi; gene Ziya Gökalp caddesinde, Maarif Kolejine doğru inerken sağda büyük bir apartman yapıldı. Şimdi de aynı cadde üzerinde eskiden Jokey Kulübü olan bina yıkılıyor. 650 sayılı kararname sonradan tadil edildiğine göre, bu arsada yapılacak apartmanın diğerlerinin çapında olup olmayacağını şimdiden kestirmek kabil değildir. Bu kararnameden istifade edilerek yaptırılan son bina Yıldırım Beyazıt Meydanında göze çarpan yüksek apartman oldu. 650 sayılı kararname Ankarada büyük bir inşaat faaliyetine yol açmıştı. Aradan birkaç ay geçince İmar İdare Heyeti 650 sayılı kararın mahzurlarının farkına vardı. Ar3a fiyatları durmadan yükseliyor, inşaat talepleri, kat çıkma müracaatları gittikçe artıyordu. Çünkü altında pasajı olan büyük bir apartman veya işhanı yanındaki boş arsanın veya tek katlı binanın kıymetine derhal tesir ediyordu. Heyet kararı değiştireceğini bildirerek bir müddet için yürürlükten kaldırdı. İşte bu mütereddit devre içinde de bir takım aksaklıklar oldu. Kararın meriyetten kaldırılmasından önce inşaata başlamış olanlar vardı. Bunlar 650 sayılı karara göre inşaat yapabileceklerini iddia ediyorlardı. Neticede hiç birbirine uymayan, kimi dört katlı, kimi sekiz kattı apartmanlar yapıldı. Bu aksaklık ise en başta şehrin estetiğine tesir ediyordu. İmar İdare Heyeti bu karışık durumu caddeleri ticarî cadde, kesafet caddesi diye ayırdederek halletmeği düşündü. Meselâ Atatürk Bulvarı ile Mustafa Kemal Bulvarı, Ziya Gökalp ve Anafar-

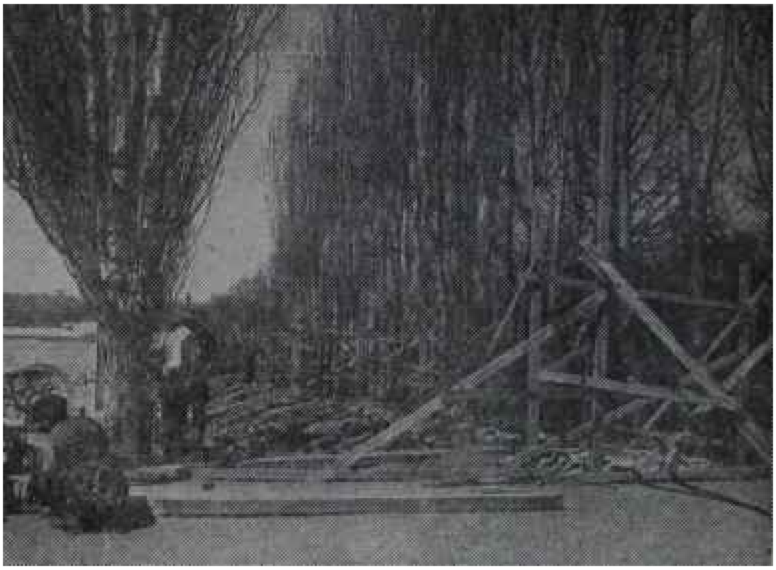
Kaçak katlar
Minareye kılıf

tadar ticari cadde olarak kabul edildi. Bu caddeler üzerinde yapılacak binalar için inşaat nisbeti 3,5, kesafet caddelerinde ise - Mithatpaşa, Tuna caddeleri - 2,5 olarak kabul edildi. Ticari caddelerin nisbetinin 3,5 a indirilişi tabii bu caddelerde sonradan inşaat yaptıranların ve yaptıracakların aleyhine oldu. İmar Heyeti mütereddit hareket ediyordu. Hattâ bir defasında bir bina sahibinin kat çıkma için yaptığı müracaat üzerine üç defa karar değiştirmişti.

Mütehassıslar şunu ileri sürüyorlardı: "Şehrin imarı ile alakalı bütün selahiyetlerin İmar İdare Heyetinden alınarak bir. estetik Jüriye verilmesi lazımdır. Aksi halde Ankara için son yapılan imar planı da yetkisiz bir heyetin elinde Jansen gibi dejenere olabilir."

Kooperatifler

Son bir kaç sene içinde Ankarada birbiri arkasına yapı kooperatifleri kurulmaktadır. Kooperatiflere zaman zaman üyeleri arasında bulunan nüfuzlu kimselerin yardımı ile bazı imtiyazlar tanınmaktadır. Meselâ şahsa ait bir arsa imar planı hudutları dışında ise bunun imar hudutları içine alınması kolay değildir. Fakat üç beş kişi bir araya gelip bir kooperatif kurarlarsa o zaman iş değişebilir ve aynı arsa imar hudutları içine alınabilir ve arsanın metre kare fiyatı bir kaç misli artabilir. Bunun misalleri çok görülmüştür. Meselâ Çiftlik yolu üzerindeki Dikmen kooperatifi, estetik değersizliği bir yana, Bahçelievlerde iki kata müsaade edildiği halde dört kat çıkma müsaadesi alabilmiştir. Bu kooperatifin üyeleri arasında çoğunluğu milletvekillerinin teşkil ettiğinin bilmiyen de yok gibidir. Sonra bu kooperatifin biraz arkasında Konya yolunun geçeceği yerde bir "Yeşiltepe" kooperatifi kurulmuştur. Halbuki ,bu kooperatifin inşaat yaptıracağı arsaların bir kısmı imar planındaki yeşil sahanın içindedir ve burada henüz plânlar tasdik edilmediği halde inşaata başlanmıştır. Demek ki gene hatır için imar plânından fedakârlık edilecektir.

Gençlik Parkında hazırlıklar
Fuar mı, propaganda panayırı mı?

Kaçak katlar

Ankaranın imarı ile, şehrin estetiği ile yakından ilgili bir mesele de "kaçak katlar" meselesidir. Bunu önlemek Belediyenin vazifeleri arasındadır. Belediye imarın müsaade ettiğinden fazla kat çıkılan bir inşaat görünce inşaatı durdurur ve inşaat yerini mühürler. Fakat inşaat sahipleri işin püf noktasını bildikleri için ertesi günü inşaatlarına devam ederler. Çünkü "mühür fekki" nin cezası pek hafiftir ve yapılan fazla inşaatın yıktırılmasını önlemek de pek kolaydır. Ankara böyle kaçak yapılmış katlarla doludur ve merak edip bakarsanız adım başında bir misal bulmak işten değildir. Mesela Dışkapıya giderken inşa halinde bulunan, İsmet Paşa pazarına yakın sağ tarafta, bir bina vardır. Bunun iki üç katı kaçak yapılmıştır. Bu işi daha sıkı kontrol etmek belediyenin başlıca vazifelerinden biri olmalıdır. Çünkü misaller çoğaldıkça bir şehrin nesillere kalacak güzelliği kaybolup gidecektir.

Hayali mahalleler

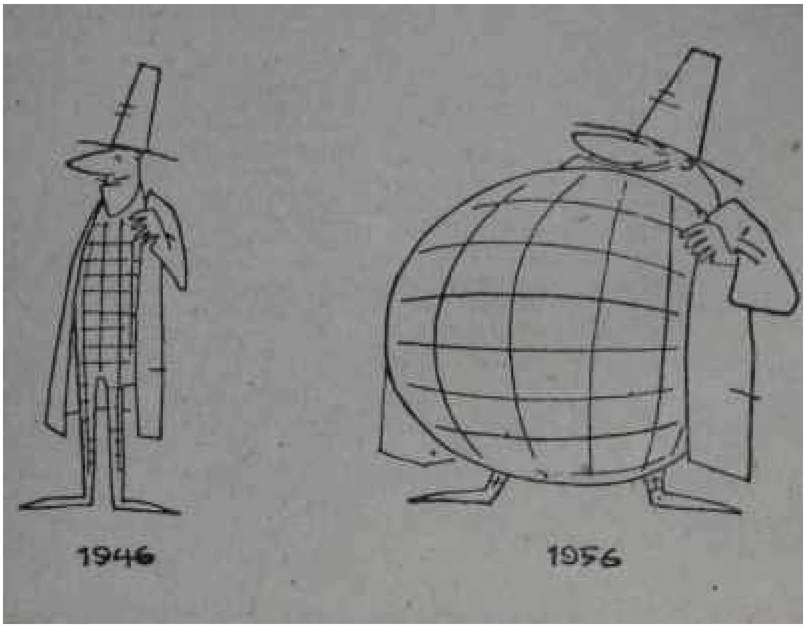
Gün geçmez ki gazetelerde ilanlar görürsünüz: ".... arsaları... fırsatı Kaçırmayınız. Ankaranın en güzel yerinde v.s.". Bunlar vatandaşın saffetinden istifade ederek ve sırf para kazanmak gayesiyle bir takım açıkgözler tarafından satılığa çıkarılan arsalardır. Yoksa ne imarla, ne belediye ile ilgisi vardır. Kimbilir daha kaç sene oralara elektrik, su, havagazı, otobüs uğramıyacaktır. Meselâ Güvercinlik istasyonu civarında arsalar satılmaktadır. Fakat Ankara--n yeni plânına güre oraya marşandiz garı yapılacaktır ve o arsalar iskân hudutları dışındadır. İlgili zevatın artık bu arsa satışlariyle ilgilenmeleri zamanı gelmiştir sanırız. Vatandaşların daha fazla istismarına müsaade edilmemelidir.

Ankara Fuarı

Ankaranın bir fuara ihtiyacı olduğu ileri sürülebilir. Bunun şehrin imarı ile olduğu kadar, iktisadi hayati ile de büyük alâkası vardır. Fakat bu fuar nerede yapılmalıdır. Ankarada şehrin ihtiyacına yetecek sayıda park yoktur. Mevcutların en büyüğü de Gençlik Parkıdır. Şimdi bu parkta Esnaf Derneklerinin teşebbüsü ile bir fuar teşkil edilmek üzere faaliyete geçilmiştir. Yüze yakın dükkân, müzeler, pavyonlar inşa edilecektir, bir açık hava ' tiyatrosu olacaktır, Luna Park mtikemmelleştirilecektir ve bütün bu işlerin birinci kısmı 19 Mayısa kadar bitirilecektir. Yani Gençlik Parkı günün birinde Ankara Fuarı olacaktır. Acaba Ankaranın yeni imar plânında Gençlik Parkında böyle bir fuar var mıdır? Yoksa yapılmak istenilen sadece bir propaganda panayırı mıdır?

İmar plânının ciddiyetle ele alınması ve ilerde telâfisi imkânsız hatalara meydan verecek fedakârlıklardan, hatır gönül tanımalardan vazgeçilmesi zarureti gün geçtikçe kendisim daha kuvvetle hissettirmektedir.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Hey gidi dünya hey!..

Dış Ticaret

Anlaşmalar

4 nisan 1956 tarihli Resmi Gazeteyi okuyanlar muhakkak ki hayret içinde kaldılar. Zira Resmî Gazetenin bu nüshasında Türkiye ile Avusturya arasında imzalanan bir kredi anlaşmasının metni neşrediliyordu. Hayret verici husus Avusturyanın bize 20 milyon dolarlık bir kredi açması değildi. Anlaşma akdinden tam 18 ay sonra açıklanıyordu ve ilgililerin ıttılaına konmadan tatbik edilmiş bulunuyordu.

9 ekim 1954 tarihinde Viyanada imzalanan bu 20 milyon dolarlık kredi - daha doğrusu ihracat rizikoları garantisi - anlaşması gereğince 10 milyonu devlet teşebbüslerine, 10 milyonu da hususi teşebbüse ait olmak üzere 20 milyon dolarlık bir ithalât imkanı temin edilmiş bulunuyordu.

Ticaret Bakanlığı/, vaktiyle bütün ticaret ve ödeme anlaşmalarım yürürlüğe girmeden önce bir sirkülerle ilgililere duyurmayı usul ittihaz etmişti. Sonradan bu usul terkedilmiştir. Anlaşmaların çoğu ilgililerin bilgi edinmesine imkan verilmeden tatbik edilmeğe başlanmıştır. İşte Türkiye - Avusturya anlaşması da bunun taze bir misalinden başka bir şey değildir.

Halbuki anlaşmaların yürürlüğe konmadan evvel sirkülerler ile ilgililere duyurulması sayesinde tüccar anlaşmadan zamanında, - daha mühimi - hep beraber haberdar olabiliyordu. Yayınlanmayan bir anlaşmayı başkalarından evvel öğrenmek gibi imtiyazların, farklı menfaatların doğmasına sebebiyet verilmiyordu.

Türkiye - Avusturya ticaret anlaşması ilgililerin "usulen" bilgisiz olmalarına rağmen tatbik edildi. Bu arada iktisadî devlet teşekküllerinden biri Viyanaya mümessil göndererek devlet sektörüne ayrılan 10 milyondan hissesini almaya teşebbüs etmişti. Avusturya makamları bu 10 milyonun da tüccar tarafından çoktan tüketilmiş olduğunu mümessile tebliğ ettiler. Hayretler içinde Ankaraya dönen mümessil işi tahkik eder ve söylenenlerin doğru olduğunu görür. Hakikaten 20 milyonun tamamı tüccar tarafından kullanılmış Ve bitmiştir; Bu nasıl olur, diye üzülmek beyhudedir. Yayınlanmadan tatbik mevkiine konulan anlaşmalardan daha ne beklenebilir.

İngiltere ile 17 ocak 1955 tarihinde imzalanan bir anlaşma ile bu memlekete olan borçlarımızın nasıl tasfiye edileceği tesbit edilmişti. Daha önce de Fransa, ile aynı mahiyette bir anlaşma aktedilmiş ve bir miktar da pamuk satışı kararlaştırılmıştı. Bunlar hakkında bilgi edinmek isteyen tacirlerimiz aradıklarım ancak "Le Monde" ve "Financial Nevre" gazetelerinde bulabildiler.

İşin garibi, memleketimizde anlaşmalar bir sirkülerle ilân edilmeden tatbik edilebiliyor, tüccar - resmen - bilmediği anlaşmalara göre müracaatta bulunabiliyor, müracaatı da muamele görüyordu. Hal böyle olunca açıkgözlerle geç kalanlar arasında büyük menfaat farklarının ortaya çıkmasını, çekişmeleri önlemek mümkün olamazdı. Hele karanlık içinde geçen tatbikatın idare mekanizması üzerindeki tahribatı hiç önlenemezdi. Nitekim önlenemedi de..

Ticaret Bakanlığının idare kısmı üzerindeki mesuliyet o kadar ağırdır ki, bunu bir de bu kabil usûl meselelerine riayetsizlikle büsbütün arttırmak "insaf icabı" sayılamaz.

Dış ticaret açıkları

Avrupa Tediye Birliği'nin (E.P.U.) yayınladığı son rakamlara göre, 1956 yılının ilk ayında 16 üye devlet arasında 105,8 milyon dolarlık alacak verecek tesviye edilmiştir. Türkiye bu yekûna 3,4 milyon dolarlık bir açıkla iştirak etmektedir. Bu rakam geçen senelere göre büyük sayılamaz. Fakat büyük bir mâna taşı-

YENİ TİCARET

Bundan evvelki bir yazımızda, o yazımızda Ekonomi ve Ticaret Bakam Fahrettin Ulaş'ın sarfettiği ciddi gayretleri övmekle beraber, bir hükümet politikası içinde yerini almadıkça bu münferit gayretlerin başarısızlığa uğraması, taze enerjilerin tükenmesi endişesini izhar etmiştik. Sayın Bakanın istifası ile, beklediğimiz tükenme hâdisesi erkenden misalini bulmuş oldu.

Şimdi, aynı sandalyeyi yeni bir bakan işgal edecek, kendisinden çok şey istenecektir. Acaba yeni bakandan biz ne bekleriz? Hemen kaydedelim ki, bu yazıyı yazdığımız sırada Ticaret Bakanlığı sandalyesi henüz münhaldi.

Biz yeni bakandan bir ekonomi eksperi hizmeti değil, samimi ve cesur bir demokrat hizmeti bekliyoruz. Kanaatimiz odur ki, İhracat meselesi, ithalât meselesi, pahalıhk meselesi, daha birçokları ve bunların tedbirleri gündemin ikinci maddesindedir; siyasi, iktisadiye takaddüm etmektedir; ikincinin başarı şartları birincinin hükmü altındadır.

Evvelce de ifade ettiğimin gibi, ekonomimiz bozuk bir siyasi vasatta mihverinden fırlamıştır. Murakabe ve sorum mekanizması işlemiyen bir aksak demokrasi rejimi içinde, hatada ısrar mümkün olmuş, sonra düşülen hatalardan ürkülmüş, böylece beka endişesi hakim olunca, bu endişeden mülhem günlük politika uzun vadeli gayretlere kapıları kapamıştır. Demokrasi cihazımız, hükümeti ciddî, sabırlı ve yıllara şamil bir program içine sokmak şöyle dursun, hataları ve suistimali önlemek iktidarından mahrumdur. 18 Şubat 1955 günü Ankara'da Almanya ile bir iktisadi işbirliği anlaşması aktedilmiş, Almanya'dan 200 milyon marklık kredi sağlandığı beyaniyle bu mutabakat

maktan da geri kalmaz. Bu rakamın ifade ettiği mâna, dış ticaret açıklarımızı kapatabilmek için Avrupa sanayiinin ilk plânını işgal eden devletlerden ithalâtımızın mümkün olduğu kadar daraltılmış olmasıdır. Hem çok ithalat yapmak, hem de açık vermemek kabil olmadığına göre, Türkiye bu neticeyi doğuran sebepler ortadan kalkana kadar kemerleri sıkmak zorunda kalmış bulunuyor.

E.P.U. nün yayınladığı rakamlar içinde dikkati çeken bir husus da Fransanın ocak ayında, birdenbire 55,5 milyon açık vermiş olmasıdır. Bu açığın sebebi, Fransada devalüasyon haberlerinin çıkması üzerine ithalâtçıların paralarını mala çevirmek için büyük bir tehalükle akreditif açmalarıdır.

Devalüasyon bu.. Vukuu bir dert, yapılacağının duyulması ayrı bir dert..

İşletmeler

Yeni teşkilat

Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı birçok vazifelerini yeni kurulacak bir bakanlığa devrederek sadece iç ve dış ticaret işleriyle meşgul olmak imkânına kavuşacaktır. Teni bakanlığın adı Enerji, Maadin ve Sanayi bakanlığı olacak ve halen Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının bazı genel müdürlükleri ile İşletmeler Bakanlığı tarafından yapılan işleri görecektir. Yeni bakanlığın kurulması ile İşletmeler Bakanlığı ile Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının bazı genel müdürlükleri lağvedilecektir.

Yeni bakanlıkta birer reislikle idare edilen Enerji, Maadin ve Sanayi daireleri bulunacaktır. Bundan başka halen Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına bağlı bulunan Küçük Sanatlar Genel Müdürlüğü de yeni bakanlığa bağlanacaktır.

Bu suretle Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı sade Ticaretle meşgul olacak ve adı da Ticaret Bakanlığına çevrilecektir. Bu değişiklik ayni zamanda kadroların da yeniden gözden geçirilmesine yol açacaktır. Bugün gayet dar bir kadro ile çalışan Dış Ticaret Dairesi daha geniş bir teşkilâta kavuşturulacak ve bu dairenin mensuplarının yüksek hicretlerle hususî sektöre kaçmalarına karşı tedbirler alınacaktır.

BAKANINDAN NE BEKLİYORUZ?

Cahid ZAMANGİL

bir başarı olarak ilan olunmuştu. Hakikatte elde edilen şey, Alman ihracatçılarının Türkiye'ye yapacakları 200 milyonluk ihracattan doğacak alacaklarım geç ödememiz veya biç ödemememiz gibi rizikolara karşı bir Alman sigorta şirketinin pahalı primler mukabilinde verdiği teminattan başka bir şey değildi. Türkiye bu derekeye düşürülünceye kadar safha safha gözlerimiz önünde cereyan etmiş olan hesapsız borçlanmalar, borcumuzu tanımakta gösterilen lüzumsuz ve zararlı ayak diremeler, sonra bütçe gerekçelerinde, yabancının turnikeye kaptırdığı alacaklarım gönül rizasiyle bize verdiği krediler şeklinde gösterip övünmeler, hangi demokratik memlekette hazmolunur şeylerdir? Ayol sebepler ayni neticeleri doğuracaktır: yeni bakan kendi sahasında bir eksper dahi olsa, mevcut siyasî şartlar içinde, bilgisinin göstereceği yolda tek başına kalmağa mahkûmdur. Davamız açık olarak gözlerimizin önündedir; biz bir inanma buhranı içindeyiz. Rejimi geri götürmüş olan tertipleri ortadan kaldırmak, onu sağlam temeller üzerine oturtacak ana kanunlarla teçhiz etmek, murakabeli bir devlet idaresi kurmak yoluna girecek miyiz, girmiyecek miyiz?.

Bu sualin cevabı müsbet ise iktisadi ıslahat tedbirleri üzerinde durmaya mahal vardır. Bunlar bir hükümet politikası mevzuudur, asla Ticaret Bakanı'nın tek başına sorumunu taşıyacağı şeyler değildir. Ama, bu bakan, Maliye Bakanı ile birlikte, hükümete bir ıslahat programı kabul etirmek hususunda hem vazifeli sayılır, hem ağır basmak imkanına sahiptir. Bu ilk vazifeyi yapmamaları halinde, hatalarını elim bir surette ve mutlaka ödeyecekleri memleketimizde tescil edilmiş hakikatlerdendir. Yeni Ticaret Bakanından bütün maddeleriyle hazırlanmış bir programı hükümete getirmesi beklenmemelidir. İlerde mütehassısların çalışmalarına esas olmak üzere birkaç esaslı noktada teminat alması bugün için kâfidir. Biz şu beş noktayı önemli buluruz:

1. Yeni politikanın esas vasfı, içerde ve dışarda "güveni ihya politikası" olacaktır.

2. Fiat seviyesinde, para ve kredi volümünde müessir hiç bir karar, Ticaret ve Maliye Bakanlarının mutabakatı olmaksızın alınımyacaktır.

S. İç finansman ve dış tediye taahhütleri mutlak surette imkânlarımızın hududu içine alınacaktır. Bu kararın bugüne ve önümüzdeki bir kaç aya ait neticeleri derhal tayin olunacaktır.

4. Yabancı memleketlere olan dalgalı borçlarımızın konsolidasyonu için teşebbüse geçilecek, bundan sonra borç takarak yabancıları kararsızlık içinde bekletmeği kar sanan zihniyete son verilecektir.

5. Fiat farkını bütçeden ödemek şartiyle, elimizde kalmış olan ihraç mallarını dünya fiatlarına satacağımızı derhal ilân ederek bunların getireceği dövizi hareket noktasında kullanmak imkânı elde edilecektir.

Ticaret Bakanı bu teminatlarla mücehhez olarak Bakanlığa geldiği zaman sürecektir ki, umumi kanaatin hilafına olarak, usulsüzlüklerin tahrip ettiği bu Bakanlıkta, nizamlı bir çalışmanın gerektireceği elemanlar mevcuttur. Onlar şöyle çalışmaya alışmışlardı ve bugünkü ihtiyacımız aynidir:

1. Usullerde aleniyet: Bugün dış ticaret rejiminde yazık olanla tatbik edilen arasında büyük farklar hasıl olmuştur. İlan edilmiyen ticaret anlaşmalarının tatbikatı veballi bir karanlıkta cereyan etmektedir. Binaenaleyh, tüccara hakkını ve mükellefiyetini, memura da bunlara tatbik edeceği muameleyi gösteren yeni bir dış ticaret rejimi yapılmalı, ticaret anlaşmalarının yürürlüğe girmeden ilânı usulü ihya edilmelidir.

2. Muamelede eşitlik: Şifahî talimat Usulü (veya usulsüzlüğü) mülgadir. Herkese dış ticaret rejiminde, talimatnamelerde yazılı olan muamele tatbik edilir.

S. Bir müddet için her ne sıkıntı pahasına olursa olsun, döviz imkânlarımız kadar tahsis yapılır, ya puan tahsis ödenir.

Bu arada acil bir harici yardıma ihtiyacımız aşikârdır. Thornburg, kendi ifadesine nazaran, hükümete verdiği programı bu yardımın alınmış olması esasına dayamıştır. Biz, evvelemirde ıslahat programını ilân edecek bir hükümetin bu yardımı bihakkın isteyip alabileceğini sanıyoruz.

Program bahsine girmiş olmamız, siyasi şartlara dair yukarda sorduğumuz, sualin cevabının müsbet olması faraziyesine dayanmaktadır. Eğer bu cevap menfî ise, iktisadî ıslahatın siyasi zemini hasıl olmamış demektir. Maalesef son açış töreni nutukları ümid kırıcıdır. Bununla beraber, daha iyiyi istiyenler bütün kapıları zorlamak mecburiyetindedirler: yeni Ticaret Bakanı'ndan iktisadi ıslahata müsait zeminin hazırlanması zaruretini hükümete kabul ettirmek için bütün gayretini sarfetmek ve kabul ettiremediği takdirde bunun neticesini açık yürekle kabul etmek gibi bir vazife ve hizmet bekliyoruz. Bozuk bir sisteme ayak uydurmak şıkkında karar kılarak birkaç ay içinde eriyip giderse, yalnız memlekete acınır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Orta Doğu

Dag Hammarskjoeld
Uzlaştırıcı

Amerikanın gayretleri

Geçen hafta Ben Gurion ve Nasır Eisenhower'den birer mektup aldılar. Mektuplarda nelerin bahis konusu edildiği resmen açıklanmadı. Fakat herkes biliyordu ki, Orta Doğudaki silahlı mücadeleyi en çok arta etmeyen devletlerin başında Amerika Birleşik Devletleri geliyordu.

Büyük menfaatların çarpışmasına sahne olan Orta Doğu nisan ayı başında Arap - İsrail mücadelesinin birden bire alevlenmesiyle dünya efkarı umumiyesinin dikkatini üzerine çekti. Neredeyse bir harp çıkacağına dair endişeler uyanmasına sebep olu.

Durumun bu derece vehamet kesbetmesi karşısında Amerika, Birleşmiş Milletler assamblesinde Genel 'Sekreter Hammarskjoeld'un Araplar ve İsrailliler arasında arabuluculukla vazifelendirilmesini teklif ettiler. Teklif kabul edildi ve Genel. Sekreter Orta Doğu'ya gelerek Arap ve İsrail liderleri ile temasa başladı.

Hammarskjoeld'un faaliyetinin Deliceleri hakkında şimdiden bir şey söylenemezse de, Orta Doğu'da şimdiden havanın yumuşaması ve tehlikeli bulutların dağılmaya yüz tutması ilerisi için ümit verici birer işaret sayılabilirler.

Rusya'nın durumu

Amerikanın Orta Doğu'nun siyasî veçhesine yeni bir istikamet vermek niyetinde olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Hattâ Başkan Eisenhower'in son beyanatı bu bölgede düzenin sadece üç büyük batılı devlet tarafından korunacağı hakkındaki 1950 tarihli üçlü anlaşmanın zımnen inkârı olarak kabul edilebilecek mahiyettedir.

Amerika, Orta Doğudaki mevcudiyetleri su götürmeyen Rusyanın da iştiraki olmadan bu bölgeyi sükûna kavuşturmanın imkansız olduğuna inanmış gibidir ve bu konuda her türlü hüsnüniyet tezahürüne amadedir. Bu yüzden mesele, Rusyanın da en az Amerika kadar söz sahibi olduğu Birleşmiş Milletler kanaliyle halledilmek istenmektedir. Amerika Birleşik Devletleri Rusyanın Orta Doğu meselesinde yekpare bir Batılılar grubu ile karşı karşıya bulunduğunu zannetmesini istememektedir. Fakat bu Amerikanın Rusya ile karşı karşıya Orta Doğu meselelerini müzakere etmek arzusunda olduğu mânasına da gelmez.

Ara bulma

Dag Hammarskjoeld'un temasları, şimdilik Amerikayı son derece memnun edecek bir şekilde devam etmektedir. Çarpışmalar hızını kaybetmiş ve her iki tarafın mes'ul şahsiyetleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine, meşru müdafaa hali hariç, silâh kullanmıyacaklarına söz vermişlerdir.

Esasen İsrail devletinin mevcudiyetinin idamesi Arap komşuları ile iyi geçinmesine bağlıdır. Diğer taraftan Arapların 8 sene evvel yaptıkları harbin yaraları daha soğumadan tekrar çarpışmaya atılmaları doğru bir hareket sayılamaz.

Rusyaya gelince artık istediğine kavuşmuş, Orta Doğu'da söz sahibi bir devlet sıfatım kazanmıştır. Bu sebeple Arapları kışkırtmakta artık fazla bir menfaati yoktur. Batılı devletler de sulh istediğine göre Orta Doğu'da havanın yumuşaması artık bir zaman meselesi olmuştur.

Fransa

Yeni bir siyasete doğru

Geçen hafta Fransız Başbakanı Guy Mollet U. S. News mecmuası muhabirine "Amerikalı ve İngiliz müttefiklerimizden ayrılmaya niyetimiz yok... Fakat Fransa ikisine de bu yolda devam edilirse partiyi kaybederiz demek istiyor" diyordu. Bu Fransanın üç ay içinde İngiliz ve Amerikalılara yaptığı ikinci ihtardı. Bundan bir ay kadar evvel de Dışişleri Bakanı Pineau, temsil ettiği hükümetin genel olarak dünya ve özel olarak batılıların gidişini beğenmediğini efkar-ı umumiyeye açıklamıştı.

1956 yılı başında Sosyalist güdümlü koalisyon hükümeti idareyi ele alırken Fransayı "Hareketsizlik" ten kurtaracağını vaad etmişti. "Hareketsizlik" şimdiye kadar başa geçen hükümetlerin takib edegeldikleri siyasetti, Fransız Meclisindeki çeşitli grupları kızdırıp ekseriyeti sağlayamamaktan korkan kabineler, kimseyi gücendirmemek için, içerde ve dışarda her hangi bir harekete girişemiyor, kendilerine müsbet bir program tayin edemiyorlardı.

Yeni hükümet, Fransanın zayıflamasının başlıca sebebini bu hareketsizlikte görüyor ve memleketini uyuşukluktan kurtaracağım vaad ediyordu. Guy Mollet bu beyanati ile Fransanın dış siyasetine yeni bir şekil vermek istiyordu.

Sözlerine "Fransa ne NATO'dan ayrılmak istiyor, ne de Amerikan kuvvetlerinin Avrupadan çekilmesini arzu ediyor" diye devam eden Başbakan, kuvvetli olmanın Ruslarla müzakere için ilk şart olduğunu belirtmiştir. Yalnız bu çerçeve dahilinde Batılı müttefikleri ile görüş ayrılığı bulunduğunu da saklamamıştır. Amerikalıların yardım sistemini tenkid eden Guy Mollet "Bunun bir pazarlık şeklinde olması yardım gören milletleri Batıdan uzaklaştırmaktadır. Yardımın miktarından çok veriliş tarzı Önemlidir" demiş ve bilhassa yabancı memleketlerdeki Amerikan memurlarının davranışının Batı için iyi bir propaganda vesilesi olmadığını belirtmiştir.

Guy Mollet'nin Almanyanın birleşmesine ve silâhsızlanmaya dair sözleri Amerika ve İngiltere ile aralarındaki görüş ayrılığım belirtmesi bakımından ilgi çekicidir. Başbakan Batılıların Cenevre konferansında anlaşma için ilk şart olarak Almanyanın birleştirilmesini öne sürmelerini yanlış bir taktik olarak vasıflandırmış ve Rusların silâhlanmış bir Almanya arzu etmeyeceklerine göre

Guy Mollet
Kımıldarsan, düşersin!..

o silâhsızlanma meselelerinin önce hal edilip, sonra Almanyanın birleştirilmesine geçilmesinin daha doğru bir hareket tarzı olduğunu söylemiştir. Silâhlanmış bir Almanyanın Avrupa camiasına katılmasının bir çok müşküller arz edebileceğine de işaret eden Başbakan sözlerine devamla "Orta Doğuda müttefiklerin, bilhassa Amerikalılarla İngilizlerin, giriştikleri münferit teşebbüsler hepimizi bu bölgede de zayıflatmaktadır. Petrol menfaatlarına halel gelmesinden korkan Batılılar bu gidişle bu bölgeyi aleve boğacaklar" demiştir.

Guy Mollet'nin sözlerinden anlaşılacağı gibi Fransa silâhlanmış ve birleşmiş bir Almanyayı pek arzu etmemektedir. Kuvvetlenmiş bir Almanyanın Dünya siyasetinde Fransayı ikinci plâna atmasından korkmaktadır. Orta - Doğuda ise İkinci Cihan Savaşından evvel bir lider mevkiinde olan Fransanın bugün Amerikalılar ve İngilizler tarafından pek fazla hesaba katılmaması Fransız Başbakanını sinirlendirmekte ve müttefikleri aleyhine çevirmektedir, Halbuki Batı blokunun bugün tam bir fikir birliğine çok fazla ihtiyacı vardır ve bu meseleler hal edilemeyecek neviden değildir. Bu yüzden üç Batılı liderin kısa bir zamanda toplanıp bir fikir birliğine varmaları şarttır.

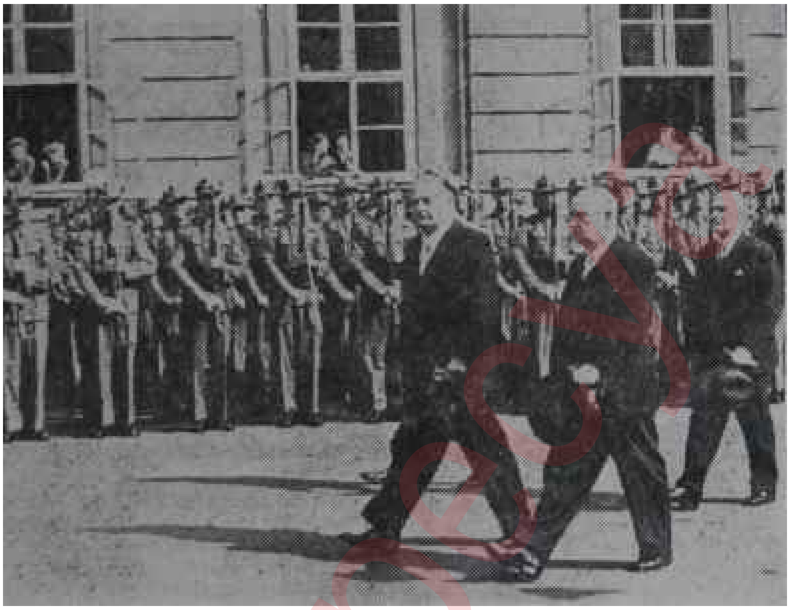
Avusturya

Yeni seçimler

Avusturya halkı Mayıs ayının 13 ünde tekrar rey sandıklarının önünden geçecektir. Bu seferki seçimler memleketin istikbâli bakımından büyük önem taşımaktadır.

İkinci Cihan Savaşının bitiminden beri Avusturya geniş bir Halkçı ve Hristiyan Demokrat koalisyon tarafından idare ediliyordu. Bugünlerde beliren fikir ayrılıkları koalisyonun dağılmasına ve tarafların muvafakati ile seçimlere gidilmesine yol açmıştır.

Halihazırda Avusturyada üç büyük parti vardır. Bunlardan biri sağ ve liberal temayüllü Halkçı parti, ikincisi Sosyalist temayüllü Hristiyan Demokratlar, üçüncüsü ise Neo-Nazi ve katoliklerin teşkil ettiği müstakiller birliğidir. Bunların yanında komünistler varsa da devede kulak kabilindendir. Zaten 1945 ten beri esas kuvveti Halkçılar ve Hristiyan Demokratlar teşkil etmektedir. Bu iki partinin Mecliste geniş çoğunluğu vardır. Doktrin ayrılıklarına rağmen savaşın bitiminden sonra birleşerek ana gayesi Rus işgaline son vermek olan istikrarlı bir koalisyon hükümeti kurmuşlardı. Arada bazı ufak tefek fikir ayrılıklarına rağmen liderler gemilerini yürütmüşler ve geçen sene gayelerine vâsıl olmuşlardı.

Başbakan Raab Avusturya ordusunu teftiş ediyor
Sıra *iktisadi istiklale mi geldi?*

Rusların gitmesiyle o zamana kadar ikinci plânda kalan meseleler ön plâna çıkmış, bilhassa iktisadi organizasyon hususunda, iki parti arasında görüş ayrılıkları belirmiştir. Sosyalist Hristiyan Demokratlar Rusların bıraktığı petrol sanayiini, sivil havacılık teşkilatını ve müttefiklerin Avusturyaya terk ettiği fabrika ve tesisleri millileştirmek istemektedirler. Halbuki Cumhuriyetçiler bunların hususi teşebbüse bırakılmasının daha doğru olacağını ileri sürmekte veya hiç olmazsa, bizde de görüldüğü gibi % 51 hisselerinin devlete diğerinin ise hususi şahıslara verilmesini istemektedirler. İşte böyle mühim, memleketin istikbâlini ilgilendiren bir meselede en selahiyetli karar merciinin halkın oyu olduğunu düşünen parti liderleri yeni seçimlere gidilmesini istemişler ve seçim tarihini öne almışlardır.

Partilerin durumuna gelince, Hristiyan- Demokratların ekseriyeti işçi olan mustakar bir seçmen kütlesi vardır. İçine orta sınıf halkı, liberalleri, köylüleri ve işçileri alan Halkçı Partinin durumu ve bünyesi daha girifttir. Bu partinin sağ kanadını köylüler teşkil etmekte ve radikal bir liberalizm istemektedirler. Aydın memur ve işçilerin teşkil ettiği sol kanat ise daha fazla Hristiyan Demokratlara meyl etmekte ve Meclis içinde mutedil bir rol oynamaktadırlar.

Bu duruma göre Avusturya seçmeninin gelecek 13 mayısta vereceği karar memleketin tarihinde bir dönüm noktası teşkil edecektir. Zira aradaki ihtilâf iktisadi sahanın hudutlarını aşmış ve Avusturyaya verilecek yeni yönü tâyin meselesi haline gelmiştir.

13 Mayıs seçimlerinin neticesinde de Avusturyada siyasi partilerin aşağı yukarı müsavi oy toplayacakları söylenebilir. Bu takdirde gene bir koalisyon kurulacak ve uzlaştırıcı bir yol seçilecektir. Ancak bu yol Halkçılar ağır basarsa daha liberal, Hristiyan Demokratlar ağır basarsa daha sosyalist olacaktır.

Seylan

İbret verici netice

Nisan'ın ilk haftasında Seylanda tam bir bayram havası esti. Bir takım adamlar otomobillerle köylere kadar gidiyor, halk meydanlarda küme küme toplanıyor, nutuklar söyleniyordu. Nihayet seçimler yapıldı. Sıra reylerin sayılmasına gelince heyecan büsbütün arttı, hava büsbütün elektriklendi. 25 senedenberi iktidarı elinde tutan Müttehit Milliyetçiler Partisi seçimi kaybediyordu. Sir John Kotelawala'nın hükümeti iş başından uzaklaştırılıyordu.

Seylân seçimleri ispat ediyordu ki, hayat pahalılığı ve nüfuz ticareti vakalarının müsebbibi olan hükümetler ne kadar kahir ekseriyete dayanırlarsa dayansınlar, ne kadar uzun zamandan beri iktidarda bulunurlarsa bulunsunlar neticede halkın güvenini kaybeder ve günün birinde halk reyi ile alaşağı ediliverirlerdi.

Kotelawala Uzak Doğuda komünist aleyhtarlığı ile şöhret yapmış kuvvetli bir politikacı olarak tanınıyordu. Bandung Konferansında Sovyet Rusyayı emperyalizm ile ithamı gürültü uyandırmış ve alâka çekmişti.

1947 de Birleşik Krallık çerçevesi içinde kalmak şartı ile istiklale kavuşan Seylan, Uzak Doğuda Batı-

Bandaranaike
Sabır tükenince..

lıların en sadık dostu olarak tanınıyordu. Asya'dan yavaş yavaş çekilmek zorunda kalan İngiltere Kotelawala hükümeti ile anlaşarak Seylan adasında hava ve deniz üsleri tesis etmişlerdi. Seylan'ın bir İngiliz üssü olarak kullanılması Hindistanın kendisine 22 mil mesafede bulunan bu ada üzerindeki emellerini açıklamasını önlüyordu.

Fakat ,Kotelawala bütün iç meseleleri bir yana bırakarak hasım telakki ettiği Hindistan ile uğraşmaktan geri kalmıyordu. Seylan'da iktisadi güçlükler yüzünden hayat pahalılığı alabildiğine yükselirken, suistimaller ve nüfuz ticareti söylentileri de gün geçtikçe artıyordu. Bu hal şüphesiz ekseriyeti aydınlar ve gayrı memnunlardan mürekkep olan Halkçı Cephe'nin kuvvetlenmesine yol açıyordu.

Nitekim seçimlerde Oxford'da Eden ile beraber okumuş olan Bandaranaike'nin liderliğindeki Halkçı Cephe 25 seneden beri Seylanın mukadderatına hakim olan Kotelawala'yı alaşağı etmekte hiç güçlük çekmedi.

Yeni Başbakan Bandaranaike'nin Fikirleri Batılılardan çok Nehru'nun ortaya attığı "birlikte yaşama" prensibine yakındır. Bu sebeple Seylan'ın Batılılarla olan yakın bağlılığının devam edeceği şüphelidir. Hatta İngilterenin Uzak Doğudaki son üslerini muhafaza etmeleri de bir hayli zorlaşmıştır. Batılıların himayesini kaybettiği takdirde Seylanın istiklâlini muhafaza edip edemiyeceği de münakaşa edilebilir. Fakat Seylan halkı bütün bu tehlike ve zorlukları göze alarak nüfuz ticareti yapan ve hayat pahalılığına çare bulamıyan hükümeti iş başından uzaklaştırmayı tercih etmiştir.

K İ T A P L A R

KİRALIK ODA

George Simenon'un romanı, Çeviren: Ataç, Kapak resmi: Güngör Kabakçıoğlu, Seçilmiş hikayeler Dergisi Kitapları, Herkesin Kitapları: 6, 174 Sayfa, 1,5 lira).

Simenon, memleketimizde epeyce tanınmış bir muharrirdir. Günlük gazetelerde bir çok romanları, resimli tefrikaları çıkmıştır. Simeno~'un bir edebi hüviyeti var mıdır? Yoksa herhangi bir polis romancısı mıdır? Bu nokta üzerinde durulmuş olmadığı için, kaliteli kitap okumağa meraklı olanların, Simenon üzerinde tereddüd etmelerinde, biraz hakları da vardır. Aslına bakılırsa, Simenon onaltı yaşından beri yazan, 53 yaşında ikiyüzden fazla eser sahibi olan bir muharrirdir. Verdiği eser sayısının yüksekliği, her eserinin pek değerli olmadığım göstermeğe yetebilir. Hakikat da bu merkezdedir. Simenon'un bütün eserleri, üzerinde durulmağa değer cinsden değildir. Yalnız, yazdıklarının içinden bir seçme yapılırsa, elde kalacak eserlerin de sayısı epeyce fazladır ve ona edebi bir hüviyet verecek mahiyettedir. Fransanın en titiz, en usta kalemlerinden biri olan Gide'in beğendiği, methettiği bir romancı olabilmek için, bir hayli meziyet sahibi olmak gerekir. Gerçi Simenon'un bu nevi kitaplarında da, bir takım cinayetlere yer verilmiştir ama, bunlar o şekilde işlenmiştir ki, okuyan, elindeki kitabın alelade bir polis romanı olmadığım, daha başka, daha özlü bir tarafı bulunduğunu farketmekte gecikmez.

S. D. H. Yayınlarının Herkesin Kitapları Serisinden çıkan "Kiralık Oda" okuyucunun dikkatini, alâkasını devamlı şekilde, kitap üzerinde toplayabilen Simenon'un en muvaffak eserlerinden biridir.

Eli Negar, İstanbullu bir yahudidir. Bir halı ticareti için Belçika'ya gitmek üzere yola çıkmıştır. Vapurda Silvi adında bir bar artistiyle tanışır. Bir otelde beraber yaşamaya başlarlar. Elinin işleri kötü gider.. Bir kaç yüzbin lira kazanması muhtemel olan hah isi bir çıkmaza girmiş, kazanma ihtimali hiç kalmamıştır. Parası da yoktur. Eli'nin odasının yanında Vander Kruyssen adında mil yoner bir adam kalır. Kruyssen o akşam Paris'e dönecektir. Kruyssen'in çantasına yerleştirdiği yüzbin lirayı, Eli, anahtar deliğinden görür. Silvi, Eli'nin cebindeki son paranın mühim bir kısmını almış ve gitmiştir. Kruyssen'le ilgilendiğinin de farkındadır. Eli, çarşıya çıkar, bir müddet isti kametsiz dolaşır, sonra bir İngiliz anahtarı alır, cebine koyar, istasyona gider, Paris'e bir bilet alır. Kruyssen'le aynı kompartmana düşerler, adam uyur, Eli cebinde tuttuğu ingiliz anahtarının sıcaklığım duymaktadır. Sonra birden Kruyssen'in kafasına ingiliz anahtarını vurur, öldürür. Paraları alır, iner. Kitabın daha ilk satırlarında cinayetin nasıl, kimin tarafından, ne şekilde işlendiğini öğreniriz, öbür polis romanlarında olduğu gibi, cinayetin faili meçhul değildir. Faili bulmak için bir takım polis takipleri, şüpheleri ile okuyucunun merakı çekilmek yoluna gidilmemiştir. Eli, tekrar döner, Silvi ile buluşur. Paranın yarısını ona verir. Saklanması lâzımdır. Silvi'nin annesinin evindeki kiralık odalardan birim tutmaya karar verirler. Öyle yapıhr. Baron'ların evindeki pansiyonların hepsi ayrı ayrı hususiyeti olan kimselerdir. Evin hayatı son derece enteresandır ve güzel anlatılmıştır. Kitabın bundan sonrası, Eli yakalanıp bir adadaki hapishaneye gönderilinceye kadar olup bitenlerin hikayesidir. Fakat bu hikâye, o kadar ustaca tertiplerle düzenlenmiştir ki, kitabı bitirmeden elinizden bırakamıyorsunuz. Hem bir takım psikolojik meselelere temas edilmekte, hem de vakanın artan bir merakla devamı temin edilmektedir.

KAATİL

George Simenon'un romanı, Çeviren: Tahsin Yücel, Varlık Yayınları, Cep Kitaptan: 158, 111 Sayfa, 190 Kuruş).

Simenondan başlamışken, gene bu ay Varlık Yayınevi tarafından yayınlanan bir başka eserinden de bahsetmek yerinde olur.

"Kaatil" de, "Kiralık Oda" gibi meraklı ve kaliteli bir kitap. Burada bir kasaba doktorunun hikâyesini okuyoruz.

Dr. Kuperus, günün birinde bir ihbar mektubu ahr. Bu mektupta, "Pek sayın doktor, denmektedir, sizin gibi bir adamın habersizce gülünç edildiğim görmek zor geliyor insana. Size saygı besleyen biri, Mme Kuperus'un her yolculuğunuzda sizi aldattığım bildirir. Gidip dostlarınızdan biriyle, M. de Schutter'le, Göller bungalovunda buluşuyor, geceyi orada geçirdiği de oluyor."

Schutter, Kuperus gibi bilardo kulübündendi. Hattâ kulübün Başkanıydı ama, Kuperus onu dost saymazdı. Bir takım kimseler onu dostu sansalar bile. Vak'a bu ihbar mektubu üzerine kurulmuştur. Dr. Kuperus, her ay tıbbi bir toplantıya gitmektedir. Karısı da, ihbar mektubuna göre, o günlerde kendini aldatmaktadır. Hem de, Kuperusun asla sevmediği, kulüpte başkanlığı atiliden alan bir adamla. Bir yıl bu ihbar üzerinde düşündükten sonra, kararını vermiştir. Gene tıbbi toplantıya gider, ama iştirak etmez, dolaşır, bir tabanca alır, vaktinden önce döner, bir ara istasyonda iner, ihbar mektubunda bahsedilen yere gider. Pencereden bakar, karısı çıplaktır, yanında da Schutter vardır. Çıkmalarını bekler, arkalarından takip eder, sonra ikisini birden vurur.

K A D I N

Cemiyet

Bir misafirle hasbıhal

Kadınlar Birliğinin, bakır vazolar ve Türk motifleri ile süslü güzel lokalinde, o akşam, uzun boylu, beyaz saçlı ve mavi gözlü, çok cana yakın bir yabancı gülerek sohbet ediyor ve çayını içiyordu. Bu yabancı Connecticut'teki 90 adet kadın kulübünün delegesi olarak Doğuda bir tetkik seyahatine çıkan Mrs. Johnston idi.

Mrs. Johnston onsekiz yaşından beri, Amerika da, miktarı on bini aşan kadın cemiyetlerinden en mühim lerinde çalışmıştı. Artık çocukları büyümüş, kocası tekaüde çekilmişti. Ama Mrs. Johnston için istirahat zamanı henüz gelmemişti. Bilâkis artık serbest olan kocasını yanına alarak, uzun seyahatlere çıkabilmesine imkân buluyordu.

Mrs. Johnston Beyrut'tan Ankaraya gelmişti. Ankaradan İstanbula, İstanbuldan Atinaya geçecekti. Ankarada İsmetpaşa Kız Enstitüsünü gezen Mrs. Johnston orada gördüğü ince el işlerine hayranlığını belirtmiş, altın simle işlenen Maraş isinin yapılışım tetkik etmişti. Fakat onu en çok alâkadar eden şey Enstitüye giriş şartları, her sene öğretmen olarak mezun olan genç kızların miktarı idi. Enstitü müdiresinin verdiği izahatı, dikkatle, not etmişti.

Kadınlar Birliğinin lokalinde, şerefine verilen çayda, sorulan bütün suallere aynı dikkatle cevap veriyordu.

Köy kadınının kalkınması

Kadınlar Birliğindeki bütün kadınların kafasını son günlerde aynı sual kurcalıyordu. Biz, şehirdekiler kendimizi kurtarmıştık. Fakat köydeki, kasabadaki kadınlar için neler yapabilirdik? Dünyanın başka yerlerinde acaba ne yapıyorlardı? Mrs. Johnston bu suale verdiği cevapta Amerikan zihniyetinin tipik bir hususiyetini ortaya koyacaktı. O manevi kalkınma ile maddi kalkınmayı birbirinden ayırt etmiyordu. İkisi beraber yürür ve birbirini desteklerdi. Meselâ köylerde kurulan numune çiftliklerinde çocuklar hem mânevi, hem maddi şekilde, kolayca, kalkma bilirlerdi. Onlar kendi mesaileri ile elde ettikleri sebzeleri, tavukları, meyveleri veya yaptıkları el işlerini sattıkça, bir yandan kendilerine yapılan mânevi telkinleri, açık fikirliliği, kendilerine öğretilen yeni zirai metodları, verilen bilgileri daha çabuk kavrıyacaklardı.

Köy kadınlarının evlerinde yaptık lan el işlerini toplayıp ucuz ve bol miktarda piyasaya süren bir teşkilât ta, köyleri kalkındırma bakımından çok faydalı olacaktı.

Vakıa Ankarada böyle bir teşkilat kurulmuş ve "Türk elsanatlarını tanıtma" derneği ismi altında bir senedir faaliyete geçmiş bulunuyordu. Fakat henüz, geniş bir teşkilâta sahip olmayan dernek daha ziyade "ince ve güzel işleri" tanıtma yolunda bîr çalışma sistemi tutmuştu. Adil Handaki "satış yeri" birçok zevk sahibi ecnebi ve Türk müşteriyi celbediyordu. Ama teşhir edilen eşyalar, herkesin daima kolaylıkla alacağı, kullanacağı, harcıâlem şeyler değildi. Öyle geniş bir teşkilat lazımdı ki, köylerle ve kasabalarla doğrudan doğruya temas temin etsin ve araya mutavassıt sokmadan, ucuza mal ettiği el işlerini, ucuza satabilsin, böylece de sürümü, devamlı bir geliri temin etsin.

Aylak çocuklar

Cemiyetlerin yapabileceği başka bir şey de aylak çocuklarla mücadele etmek, onlara mesuliyet hissi aşılıyarak verimli hale getirmekti. Burada da Amerikan zihniyeti kendini gösteriyordu. Lise ve orta mektep talebeleri dahi, tatil günlerinde çalışıp, para kazanmalıydılar. Bu para belki onlar için ehemmiyetsiz bir cep harçlığı olacaktı. Fakat onları aylaklıktan kurtaracak, onlara "çalışma zevki" aşılıyacaktı.

Mrs. Johnston'un kendi oğlu bir garajda çalışmış ve tatil günlerinin bir kısmım daima çalışarak geçirmiş ti.

Genç kızlar

Bugünkü dünyada her genç kız istikbal için bir meslek, bir iş projesi kurarak, kendi hayatım kendi kazanarak yaşamasını öğrenmeli idi. Bu yolda genç kızları teşvik etmek lâzımdı. Mektepte hocalar, evde aile, cemiyette sosyal işlerle uğraşan insanlar genç kızları istidatlarına göre, muhtelif mesleklere, işlere heveslendirebilirlerdi. Meselâ hemşireliğin veya öğretmenliğin güzel ideallerini anlatan bir şahıs bir sınıfta, derhal birçok hevesli yaratabilirdi Eğer bir çocuk, küçük yaşından beri tayyareci veya terzi olmak istemişse, bu ar susunu yalnız doğuştan bir istidat şeklinde kabul etmemeliydi. O çocuk bu filere bilerek veya bilmiyerek, muhakkak birisi tarafından teşvik edilmişti.

Cemiyette kadını yükseltmek istiyen her millet, evvelâ ona çalışmak ve hayatım kazanmak gayesini aşılamalıydı.

Kadının vazifeleri

Mrs. Johnston'u, şaşırtıcı bir sual daha bekliyordu: Kendisi onsekiz yaşındanberi kadın cemiyetlerinde faal olarak çalıştığım ve Amerikada hemen hemen her kadının bir kulüpte, cemiyette vazife aldığını söylüyordu. Amerikalı kadınların, evlerinin haricindeki bu geniş faaliyetleri ev hayatlarım ve evdeki vazifelerini sekteye uğratmıyor mu idi?.

Hayır, çünkü mesele "evinin duvarlarını genişletmiş" olmaktan ibaretti. Cemiyet için çalışan kadın, bütün çocukların daha iyi bakılmasını sağlıyor, teşkilâtlar kurulmasına yar dım ediyordu. Böylece neticede kendi çocuğu da kazançlı oluyordu.

"Acaba erkekler karılarının dalma dışarda oluşundan şikâyetçi değil miydiler?" Bu sual de Mrs. Johns ton'u biraz şaşırtmıştı. Hayır, çünkü kadınlar dışardaki vazifelerini bir program dahilinde yapıyorlardı. Her kadın, çocukları okuldan ve kocası işten dönünce onları evde karşılıyacak şekilde hayatım ayarlamalıydı. Mesele programla, intizamla çalışmaktan ibaretti. Erkekler karılarının cemiyetlerde çalışmalarından büyük bir iftihar duyarlardı hatta ufak çocuklu olan, başka vazifeleri bulunan bir kadın şayet gündüzleri

Mrs. Johnston Kadınlar Birliğinde
Yapacak daha çok iş var..

Bir Ders

Jale CANDAN

Tasavvur ediniz ki, birgün evinizde otururken bir dostunuz kapınızı çalıyor ve size ecnebi mem leketten gelen misafirlerini Ankarada gezdirmenizi rica ediyor. Her Türk gibi siz de misafir seviyorsunuz. Her Türk gibi siz de, ecnebilere kendimizi tanıtmak arzusunda, hatta azmindesiniz. Teklifi derhal, memnuniyetle kabul ediyorsunuz. Fakat Ankarada nerelere gidilir? Bir turist nereleri gezer, bunu hiç düşünmüş müydünüz?. Aklınıza ilk gelen yer tabiî Anıt-Kabirdir. Sonra Atatürkün Çankayada müze haline getirilen evi... Sonra?.Sonra barajımız var tabii. Çiftliğimiz ve mohinimiz, Başka? birkaç antikacı, Türk işi satan birkaç dükkân.. Şirin gece kulüplerimiz, hatta bir de yeraltı pastahanemiz.

Eh, bütün bunlar bir iki günü bol bol doldurur diye düşünüyorsunuz.

*

O*n* gün evvel, nöropsikiyatri cemiyetinin davetlisi olarak Ankaraya gelen tanınmış Fransız psikiyatrı Pierre Pichot ile karısını, birkaç arkadaş aynı program ve aynı düşüncelerle karşılıyorduk. Fakat bizi ufak bir sürpriz bekliyordu. Misafirlerimiz programdaki Anıt-Kabir, Atatürk köşkü kelimelerini büyük bir sevinçle karşılamışlardı ve program için bize müteşekkirdiler. Ama onların daha görmek istedikleri birçok yerler vardı: Ankara kalesi, surlar. Hacı bayram camii ogüst mabedi, Jüstinyen hamamları onların yabancısı değil gibiydi!. Etnografya müzesi ile bilhassa, Hitit **eserleri** ihtiva eden bir başka müzeden hararetle bahsediyorlardı.

Beş kişilik bir gruptuk.. Hiçbirimiz de misafirlerimizin görmek istedikleri yerleri daha evvelden gezmiş değildik.

*

Mahmutpaşa bedesteni ve Hitit eserlerini ihtiva eden Eti müzesi misafirlerin hayranlığını kazanmıştı. Tabii bizim de.. Asırlarca evvel insanların yapmaya muktedir oldukları sanat eserleri, altın ziynet eşyaları hepimizi cidden şaşırtıyordu. Kolyeler ve bilezikler en modern kuyumculara ilham Verebilecek kadar güzeldi. Madame Pichat altın ziynet eşyalarını tetkik ederken bir hayret nidası koparmış ve paltosunun yakasını açarak, tayyöründeki klips iğneyi bize göstermişti. Bu cam vitrin içinde duran ve asırlarca evvel yapılmış olan 24 ayar altın bir iğnenin eşi idi. Pierre Pichat ona karısına, bir Amerika seyahatinden dönüşte hediye olarak getirmişti.

Bu küçük tesadüf ve hepimizin bu müzeye, ilk defa gidişimiz misafirleri bir hayli şaşırtmıştı.

"Maamafih, diyorlardı, şayet çocuklarımız olmasa idi, muhakkak biz de, Paristeki eserleri tanımıyacaktık. Ama işte, eserlerimizi çocuklara tanıtmak için zaman zaman biz Parisi dolduran turistlerin arasına katılırız."

Bu sözler bizi büsbütün utandırdı ve doğrusu, "bizim de çocuklarımız var" diyemedik. Dış memleketlere seyahat imkânlarının azaldığı şu son zamanlarda memleket içinde ufak seyahatler yapabilirdik; fakat muhakkak yapmaya mecbur olduğumuz bir başka şey vardı: yaşadığımız şehiri tanımak ve çocuklarımıza tanıtmak. Tarih insanların en kıymetli hocası ve terbiyecisi idi, tarihi eserler de onların en kuvvetli sevgi bağları.. Onları bu derece ihmal etmeye hakkımız yoktu.

cemiyet için çalışacak vakit bulamazsa, bu iş için gecelerinden birkaç saati memnuniyetle verirdi ve kocası o zaman evde kalır çocuklarla meşgul olurdu!

Kadın cemiyetlerinin, memlekete büyük faydaları vardı. Her cemiyet başarmak istediği birkaç meseleyi ele alır ve muvaffak oluncaya kadar, bazen senelerce, bu işlerin peşini bırakmazdı. Böyle birçok meseleler için kadın cemiyetleri Meclise, iktidara tesir edebilir, içtimaî hayatta büyük işler başarabilirlerdi.

Mrs. Johnston etrafını saran Türk hanımlarına:

"Görüyorum ki, kısa zamanda **çok** iş yapmışsınız, diyordu, Eğer daha yapılacak işleriniz varsa, bu sizi memnun etmelidir. Çünkü çalışmak ve başarmak güzel birşeydir.

Bilseniz, benim de, şimdi memlekette yapılacak ne çok işlerim var."

Konuşmayı gülerek takib eden, arada sarada güzel espriler yapan Mrs. Johnston:

"Evet ama, dedi, çok az vaktimiz kaldı... Acele etmemiz lâzım!".

Bu aynı zamanda Kadınlar Birliğinin güzel lokaline de veda saatinin geldiğini bildiriyordu. **Mrs.** Johnston çantasını açtı ve çıkardığı kart vizitleri, yeni dostlarına dağıttı. Bu da insanı, uzun uzun adres alıp vermekten kurtaran pratik bir amerikan usulü idi.

Aile

Modern terbiye

Bugün çocuk terbiyesi problemi bir çok annelerin başlıca üzüntüsüdür. Nasıl olmasın ki.. Aile yeni ve eski arasında bocalamakta, eskiyi, terketmek temayülleri gösterirken yeniyi iyice kavrıyamamaktadır.

Aşırı disiplinsizliğe, terbiyesizliğe - "yem terbiye" adını koyanlar çok haklı olarak eskilerin tenkidine uğruyorlar. Eski terbiyenin hatalı tarafları bugün ruh mütahassısları tarafından iyice izah edilmemiş olsaydı, tatbiki hakikaten kolay olmıyan, bilgiye, sabır ve büyük gayretlere dayanan "yem terbiye" metodları ye rine, tatbiki çok daha kolay olan eski metodları tercih ederdik. Çünkü "eski terbiye" korku, körükörüne

Hırçın çocuk

Pahalı ödenen bir hata

itaat ve hürmet prensipleri üzerine kurulmuştu. Bugünkü terbiye ise tıb bilgisine, psikolojiye, pedagojiye dayanmaktadır. Bunda muvaffak olabilecek annenin "«aydın" bir anne olması şarttır.

İlk terbiye

"Tanınmış bir ruh mütahassısına göre bir çocuğun terbiyesi daha eş intihabında başlar. Bu iddia hiç te yersiz değildir. Çünkü, ancak mesut çiftlerin çocukları mesut olmakta ve saadetsiz izdivaçlardan sinirli, bedbaht, "kompleks" li çocuklar meydana çıkmaktadır. Bunun sebebi aşikardır. Evvelâ şurası muhakkaktır ki, karı-koca kavgalarına, ev tatsızlıklarına şahit olarak büyüyen çocuk, yuva kurduğu zaman, eskiden evinde gördüğü şeyleri bir bir tatbik edecek, kavgadan adeta zevk duyacaktır. Sonra bedbaht bir zevce **hayata** bütün zevkim çocukta arıya-

Şımarık çocuk
Pahalı ödenen birhata

cak, onu hür ve mesut bir insan olarak değil, kendi zevklerine, egoist arzularına bir alet olarak yetiştirecektir.

Bedbaht karıkocalar asla çocuk sahibi olmamalıdırlar. Çocuk bizim hayatımızın boşluğunu doldurmak için dünyaya getirilmemelidir. Çocuk ancak dolu bir hayatın saadetini paylaşmak için doğarsa, o zaman mesut olacaktır.

Bedbaht kadın bir gaye edinmek için çocuk doğurur, bebekken aşırı derecede çocuğun üzerine düşer. Onu öperek, severek, onunla oynıyarak, marazı bir şekilde kendi kendini tatmin eder. Çocuk büyüdükçe annenin bu egoist arzuları sekil değiştirir, kendisinin akim kalmış muhteris plânlarım çocuğa nakleder ve onu yüksek muvaffakiyetler elde etmeye zorlar. Çocuk böylece, kendi istidatlarına ve kabiliyetlerine göre, müstakil ve mesut bir insan olarak yetiştirileceği yerde annenin saadetsiz hayatının bir tazminatı olur.

Bu tip anneler, farkında olmadan çocuklarına en büyük fenalığı yapa? lar. Üstelik kendilerini en mükemmel anne zanneder, aşırı sevgilerinin aynı şekilde mukabele görmesini bekler, çocukları evlenmek arzusu gösterince kıskançlık ve isteri krizleri geçirirler. Bu "fedakar anne"ler en fena annelerdir. Çocuklardan bizi mesut etmelerini beklemek zaten hatadır. Bizim vazifemiz onları iyi yetiştirerek mesut etmek ve bu vazife-; yi başardığımız nispette mesut olmaktır. Çocuklar bize değil, istikbale aittir.

Kocalarımıza vereceğimiz sevgiyi hiçbir zaman çocuklarımıza vermiyelim, onlardan çok şey beklemiylim, ümitlerimizi yalnız çocuklarımıza bağlamıyalım ve çocuklarımızın harikülade birer insan, birer dahi olmasını ümit etmiyelim. Fazla üzerine titriyerek büyütülen çocuklar marazi ve bedbaht olurlar. Aşırı düşkünlük ve rikkat te çocuk için tehlikelidir. Şımartılmış çocuklar büyüdükleri zaman da hep okşanmaya teşne, kaprisli insanlar olurlar, münkeris ve muzdarip bakışları dalma geriye, unutulamıyan çocukluk çağlarına çevrilmiştir. Bunlar hayatta hiçbir işe yaramıyan insanlar olurlar. Ölçü, saadetin ve muvaffakiyetin en birinci şartıdır. Şefkatsiz büyüyen çocuk ta aynı derecede, bedbaht olmaya hazırdır.

Ölçüyü şaşırmamanın en emin yolu, çocuğu yetiştirirken her hareketi kendimiz için değil, onun için yapmaktır. Çocuk, zaman zaman, tatlı bir söz işitmekten, okşanmaktan hoşlanır. Bu, onun ruhunun bir gıdasıdır. Fakat dikkat edecek olursak, onun üzerine atılıp ölçüsüz şekilde öpmeye başlayınca çocuk fena halde sıkılır. Her meselede de bu böy ledir. Ölçüyü kaçırmak en büyük hatadır.

Güzellik

Makyaj sanatı

Her kadın makyaj yapar, fakat bunu, muvaffakiyetle yapabilen pek az kadın vardır. Çünkü makiyaj aslında ince bir sanattır ve gayesi kadının cazibesini günün saatlarına ve şartlarına uydurabilmektir, gelişigüzel boyanmak değil!.

Bu sene, Pariste makiyajın sadeleşmesi için büyük gayretler sarfedilmiştir. 1956 yaz makiyajının gayesi kadına, güneşte iyice kızarmış güzel bir meyve manzarası vermektir.

Güneş makyajı

Elizabeth Arden tarafından ortaya atılan "güneş makyajı" izahı hiç de kolay olmıyan renklere dayanan

Dudaklar boyanıyor
Tabii gözler de.

Makiyajlı güzel
Ölçü aşılmazsa...

bir makiyajdır. Moda olan kırmızı ne sarıya, ne de maviye çalan bir kırmızıdır. Canlıdır fakat kafiyen sert değildir. Bu kırmızıyı açık havada da, şehirde de kullanmak mümkündür. Buna tabii, canlı ve genç bir kırmızı denilebilir.

Dudaklar

1 956 makyajında en mühim rolü dudaklar oynamaktadır. Canlı ve dolgun dudaklar yüze devamlı bir tebessüm manzarası vermektedir.

Bu tebessüm ifadesini elde edebilmek için alt dudak aşağıdan yukarıya doğru çıkan ve net şekilde dudakların bitim noktasına kadar devam eden bir yuvarlak hat hafinde boyan mıştır. Üst dudak ta, ayni şekilde yukarıya doğru bir çıkış yapan hatta sadık kalınarak, dolgun şekilde boyanmıştır.

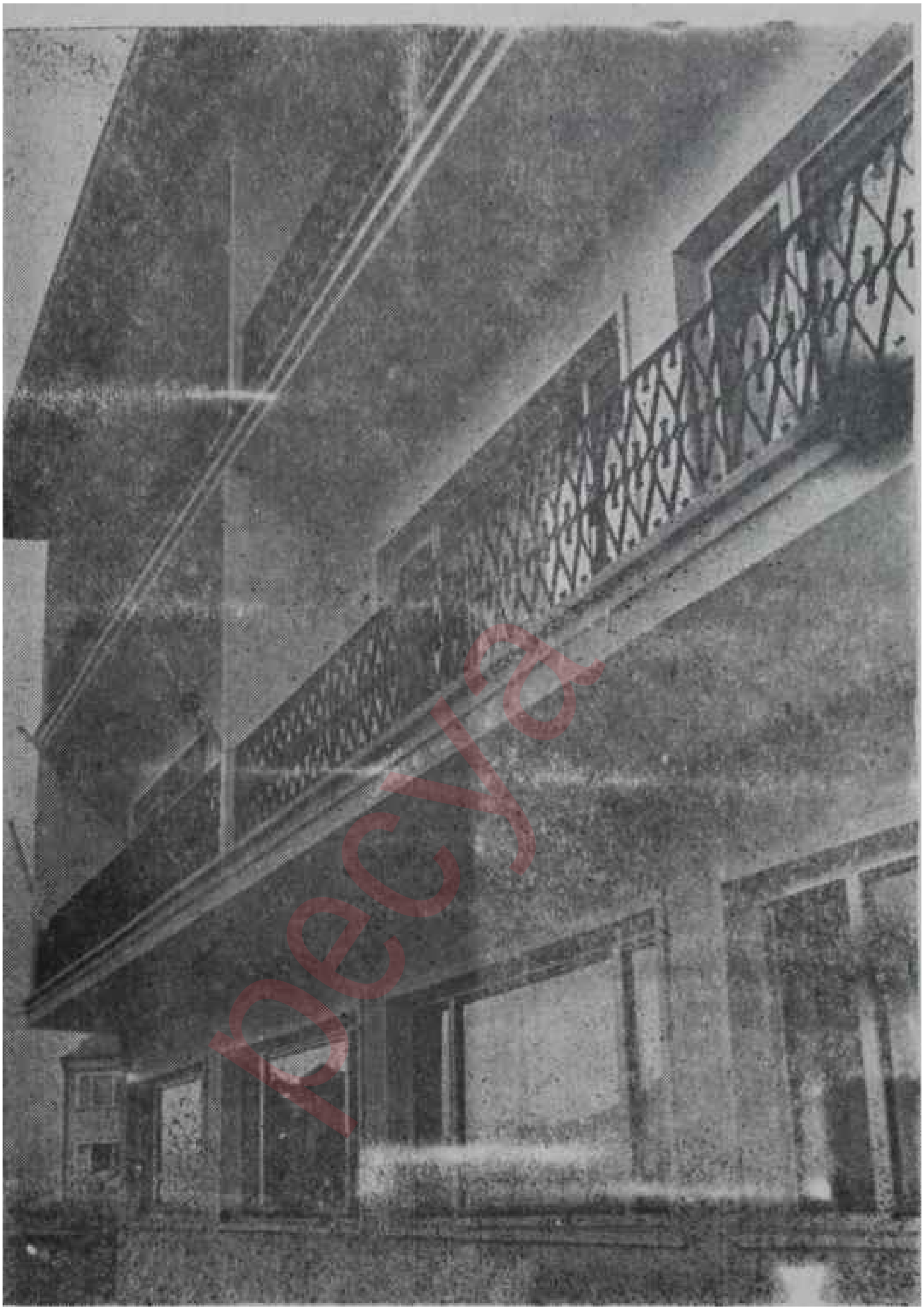
Yüz rengi

Pudranın altına, "fond de teint" olarak sulu bir krem kullanılmaktadır. "Güneş ışığı" adım alan bu mayi pembeden ziyade bej tonlardadır. Çünkü bej, güneş ışığını en güzel aksettiren renktir. Bu kremin üzerine sürülen pudra ise "şeftali" renginde olmalıdır.

Gözler

Gözler gene ön plândadır. Ama geçen seneki aşırı göz makyajı bu sene, bilhassa yaz günlerinde, çok çirkin görünecektir.

Gözleri büyük göstermek için gene rimel kullanılacaktır. Ama yas günlerinde, esmerler bile, siyah rimel kullanmayıp yeşili, maviyi ve kahverengini tercih edeceklerdir. Göz hattı üstten ve alttan hafif bir kalem çizgisi ile meydana çıkarılacaktır. Kuyruklar fazla uzatılmayacak, şakaklara doğru çekilmiş küçük bir hat şeklinde bırakılacaktır. Göz kapakları makiyajı geceleri bile son derece hafifletilmiştir.

"ANİŞ" Şirketinin "MUHABANK" da "HER HESABA BİR EV" yapı tasarrufunda Kasabı bulunanlara tahsis ettiği, Ankara'da, Maltepe Gülseren sokağındaki bu apartmanın iki numaralı dairesi, Muhabank'da tasarruf hesabı sahiplerine, her 150 liraya bir kur'a numarası verilmek suretile, "Tasarrufu teşvik ikramiyesi" olarak verilecektir.

MUHATAŞ Şirketi, Ankara'da, Küçük Esat ve Bahçelievlerde "HER HESABA BİR EV" plânı ile alakalı binaların inşaatına devam etmekte ve İstanbul'da Erenköy ve İzmir'de Göztepe'deki arsalarda inşaat hazırlıklarını tamamlamaktadır.

Caz

Bebop kervanı

Önümüzdeki pazartesi akşamından başlıyarak üç gün müddetle Ankara, ilk defa olarak gerçek caz musikisi dinleyecek. Modern cazın en üstün sanatkarlarından, bebop ekolünün kurucusu, zenci trompetist Dizzy Gillespie, 18 kişilik büyük orkestrasiyle beraber, Büyük Sinemada üç konser verecek.

Cazın sadece, dans ve eğlence musikisi olmayıp, daha da çok bir sanat dalı olduğu, bu konserlerde şüphesiz ki tekrar belirtilecektir. Maamafih, Giüespie'ye refakat eden caz münekkidi Marshall Stearns, seslerin anlatabileceğini sözleriyle destekliyecek ve Amerikan Kültür Ataşeliği ve Türk - Amerikan Derneği tarafından hazırlanan programa göre, Üniversitede bir de konferans verecektir.

Dizzy Gillespie Orkestrasının Orta ve Yalan Doğu ile Balkanlar turnesi, Amerikan Millî Tiyatro Akademisi (ANTA) tarafından tertiplenmiştir. Orkestra, Ankaradan sonra, İstanbul'da da bir çok konser verecektir. Gillespie'nin grubunda başta Lucky Thompson (tenor saksafon) olmak üzere Charlie Persip (davul), Nelson Boyd (kontrabas), Sahib Shihab (bariton saksafon), Idrees Sulieman (trompet) gibi ünlü musikişinaslar da vardır.

Kapaktaki sanatkar

Dizzy Gillespie

Onbeş yıl kadar önce caz sanatında bir hareket baş verdi. Yeni üslubun, cazın normal gelişmesinden başka bir şey olmadığı soğukkanlı müşahitlerin gözünden kaçmıyordu. Fakat ekseriyet bu değişikliği birdenbire husule gelmiş, can geleneklerinden sıyrılmış *bir* hareket olarak gördüler. Her yenilik gibi bu gelişme de birçok taraftar, birçok düşman kazandı. "Bebop" adı verilen yeni caz hakkında binlerce makale, birçok kitap yazıldı. Yıllarca "bebop" münakaşası caz dünyasının başlıca mevzuu haline geldi. Bu çalkalanmayı husule getiren, yeni caz estetiğinin iki büyük yaratıcısı Dizzy Gülespie ile müteveffa Charlie Parker'dl.

John Birks "Dizzy" Gillespie, 21 Ekim 1917 de Birleşik Amerika'nın - Güney Carolina eyaletinin Cheraw kasabasında doğdu. Babası hem dülgerlik yapar, hem de bir bando idare ederdi. Bandonun çalgılarını da evinde saklardı. Dizzy önceleri bu çalgılar üzerinde çalışmaya başladı. Musikiye olan alâkası ona bir burs sağladı; Kuzey Carolina'da Laurinburg Enstitüsünde bir taraftan trombon, diğer taraftan da musiki nazariyatı ve armoni öğrendi. Fakat trompetteki ustalığına, kendi kendini yetiştirmek suretiyle ulaştı. İlk işini 1935 yılında Philadelphia'da, Frank Fairfax orkestrasında aldı. İki yıl sonra Teddy Hill'in grubuna dahil oldu ve bu orkestrayla beraber bir Avrupa turnesine çıktı. Amerika'ya döndüğünde, Cab Calloway'ın orkestrasında geçirdiği günler, şahsi üslûbunun az çok gelişmesine fırsat verdi. Fakat, bir caz orkestrasının trompet kısmanda, vazifesi çok defa nota okumaktan ibaret olan, istediği kadar solo yapma fırsatını bulamıyan bir musikişinas taşkın fikirlerini nasıl açıklıyabilirdi? Maamafih Dizzy, Benny Carter'in küçük grubuyla beraber ilk caz konserini New York'un Modern Sanat Müzesi'nde verdiği zaman bir deha keşfetmiş olmanın heyecanım duyan münekkidler eksik değildi. Diğer taraftan Harlem'deki Minton's Playhouse'da, Joe Guy, Charlie Christian, Kenny Clarke gibi ileri bir üslubun öncüleri olan musikişinaslarla yaptığı irticali caz seanslarında Dizzy Gillespie, nisbeten küçük bir çevreye bile olsa, trompet çalma sanatına verdiği hamleyi tanıtabiliyordu. Minton's Playhouse, yeni bir caz tarzım belki de farkına varmadan yaratan sanatkârların çalışmalarına sahne oluyordu.

Dizzy bir müddet daha muhtelif Orkestralarda - bu ara Earl Hines ve Duke Ellington'da - "yan adam" olarak çalıştı. Fakat ancak 1944 yılında, New York'un 52 nci sokak lokallerinden birinde, kontrabasist Oscar Pettiford'la şefliğini müştereken yaptığı bir orkestra kurduğunda, caza neler getirebilmiş olduğunu yayma imkanını buldu. Daha sonra, Billy Eckstinein orkestrasında, nihayet kendi öz orkestrasını teşkil ettiğinde hitap imkânları daha da çoğaldı. Alto saksofonist Charlie Parker'in de dahil olduğu ilk "bebop" plakları, yeni cazı bütün dünyaya yaydı. Önceleri "bebop" u caz bile saymayanlar vardı. Fakat bu, Dizzy Gillespie'nin en müfrit muhafazakârlar tarafından bile, büyük bir trompetist olarak kabul edilmesini, hattâ birçok kimsenin onu cazın en büyük sanatkarı saymasını önliyemedi.

Opera

Yeni Traviata,

İki yıl önce Arnulf Schröder, Devlet Operasının ilk Traviata'sını sahneye koyduğunda, itirazlar göklere yükselmişti. Schröder'in Traviata'sı büyük bir fiyasko sayılmış, rejisörün Devlet Tiyatrosundan uzaklaştırılmasını çabuklaştırmıştı.

Hadiseyi tamamen unutturacak zaman daha geçmeden ikinci bir Traviata ile ortaya çıkan Devlet Tiyatrosu böylece tek bir şeyi açıklamış oldu: üçüncü bir Traviata tecrübesine ihtiyaç olduğunu.. Zira yeni teşebbüs, eskisini aratmaktaydı. Bu defa eseri, Vedat Gürten sahneye koymuştu. Vardığı neticenin sönüklüğü, bilhassa dekor ve kostümler cephesindendi. Bu cephenin kumandamı olarak da programlarda Ulrich Damrau'nun ismi ilân edilmekteydi. Damrau, şimdiye kadarki çalışmalarında, birbirleriyle yakınlığı olmayan zevk ve anlayış değişiklikleri göstermişti. Meselâ Don Giovanni'deki ihtişam ile Hoffmann'ın Hikâyeleri'ndeki sefalet, aynı insanın elinden çıkamazdı. Fakat bu defa Damrau, Hoffmanndaki rekorunu da kırmış, ortaya en hafif tabiriyle "gülünç" diye vasıflandırılabilecek dekorlar çıkartmıştı. Kusuru Damrau'da mı aramak lâzımdı? Zira, her dekoratör gibi, onun da rejisörle beraber çalışması, onun tasavvurlarım ve talimatım gerçekleştirmesi gerekirdi. Bunun yapılmış olduğunu kabul edersek, birinci perdede Violetta'nın evini temsil eden sahnenin bir açık hava gazinosuna benzemesi, vak'a gaz ışığı devrinde geçtiği halde salonun küçük projektörleri andıran elektrik lambalariyle aydınlatılması, gök dekorunun kebapçı dükkanlarındaki resimleri hatırlatması; İkinci perdenin bir köy evi içinden ziyade stilize bir bulvar kahvesine benzemesi ve sözde araziyi temsil için sokağın ortasına asılmış çerçeveli büyük bir tablo intibaını veren bir acaipliğin kullanılması (örnekler çoğaltılabilir) Vedat Gürten - Ulrich Damrau işbirliğinin devamı asla temenni edilmiyecek bir birleşme olduğunu gösterir. Gerçi dramatik hareketin tanziminde Gürten - Schröder'e kıyasla - daha makûl, daha sağ duyulu idi. Herhalde, selefine nisbetle, daha iyi bir opera rejisörü sayılabilirdi. Fakat ne hikâyeyi ne de tipleri inanılır hale getirmek. La Traviata'yı aynı anmanda tiyatro olarak sahneye koymak için hayalini çalıştırmamış, gelenekleri sathından tekrarlamakla yetinmişti.

Neticede, sahnede olup bitenler ancak, bir rejisörün güven verici ve nizamlayıcı çalışmasından çok, solistlerin ferdi gayretlerine bağlı gö

rünüyordu. Neyse ki Violetta'yı, Buna Korad gibi bu rolü içten sevdiğini ve hem musiki, hem de tiyatro bakımlarından derinliğine araştırmış olduğunu belirten bir soprano söylüyordu. Soprano Korad gün geçtikçe, operacılık mesleği için gerekli ana malzemeyi - ses, şahsiyet, teknik, akıl - iktisap etmiş olduğuna dinleyicilerini inandırıyor. Sesi, evvelki konseri münasebetiyle işaret ettiğimiz renk farklarından da kurtulmuş, daha mütecanis, daha yekpare bir kaliteye vasıl olmuştu. Müzikal davranışı, partisine sadece insiyaki bir yakınlaşmanın değil, müsbet noktalardan hareket etmek suretiyle girişilen mütekasif bir zihin çalışmasının da neticesiydi. Öylesine bir tabiilikle ve candan bir atılışla rolünü söyledi ve oynadı ki, Violetta durumundaki bir kadının hislerini şarkıyla ifade edebileceğine kanmamak elde değildi.

Ne yazık ki Devlet Tiyatrosunun yeni Traviata'sında övme imkânı veren başka şey yoktu. Mühim diğer iki rolden birincisini (Alfredo) partisinin basit engellerini bile aşmakta güçlük çeken bir tenor (Özcan Sevgen) üstüne almıştı. Pürüzlü sesi, çok defa olduğu gibi, dinleyiciye öksürme ihtiyacını veriyordu. Rıfkı Ar, gülünç kostümleri ve çirkin makyajına rağmen, müsamaha ile karşılanabilecek bir Germont'du ve ikinci perde aryası (Di provenzo il mar) neredeyse zevk bile verecekti. Fakat, bu yeter mi?

Şef Adolfo Camozzo, büyük kazalara sebep olmadıysa da eseri kesin hatlarla ortaya çıkaramadı. Tempoları bazan çok hızlı, bulanık ve belirsizdi. İdaresindeki umumi anlayış, Verdi'nin aradığı nefesten mahrumdu.

Konserler

Bir isim benzerliği

Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının geçen haftaki konserini idare e-

Suna Korad
Violetta'yı kurtardı

den Richard Engelbrecht, bir isim benzerliğinin yanıltması yüzünden, meşhur Fransız şefi Desire Emile Inghelbrecht zannıyla memleketimize davet edilmiş ve ilgililer "büyük bir şef getirttik" diye ortalığı karıştırmışlardı.

İşin şöhretle. alâkalı cephesinden vazgeçtik, cumartesi günü vasat bir orkestra konseri bile dinliyemedik. Sönük ve beylik bir program (Beethoven Leonore 3, Brahma Senfoni 4 ve Bruch'un usanç veren keman konsertosu) alelade bir şefin idaresinde, olabileceği kadar kötü çalındı ve ancak musikiye hürmet duygusunun verdiği bir sabırla takip edildi. Konserin solisti Fethi Kopuz da, bundan önce defalarca çaldığı konsertoda en küçük bir ilerleme sağlıyamadığına göre acaba neden bu konseri verme lüzumunu hissetmişti? Belki, yeni kemanının sesini işittirmek için.

Üniversitede hareket

Üniversiteliler Müzik Derneği'ni kuran müteşebbis gençler, ne istediklerini biliyorlar. Bir zevke sahipler ve gerçekten "Türkiyenin günden güne gelişmekte olan müzik hayatına bir şeyler katabilmek" gayesini güttükleri inancım veriyorlar. Geçen hafta sah akşamı opera salonunda tertipledikleri konserin solistlerini seçerken ve programım düzenlerken, hiç olmazsa makûl derecede iyi bir konserin ana unsurlarım sağlamayı düşünmüşlerdi. Konserin hoşa giden tarafları az değildi: Ferit Alnar idaresindeki Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının Beethoven "Prometheus" uvertürünü ve Wagner "Meistersinger" prelüdünü çalışı tatmin ediciydi.

Rigoletto ile Sevil Berberi'nden meşhur koloratura parçalarını "Una voce paco fa" ve "Caro nome" söyleyen Suna Korad, artık konser ve opera müdavimlerince yakından tanınmaya başlayan vasıflarım bir daha ortaya koydu. Entonasyonu doğru, cümlelemesi vazıhtı. Tegannisinde üslûp endişesi ve zerafet vardı. Tiz tonlara yükselme riskini her zaman göze almaması (bu ara "Caro nome" de tiz mi'yi tutamaması) hoş görülmelidir. Maksat, eninde sonunda, bir akrobasi gösterisi değildir. Musiki yapmaktır. Suna Korad, belli ki, bu maksada hizmet eden, ciddî bir sanatkâr.. Bu üstün istidatlı sopranonun şimdilik tek zayıf tarafı, ses renginin çeşitli sahalarda çeşitli kaliteler arzetmesi, müsavi olmamasıdır. Fakat icrası o kadar zevk verici ve o kadar müzikal ki, bu mahzur hesaba katılmasa da olabiliyor.

Ayhan Baran, Mozart'ın Sihirli Flütünden söylediği iki Sarastro aryasının ikincisinde (In Diesen Heil'gen Hailen) bilhassa muvaffak oldu ve akıcı legato hatların bütün ifade hamulesini kavrama ve sunma gayretini gösterdi. Sesi, her zaman olduğu gibi, zengin ve hacimliydi. İki solist de aryalarını orijinal dillerinde söylüyorlardı. Yalnız Baran - herhalde halkı avlama niyetiyle olacak - Figaro aryasının tercüme versiyonunu tercih etti. Sözlerdeki mizaha bol bol güldük. Ama, asıl maksad bu değildi. Zaten Baran'ın bir ara küçük bir pasajı atlaması, belki de sanat ilahının bir oyunuydu.

Memleketimizde musikişinaslara gösterilen ilgisizliğin tipik bir kurbanı olan Füruzan Saydam'ın sadece - maddi zorluklar yüzünden yıllarca süren bir hareketsizlik sonunda - Beethoven'in Dördüncü Piyano Konsertosunu çalma cesaretini göstermiş olman bile alkışlanmaya değer. Bn. Saydam, eserin teknik cephesine as

çok hakimdi. Fakat. nedense, partisini klavsen Üslûbunda ortaya koyda ve Beethoveni neredeyse bir önklasik haline getirdi. Orkestranın sivrisinek vızıltılarını andıran cılız refakati de bu nahif çalışla birleşince, Beethoven kudreti denen şey tabiatiyle ortaya çıkamadı. Zaten konsertoda Ferit Alnar da, ancak "başı partisyonun içinde bir şef" idi.

Üniversitede atalet

Programda, şef ve solistin isimleriyle aynı puntoda yazılmış olarak, Ahmet Evintan'ın da adım görenler şaştılar. Evintan'ın konseri izah edeceği bildiriliyordu. Devlet Tiyatrosunun bu tanınmış aktörünün konser izanıyla ne alakası olabilirdi? Yoksa Ahmet Evintan'ın meçhul kalmış bir musikişinaslık tarafı mı vardı? Belki de, bir konser izahının nasıl yapılması gerektiği hususunda mükemmel örnekler verecekti. Bu ümitle evvelki cumartesi günkü Üniversite Konserine gidenler Ahmet Evintan'ın sadece, bir başkasının yazdığı konser notlarım çabalayaraktan okumaya çalıştığını, bir eserdeki keman sololarım önce başka bir esere atfedip sonra defa defa özür dilediğini, "Strauss" ismini yahut "konsertino" kelimesini yanlış telaffuz ettiğini gördüler, duydular ve üzüldüler. Anlaşıldı ki bütün mesele, başka bir sahada tanınmış bir şahsın isminden istifade ederek alâka çekmek isteyen konser tertipçilerinin acaip işgüzarlığından ibaretti. Bu gidişle yakında Üniversite Konserlerinin izahlarım - diyelim ki - Osman Bölükbaşının yahut Celal Atik'in yaptığını görmemiz mümkündür.

Program, Üniversite Konserlerinde her zaman okluğu gibi, en düşük entellektüel seviyeyi temsil ediyordu. Misal olarak, programdaki en hallice eserin, Saint - Saens'in "Danse Macabre" ı olduğunu zikretmek yeter. Geri kalanlar, şef Pertev Apaydın'ın Besançon müsabakası eserlerinden Oberon uvertürü (Weber), Les Preludes (Liszt) ve İmparator Valsı (Strauss) idi. Bir de trombon konsertinosu vardı ki panayır bandoları bile bundan daha gülünç bir musiki çalmazlardı. Eser, Sachse adlı kim olduğu bilinmeyen bir bestekâra aitti ve sırf, solist Ziya Polat bir trombon konsertosunda şansım denemek istediği için çalınıyordu. Neyse ki Ziya Polat iyi bir trombonist olduğunu gösterdi ve orkestra da kendisine iyi refakat etti. Böylece işin icra tarafıyla avunduk.

Bu şartlar dahilinde Pertev Apaydın, Ankaradaki en muvaffak konserini verdi denebilir. Genç şef, hareketlerinde serbest ve rahattı. Orkestraya, bugüne kadarki konserlerine nisbetle daha güvenli ve daha tesirli telkinler verebiliyordu. Orkestra ise, her zamanki aksamaları hariç - meselâ solo kornonun yarım ses kadar pes çalmam - umumiyetle heyecansız, fakat temiz bir icra çıkardı.

S İ N E M A

Ankara

Uykudan uyanış

Ankaralılar sinemalarının yeni ve iyi film getirmediklerinden şikâyet ederlerdi. Son haftalarda bu şikâyet unutulmuşa benziyor. Sinemacıları derin uykusundan uyandıran sanki "güzel Helen - Helen of Troy" oldu. Büyük sinema uyuşukluğundan silkindi, programına "İnsanlar Yaşadıkça - From Here to Eternity"yi almakla iyi - yeni film oynatarak kazanç temin etmeyi denedi. Bu arada Cebeci'de "Firari Aşıklar - Young Lovers"ın ingilizce versiyonu afişteydi. Hareket hızım kaybetmedi. "Cennet Yolu - Eastof Eden", "Susana", "Asri Aşıklar - Band Wagon", "Çıplak Ayaklı Kontes - Barefoot Contessa", "Harikalar Sirki - Greatest Show on Earth", "Korku - Angst" sinemaya susayan Ankaralı seyircilerin yakın ilgisini kazandı. Cebeci sineması ahengi bozmasaydı işler yolundaydı. Luis Bunvel'in "Robinson Crusoe" adlı büyük filmini göstermek herhalde takdire lâyıktı. Fakat ne çare ki film öyle za limcesine kesilmiş, öylesine bilgisizce ve dikkatsizce Türkçeleştirilmişti ki seans sonunda sinemadan memnun ayrılabilmeye imkân bırakılmamıştı. Filmleri tanınmaz hale getiren zevksiz ve duygusuz kimselerin varlığı, Türkiye'de nadiren gösterilen, sanat değeri taşıyan filmlerin devamlı seyircileri için çok acıdır.

İki yeni sinema

Bir taraftan yeni filmler oynatılırken, Ankara iki sinema sahihi daha oldu. Bunların ilki "Seyran" Yenimahalle'de olduğu için bir metropolitan sinema durumuna geçemiyecek. Yapısı, salonu, koltuklarından perdenin görünüşü, sahne büyüklüğü gayet iyi. Seyran bir semt sineması seviyesinin üstünde.

Diğeri, "Renkli Sinema", Bahçelievlerde olmasına rağmen Ankara'nın film kısırlığına bir çare arayabilir. Bina olarak renkli sinema Türkiye'nin belki en titizlikle hazırlanmış sineması. Bedri Rahmi Eyuboğlu ve Ferruh Başağa'nın dekorları insana rahatlık veriyor. Gene de bir sinema salonu, gazino veya lokanta sayılamayacağı için bazı şartların bulunması gerekir. Birincisi ve en mühimi: iyi film göstermek; ikincisi seyircinin oturduğu yerden filmi iyice görebilmesini temin etmek. Gösterilen ilk filmin böyle bir yapının hacmi ve güzelliğiyle boy ölçüşecek değeri yoktu.

"Paris Çılgınlıkları - French Line" Türkiyede yeni gösteriliyor. Getirtilmeseymiş hiçbir kayıp olmıyacakmış. Jane Russel'i teşhir etmekten başka gayesi yok. Budalaca denecek kadar sıkıcı bir hikâye, hiçbiri yerine oturmamış bir takım aktörler v.s.. salon boşalırken seyircilerden biri "Jane Russell'i seyretmek uğrunda boynum tutuldu" diyordu. Hak vermemek imkânsızdı. Bilhassa balkon seyircileri için perdenin tamamım görebilmek oldukça müşkül. Renkli Sinema'nın programında "Mouline Rouge" ve "Anna" gibi eski filmler var, Sinema idarecileri salonlarını süslemek titizliğini film seç mede de gösterirlerse, Ankara halkına hakikaten bir hürmette bulunurlar.

Jane Russel
ve silahları

Filmler

Yaşayan Çöl

Kuzey Amerikanın batısındaki Sierra Nevada ve Cascade sıradağları Büyük Okyanus'tan gelen yağmur bulutlarının içerilere geçmelerine engel olurlar. Oregon'dan Meksika'ya, California'dan Texas'a kadar uzanan Büyük Kuzey Amerika Çölü bu tabiat olayının bir neticesi olarak meydana gelmiştir. Ölüm Vadisi, Anıt Vadisi, Yuma Kum tepeleri, Salton Denizi bataklıkları geniş mıntıkanın kısımlarıdır.

İlk bakışta hayatsız gibi görünen bu topraklarda hayat bütün heyecanı, canlılığı, mizahı ve dramı ile kaynaşmaktadır. "Yaşayan Çöl - The Living Desert" bunu erişilmesi güç bir ustalıkla, gözlerimizin önüne seriyor.

Amansız bir çölde hayatlarım korumak ve devam ettirmek için çırpınan yaratıkların mücadelesi keskin hatlarla çizilmiş. Fakat Walt Disney Darwinist bir görüşle ortaya çıkıp, hayat mücadelesinin dehşeti Karsısında seyircilerini ürkütmek istememiş. Çölün bütün canlılarından ka-

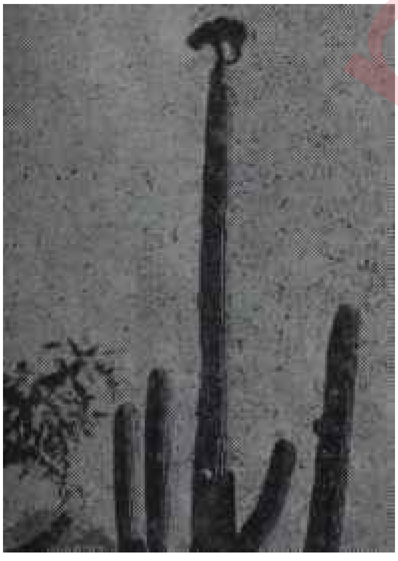
rakterler yaratılmış, olayların seçilişinde iyimser görüş hiç ihmal edilmemiş. Korkunç ve kötüler gülünç durumlara düşürülmüş, daha ileriye giderlerse cezalandırılmışlar. Çocukluk arkadaşımız Mickey Mouse, tarla faresinin şahsında canlanır, yılanlarla alay eder. Sevimsiz örümcek yaban arısıyla yaptığı ölüm kavgasında mağlup olur. Akrepler büyük bir neş'eyle dansederler, "Yaşayan Çöl" âdeta çöl sakinlerinin baş rolleri oynadıkları, kurnaz, zayıfın çirkin kuvvetliyi daima altettiği bir "Şarlo filmi"dir.

Filmi seyrettikten sonra kalan ilk intiba hayatın pek o kadar korkunç olmadığıdır. Zekâ birçok müşkülleri ortadan kaldırabilirmiş.

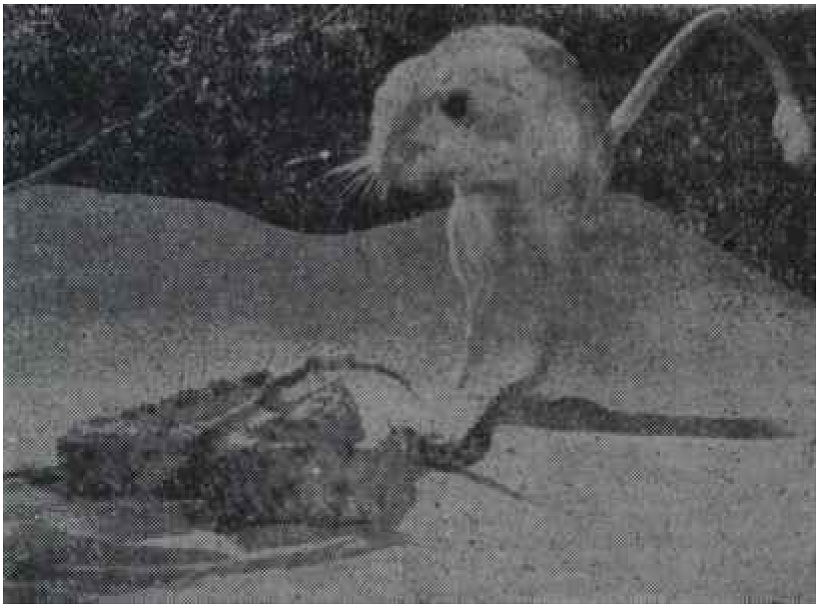
Amerikan sinemasının iki büyük danasından biti olan Walt Disney - öbürü şüphesiz Charles Chaplin - memleketimizde canlı resimlerle (mi kiler) tanınmıştır. Nitekim canlı resimler en yüksek seviyelerine Disney'in elinde ulaşmışlardır. Disney sinemada renk ve ritm imkânlarım büyük bir titizlikle araştırmış, "Fantasia" filminde müziği şekillendirmeğe çalışmıştı. Oysaki ressam Disney'in bizde daha az tanınan bir de prodüktörlük cephesi vardır. Bu seriden çevirdiği uzun metrajlı, konulu filmler arasında "Define Adası - Tre asure Island", "Kılıç ve Gül - The Sword and the Rose", "Deniz Altında 20.000 Fersah - 20.000 Heagues Under the Sea" bulunur. Ama canlı resimler dışında Disney'in ilk parlak başarısı "Yaşayan Çöl"dür.

Film, James Algar'ın rejisörlüğünde Paul Kenworthy Jr. ve Robert H. Crandall'ın mükemmel fotoğraflarıyla çevrilmiştir. Paul Smith'in Fon müziği bütünleyici unsurlarındandır.

Çocuk bayramı dolayısıyla gösterilmesine aldanıp "Yasayan Çöl" bir

"Yaşan Çöl"
Hayat için mücadele

Tarla faresi ve yılan
Mickey Mavse eğleniyor

zooloji veya botanik dersi sanılmamalıdır. Bu film kendileriyle pek ilgilenmediğimiz, hatta bazılarım hiç tanımadığımız bir takım kahramanların heyecanlı hayat hikâyesidir. Marilyn Monroe'suz, Jane Russell'siz böyle bir şaheseri getirmek cesaretini gösteren Lâle film şirketi övünüle cek bir iş yapmıştır-. Walt Disney "Yaşayan Çöl", ile kazandığı başarıyı "Kaybolan Ova - Vanishing Prairie" ile perçinlemişti. Lâle film "Kay bolan Ova"yı da getirip, Türk seyircisine sinema yoluyla tabiat ve hayatla bir defa daha böylesine sıkıca kaynaşmak zevkini tattırmalıdır.

Dokümanter filmler

Yaşayan Çöl'ün bir özelliği de memleketimizde harp filmlerinden beri gösterilen ilk dokümanter film olmasıdır. Dokümanter filmin manası ve değeri memleketimizde daha henüz tam olarak anlaşılamamıştır. Ernest Lindgren "Film Sanatı The Art of Film" isimli kitabında şu tarifi kullanıyor: "Sosyal bir tema üze rine kurulmuş veya sosyal bir gayesi olan, hakikî hayattan alınıp, anında yahut sonradan çekilmiş hayal mahsulü olmayan filmler". Tanınmış İngiliz dokümanter film rejisörü Basil Wright ise dokümanter filmlerin kesin sınırlı olmadıklarım söylüyor. Ona göre bu, asıl filmden önce gösterilen kısa bir film, bir seyahat hikayesi, bir eğitim filmi olacağı gibi gerçeğin sinema sanatı yoluyla anlatılması da olabilir.

Mühim olan nokta dokümanter film lerin milli sinemaların kurulusunda oynadığı roldür. Fransa'da Louis Lumiere'in 1895'te gösterdiği ilk filmler, Amerika'da Edroin S. Porter'in 1900 da gösterdiği "Bir Amerikalı Yangın Söndürme Erinin Hayatı" ayni zamanda dokümanter filmlerin de babası sayılırlar. İngiliz sinemasının Brighton Okulu dokümanter filmcileriyle ilk adımlarını attığı unutulmamalıdır. Dokümanter filmlere sanat eseri değerini veren Robert Flaherty olmuştur. 1951 de ölen bu Amerikalı sanatçı ilk filmi "Nanouk"-tan sonuncusu "Louisiana Story"ye kadar daima, hayatı ve insanları tabiat çerçevesinde incelemiştir.

Dokümanter filmcilik genç rejisörlerin tabiatla karşı karşıya gelmelerine, hayatı tanımalarına yol açar. Bugünün ünlü sinema rejisörlerinden çoğu mesleklerine bu yoldan başlamışlardır. Dokümanter filmler ticari gayelerle çevrilemiyeceği için devlet eliyle yönetilirler. Bizde de devlet tarafından yönetilen bir dokümanter filmcilik - propaganda değil - kurulabilirse, gökten zebbille inmelerini beklediğimiz rejisörlerin kendi kendine yetişmeleri sağlanacaktır.

T İ Y A T R O

Şehir Tiyatrosu

Bana dokundun

O geceki temsilde bulunanlar hayatlarından memnundular. Çünkü son aylar içinde saçma sapan bir repertuarla karşımıza çıkan Şehir Tiyatrosunda, nihayet güzel bir temsil seyrediyorlardı. "Bana Dokundun" meşhur Amerikan tiyatro yazan Tenessee Williams'ın, 12 sene evvel, gençlik ve tecrübe devresinde Donald Windham'la beraber kaleme aldığı ilk piyeslerinden biriydi. Williams fakir bir ailenin oğluydu. Üniversiteye devam ederken hikâyeler, şiirler yazıyor ve bu yüzden mektebini ihmal ediyordu. Nihayet babası bu vaziyete dayanamadı, onu üniversiteden aldı ve kendi çalıştığı bir kunduracı dükkânına yerleştirdi. Yazar "zor yıllar" diye vasıflandırdığı bu seneler içinde kasadarlık, garsonluk, asansörcülük ve sonunda Holivutta senaristlik yaptı. Nihayet 1945 yılında yazdığı "Cam Kırıkları" adındaki piyesi Broadway'da beğenilip mükafat kazanınca Williams, meşhur yazarlar arasına girdi.

Şehir Tiyatrosu repertuarına giren "Bana Dokundun", sanatkarların başardı oyunlariyle mevsimin iyi piyesleri arasına girmeğe namzetti. Kendisine kelâm hakkı verilmiyen ayyaş kaptan Rockley rolünde Mahmut Morali, iyi bir kompozisyon yapmıştı. Kızı Matilda rolünde Samiye Hün, seyyal hareketleri, tatlı sesi, diksiyonu ve olgun oyunuyla romantik bir genç kızın hususiyetlerini verebiliyordu. Emmie hala rolünde Şükriye Atav, rejisör Meinicke'nin en güvendiği aktrislerden biri olarak, başardı bir oyun çıkardı. Mamafih zaman zaman da mübalagaya kaçmadı değil... İhtiyar kaptanın yetimhaneden alıp büyüttüğü ve günün birinde evden kaçıp seneler sonra bir tayyareci olarak dönen çocuk rolünde Abdurrahman Palay, genç ve olgun bir aktör olarak kendini gösterdi. Rahip Melton rolünde Refik Kemal Arduman, temiz oyunu ile zihinlerde şimdiye kadar neden ihmal edildiği sualini uyandırdı. Saima Araman - ilk defa olarak - tam rolünde idi.

Rejisör Meinicke'ye gelince bir evelki piyesteki fiyaskosunu 'Bana Dokundun" da telafi etti. Bilhassa dekoru iyi düşünmüş ve çizmişti. Mehmet Abud'un fon müziği eseri güzelleştiriyordu. Sadık Balkan'ın tercümesi birçok yerlerde kulakları tırmaladı. Şehir Tiyatrosunun son temsillerinde hazır bulunup tiyatrodan soğuyanlar, bu piyeste - az da olsa - yeniden ümitlendiler.

Şehir Tiyatrosunda "Bana Dokundun"
"Eskiler alıyorum!.."

Karaca Tiyatro

"Papazlar Trafiği"

Karaca Tiyatro Beyoğlundaki binasında, yeni bir teşebbüse daha geçti. "Politik komedilerden, adapte vodvillerden başka bir şey oynayamaz" diyenler Muammer Karaca'nın halen oynanmakta olan "Papazlar Trafiği" komedisine gidince hayretler içinde kaldılar. Philip King'in yazdığı bu İngiliz farsı. Karaca Tiyatro sahnesinde Rejisör Musenidis tarafından en ince teferruatı düşünülerek başarı ile sahneye konmuştu . Bir kasabadaki İngiliz evi, mimari tarzı, mobilyası, guguklu saati ve dışardan gelen çan sesleriyle çok güzel canlandırılmıştı.

Gönül Yazar
Ah, bir operet oynansa..

"Papazlar Trafiği" ni daha önce Haldun Dormen tiyatrosunda "Kaçan Kaçana" adıyla seyretmiştik. Muammer Karaca, bu hareketli komedinin ötesine berisine serpiştirdiği uygun esprilerle piyesi daha güzelleştirmiş. Bilhassa sahte papaz rolünde, ihtiyar kız rolünü oynayan Adile Keskiner'in günah çıkarması sahnesi ömür.. Adile, bir kompozisyon aktrisi olduğunu bu piyesle isbat etti. Rahip Toops rolünde Salih Tozan, her zamanki gibi rahat oynuyor, üstelik sahne sempatisi de var, seyirci ona hemen ısınıyor. Papazın karısı rolünde üç ayrı aktris oynadı. Bu rotu ile sahne hayatına veda eden Güzin Özipek'i unutamıyacağız. Güzin'den sonra Rana Şıvga, papazın geleneklere uyamayan genç karısını oynadı ve çok muvaffak oldu. Şimdi aynı rolde Gülriz Sururi, birbirinden güzel elbiseler teşhir ediyor.

Vahdi Ersin Cibali Karakolunda damat rolünde ne kadar rahatsızsa Papazlar Trafiği'nde o kadar rahattı. Evin delişmen hizmetçisi Ayda rolünde iki aktris seyrettik. Birincisi Bakiye Fayasof, arsız, yerli yersiz gülen bir hizmetçi idi. İkincisi Gönül Yazar, - çapkın, sevimli çıtı pıtı bir kızdı. Ses sanatkârlarından sahne sanatkarlığına geçen Gönül Yazar çalışırsa, ilerde iyi bir subret olabilir. Ama ne yazık ki Muammer Karaca artık opereti bıraktı.

Muammer Karaca, "Papazlar Trafiği" nde şimdiye kadar oynamadığı değişik bir tarzla karşımıza çıktı ve sadece bir jannn - politik komedilerin - üstadı olduğunu söyliyenlere iyi bir ders verdi. Karacanın bu tarz tercüme komedilere devam edeceği sanılıyordu. Nitekim repertuarda Alber Husson'un "Melekler Durağı" vardı. Fakat sonunda ne oldu bilinmez, yine eski yoluna saptı. Şimdi yeni bir komedinin provalarım yapıyorlar. Adı da "Sabık Bakan"...

S P O R

Güreş

Türkiye - Macaristan
Silindir gibi..

Türkiye - Macaristan

14 Nisan cumartesi gecesi Türkiye Macaristan greko-romen güreş karşılaşmalarının yapıldığı Spor ve Sergi Sarayında en çok heyecan çeken adam şüphe yok ki, antrenör Celal Atikti. Senelerce güreş minderlerinin hâkimi olan bu eski kurt, ringin etrafında dört dönüyor, hataları m gördüğü gençleri seslenerek ikaz ediyordu. Celal Atik güreşlerden evvel gazetecilere beyanat vermiş ve Peşte mağlubiyetinin revanşını alacağımızı müjdelemişti. Antrenör 5-3 lük bir galibiyet ümid ediyor, bir şanssızlık olursa bizim için en fena netice 4-4 berabere olabilir diyordu. Nitekim bir değil, iki şanssızlık oldu. Hüseyin Akbaş jüri tarafından mağlûp sayıldı. Rıza Doğan da kolayca kazanabileceği bir müsabakayı çok çekingen ve hareketsiz davarandığı için kaybetti. Böylelikle Macaristanla 4-4 berabere kaldık . Fakat serbest güreşte rakiplerimizi bir silindir gibi ezdik. Tuşlar biribirini kovaladı; 8-0 kazandık, Fakat bu neticede rakiplerimizin serbest stilde bir hayli geri olmalarının rolü büyüktü. Güreşimizin Melburn olimpiyatlarından önce, hakiki kıymetini ortaya koyacağı en büyük imtihan Avrupa Festivali olacaktır. Güreşçilerimiz bu müsabakaya kadar kampta kalacaklar ve çalışmalara ara verilmiyecektir. Bu müddet zarfında milli takımımızda görülen en büyük kusurun - teknik kifayetsizliğin - giderilmesine çalışılacaktır.

Futbol

"Al takke, ver külah''

Galatasaray klübü lokalinde soğuk bir hava esiyordu. Kimsenin canı konuşmak istemiyordu, herkes kendini kabahatli hissediyordu. Fırtına birdenbire kopmuş ve herkesi şaşkına çevirmişti. Doğrusu istenirse, Lizbonda yapılan Türkiye - Portekiz maçında son derece bozuk oynayan ve hiç de formda olmadıklarım ortaya koyan Galatasaraylı şöhretlerin, lig lideri ve şampiyonlukta iddiası olan bir takımda yer almaları, klüpleri için ağır bir handikap olacaktı. Nitekim Galatasarayın emektar antrenörü Gündüz Kılıç bu oyunculara takımda yer vermek mesuliyetini yüklenmek arzusunda değildi. Lig maçlarından evvel yapılan Vasco de Gama karşılaşmasında Turgay, B. Ali ve Rober oynatılmadı. Bu şüphesiz bir antrenörün hakkıydı. Buna kimsenin bir diyeceği bulunmaması lâzımdı. Fakat Turgay ve B. Ali İdare Heyetinden bonservislerini isteyince her şey değişti. Roberin de bu iki futbolcuya katılmak kararında ol duğunun duyulması işleri büsbütün karıştırdı. Galatasaray form durumları ne olursa olsun bu çok şöhretli futbolcuları kaçırmak arzusunda değildi. Böyle bir hâdiseye sebebiyet yermek idare heyetini çok müşkül vaziyete düşürebilirdi. Hemen faaliyete geçildi. Futbolcularla konuşuldu, tam bir anlaşma zemini bulunmuştu ki, antrenör Gündüz Kılıç İdare Heyetinin hareketini vazifesine bir müdahele sayarak istifa etti. Gündüz "Spor işlerimizin insanın şahsiyetini, izzetinefsini, şerefini rencide edecek şekilde dedikodular ve uydurmalar içinde yüzdüğü" kanaatindeydi.

Galatasarayın tebliği

"Hadise birden alevlenmiş ve ateşin bacayı sarması ihtimali belirmişti. Bu telâş arasında Coşkunun Ankarada 19 Mayıs stadında Brezilyalı futbolcu Pinga'nın çenesini dağıtan yumruğu nerdeyse unutulacaktı. Brezilyalıların şikayetçi olmamalarına rağmen Savcılık Coşkun hakkında takibat açmıştı. Tahkikat bir taraf" tan devam ederken, Galatasaray Klübü idare heyeti de meseleyi kendi zaviyesinden ele almıştı. Yayınlanan tebliğde Coşkun için bir sürü hafifletici sebep zikrediliyor ve bu futbolcunun disiplin yoluyla cezalandırılacağı bildiriliyordu. Tebliğin alâka uyandıran tarafı bu değildi. Bonservis isteyen futbolcular ile istifa eden antrenörün durumu örtbas edilmek isteniyordu. Tebliğde antrenörün lig maçlarının sonuna kadar vazifesine devam edeceği de ve "Bazı futbolcularımızın takımdan çıkarılacakları veya klüpten ayrılmak istedikleri hakkındaki dedikodular tamamen asılsızdır" deniliyordu.

Türkiye Brezilya milli maçı

Futbol Federasyonu heyeti Ankara'da dört gün süren toplantısından sonra bazı kararlar almış bulunmaktadır.

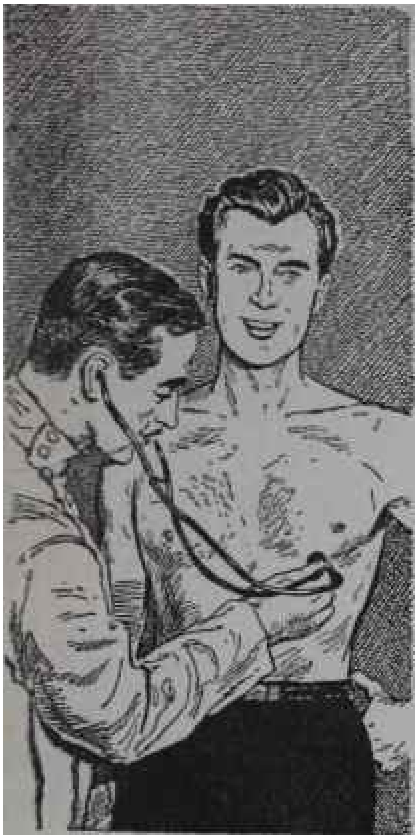
Bu kararlar arasında Türkiye Brezilya milli maçının 1 Mayısta İstanbul'da yapılacağı, milli takımımızı Giovanni'nin çalıştıracağı ve millî takıma girecek oyuncuların 28 Nisan akşanmından müsabaka gününe kadar kampta kalacağı bidirilmektedir.

Macar milli maçının galebesinden sonra Portekiz maçında aldığı kötü neticeden sonra takımımızın bu maçta nasıl bir netice alacağı hususunda şimdiden, bir şey söylemek mümkün olamaz. Fakat insiyatifini kaybetmiş milli takımımız karşısında teknik ve sürat bakımından üstün olduğu bilinen Brezilyalı futbalcuların daha hakim bir oyun çıkaracaklarına muhakkak nazarıyla bakılmaktadır.

Turgay Şeren
Gözden düştü

Kalbinizi fena mı kullanıyorsunuz?

Muntazaman muayene olmak kalbinizi iyileştirebilir.

EN FENA KULLANIŞ

Bilhassa kırkını aşmışsanız

Aşırı şişmanlık   Aşırı ekzersizdir

Kalbe en büyük zararı, aşırı şişmanlık ve aşırı derecede yapılan egzersizler verir.

Makul davranırsanız — kalp hastalığına rağmen uzun ve tam bir *ömür* sürebilirsiniz

Kalp hastalığı, en başta gelen öldürücüdür! Fakat bu böyle olmıyabilir. Zira Röntgen ve elektrokardiyograf gibi modern tıbbi aletlerle teşhis hem *daha çabuklaşmış* hem de *daha kat"ileşmiş tir*. Bugünün yeni ilaçları hastalıkları gidererek bunların kalp üzerindeki tesirlerine son verebilmektedir. Kalp ameliyatlarındaki yeni gelişmelerle, eskiden ümitsiz görünen hallerin pek çoğu giderilebilmektedir. Bugün kalp hastalığı bulunan bir kimse, eskiye kıyasla, çok daha iyi bir atiye namzettir!

Kalbinizi iyi kullanın! Bilhassa 40 yaşını aştınızsa, ruhî sarsıntılardan ve asap gerginliğinden çekinin. Bunlar, tansiyonunuzu yükseltir; yüksek tansiyon ise, kalp hastalığının en büyük amillerinden biridir.

Dikkat edilecek belirtiler: Nefes darlığı, baş dönmesi, kalbin gayrı muntazam atışı, müphem ve hazımsızlığa benzer haller, ayakların ve ayak bileklerinin şişmesi, daimî yorgunluk. Eğer bu hallerden biri mevcutsa, iyice muayene olmak üzere doktorunuzu görün.

Akıllıca hareket ederseniz uzun zaman yaşarsınız! Kalp hastalığınız olsa da, doktorunuzun tavsiyelerine uyduğunuz takdirde, uzun ve tam bir hayat sürebilirsiniz. Koşmayın — merdiven çıkmaktan çekinin — heyecan ve üzüntüden kaçının. Herşeyi yavaş yavaş yapın — hayatı sükûnetle seyre ve sükûnetle karşılamaya alışın. Dinlenmesini, yorulmadan önce durmasını öğrenirseniz, kalbinize yardım eder, ömrünüzü uzatırsınız. Bunun için doktorunuzla iş birliği yapın.

Squibb adını eczane raflarında olduğu gibi, doktorunuzun yazdığı reçetelerde de görürsünüz. Çünkü Squibb penicillin, streptomycin ,vitaminler, anestetikler, hormonlar ile, doktorunuzun, hayatınızı kurtarmak ve korumak için yazdığı diğer birçok ilaçları istihsal eden dünyanın en büyük müesseselerinden biridir. 1858 den beri Squibb Araştırma Laboratuarları dünyayı ıstıraptan kurtarmak ve sağlık durumunu yükseltmek maksadı ile ilaçlar bulmakta, islah ve istihsal etmektedir.

SQUIBB

İLAÇLARI

1858 DENBERİ